

didakta

številka

191

letnik **XXV**

cena **18,99 EUR**
www.didakta.si

GOSTUJOČI UREDNICI:
Mojca Furlan in Darja Silan

NASLOVNA FOTOGRAFIJA:
Anže Čokl

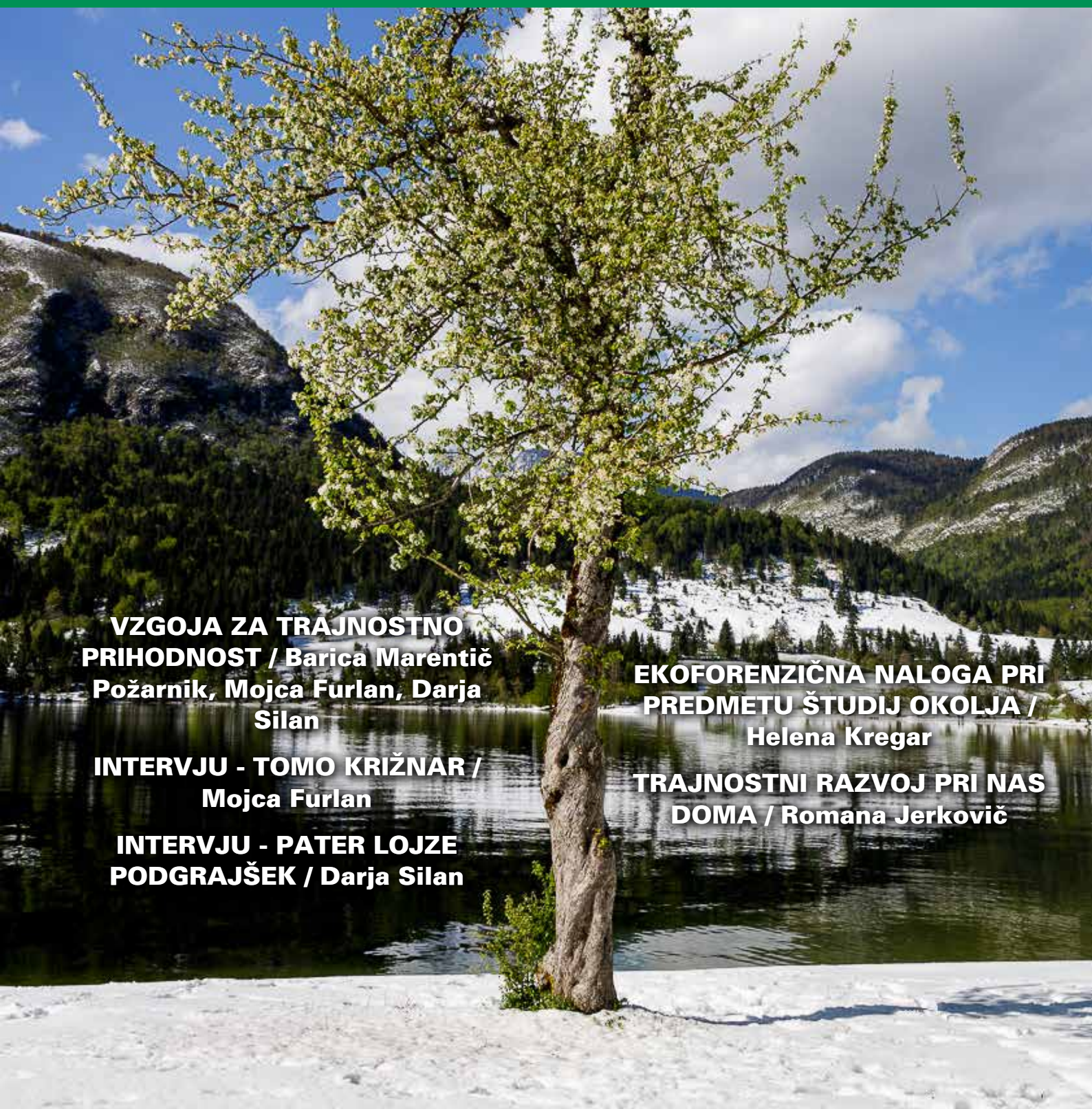
**VZGOJA ZA TRAJNOSTNO
PRIHODNOST / Barica Marentič
Požarnik, Mojca Furlan, Darja
Silan**

**INTERVJU - TOMO KRIŽNAR /
Mojca Furlan**

**INTERVJU - PATER LOJZE
PODGRAJŠEK / Darja Silan**

**EKOFORENZIČNA NALOGA PRI
PREDMETU ŠTUDIJ OKOLJA /
Helena Kregar**

**TRAJNOSTNI RAZVOJ PRI NAS
DOMA / Romana Jerkovič**

Uvodnik

Svet vidimo ne takega, kot je, ampak takega, kot smo mi.

We see the world, not as it is, but as we are.
(John Henry Newman)

Pomlad prinaša novo upanje. Življenje začenja nov cikel. Nič ni linearnega. Nič ni odvečnega, nič ni zavrženega. Vse je povezano v krog.

Tudi človek sodi v ta krog. Pričujoča številka revije govori prav o tem, kako smo ljudje na različne načine lahko povezani z naravo in kako lahko s čutenjem odkrivamo vse njene razsežnosti.

Pa vendar podoba sveta ni povsod tako sveže zeleno obarvana kot prisojni breg pod bližnjim gozdom.

Podoba sveta je obarvana tudi z vso nesnago, ki jo neodgovorno mečemo v gozdove, reke in morja. Obarvana je z nasiljem in zlorabami vseh vrst, s pohlepom multinacionalk, z neodgovornim potrošništvom ter z iluzijo neprestane ekonomske rasti.

Pa vendar ...

Človek je tudi sejalec resnice, lepih odnosov, velikih podvigov, sočutja, solidarnosti, dobre.

Skozi ta pisani svet, skozi toplo sonce, skozi oblake neulovljivih oblik, skozi sence in tudi skozi temo vsakdana nas bo popeljala pripoved dveh izjemnih mož, Toma Križnarja in patra Lojzeta Podgrajška. Oba sta svoji življenji posvetila sočloveku. Vsak na svoj način. Oba si prizadevata celiti rane, nastale iz pohlepa, nasilja in ponižanja najbolj ranljivih.

Sta pričevalca drugačnih odnosov in novih časov. A svet je en sam. Globalizacija nam je odvzela izvorno identiteto na mnogih področjih, vendar nam tudi omogoča priložnost za solidarnost in sočutje preko meja, celin in oceanov. Afrika je lahko simbol naše zavesti in odgovornosti do sočloveka in do narave.

Trajnostni razvoj je v svojem bistvu povezan z etično držo ter s spoštovanjem sočloveka in narave. Tu je začetek.

Kako prepričati snovalce učnih načrtov, da je vzgoja za okoljske vrednote ena ključnih za spremembe v smeri integralnega zelenega gospodarstva in s tem pomemben prispevek k Agendi 2030 za trajnostni razvoj, ki so jo 25. septembra 2015 soglasno sprejeli Združeni narodi?

V tem zgodovinskem mednarodnem dogovoru so navedena osnovna področja delovanja za odpravo revščine in zmanjševanje neenakosti, za zagotovitev napredka ter zaščito okolja za sedanje in bodoče generacije. V ospredju nove razvojne agende je tudi spoštovanje človekovih pravic in enakosti spolov ter zagotavljanje blaginje, miru in varnosti za vse ljudi in skupnosti.

Kljub veliki ohlapnosti in vrzelih pri obravnavi trajnostnega razvoja v obstoječih učnih načrtih smo po celi izobraževalni vertikali prisotni učitelji in vzgojitelji, ki iščemo vsebine in metode, s katerimi uresničujemo zgoraj omenjena načela in cilje. Priporočila za obravnavo trajnostnega razvoja v učnih načrtih so premalo opažena. Izvedba v praksi je preveč pomembna, da bi bila še naprej prepuščena odločitvi, volji in znanju posameznih pedagogov. Pogrešamo sistematična izobraževanja za učitelje, ki smo jih v devetdesetih letih uspešno izvajali. Mnogim učiteljem je v oporo program »Ekošola kot način življenja«.

Ob svetovnem dnevu voda in prihajajočem dnevu Zemlje smo tudi letos strnili zgodbe, ki povejo, kako lahko učitelji in vzgojitelji s svojim delom obračamo svet na bolje. Od vrta do srednje šole in naprej smo združili pozitivno energijo, znanje in izkušnje. Povezali smo se na podlagi osrednjih tem pričujoče številke revije *Didakta* – trajnostni razvoj, okolje, odnos do živali, prostovoljstvo in

humanitarnost. Vsemu temu bi lahko rekli tudi globalno učenje.

Kako v učencih razviti vrednote, empatijo, odnos do okolja, do živali, do soljudi?

Z navedenimi izzivi se že več desetletij ukvarja naša strokovnjakinja, spoštovana in draga ddr. Barica Marentič Požarnik, ki deluje v tujini in doma. V prispevku predstavlja nekatere metode dela, s katerimi učitelji lahko sooblikujejo etična stališča in vrednote učencev.

»Živali in narava so nam tak čudovit zgled! Ko takole pogledam skozi okno, namesto štirih dreves opazim štiri meditativne kolege, katerih veje poplesujejo v vetru. Lepo je biti živ.« To nama je v enem izmed e-sporočil, preko katerih smo sodelovale, napisala naša odgovorna urednica, gospa Polona.

Ne samo, da je lepo je biti živ, biti živ je tudi privilegij! Živeti, delati dobro, spreminjati sebe in svet za boljši danes in boljši jutri! Spoštovati, ceniti in varovati naravno okolje za naše otroke in vnuke. Dojeti, da tudi živali čutijo, čustvujejo, trpijo. Podati roko drugim živim bitjem, ki tkejo mrežo življenja na planetu. Odpreti srce sočloveku.

In tako smo vsi tudi »Afrika« – pred nami pa je izziv etične drže spoštovanja, solidarnosti in prinašanja upanja. To s svojimi besedami, predvsem pa z dejanji pričujeta oba naša sogovorca, s pripovedmi o odličnih praksah, katerih skupni cilj je dobrobit živih bitij in okolja, pa se jima pridružujejo tudi naši pedagogi.

Iskrena zahvala vsem sodelujočim: založbi Didakta, Janezu, Rudiju, Poloni, Greti, Jerci, Luki, uredništvu, avtoricam in avtorju prispevkov ter obema intervjuvancema. Hvala, dragi sodelavci, da sva imeli privilegij ustvarjati skupaj z vami. Verjameva, da smo nagovorili tudi druge učitelje, ravnatelje in pedagoške delavce, da objavijo svoja prizadevanja za lepši danes in jutri. In še bolje – da množično in odločno delujemo vsak na svojem polju. Misli globalno – deluj lokalno.

Gostujoči urednici Mojca Furlan in mag. Darja Silan

2 - VZGOJA ZA TRAJNOSTNO PRIHODNOST / Barica Marentič Požarnik, Mojca Furlan, Darja Silan

6 - SODELOVANJE MED VRTCEM IN KNJIŽNICO – NEKOLIKO DRUGAČE / Mateja Müllner in Jana Podobnik Kožič

10 - EVROPSKI TEDEN MOBILNOSTI V PLESNIH KORAKIH / Darja Šuster

14 - RAZISKOVALNA DEJAVNOST OSNOVNOŠOLCEV V DOBROBIT ŽIVALI / Tina Zadravec

18 - MEDOSEBNI ODNOSI V UČNO-VZGOJNEM POLJU IN PES KOT POMOČNIK PRI VZGOJI OTROK OZIROMA MLADOSTNIKOV / Kamila Kramarič

24 - TERAPIJA S POMOČJO KONJA / Tina Pečar

26 - LEPOTA POSEBNE SORTE / Jerca Starc

29 - IZKUSTVENO UČENJE V ZOO LJUBLJANA / Alma Moštrokol

33 - KAVALIRJI – ŽIVALSKI ZAVEZNIKI / Marko Popit in Lucija Orehar

37 - ZGODBE PROSTOVOLJCEV OŠ PRESKA / Romana Frankovič

40 - REKS IN MILA, ZGODBA O DVEH ŽIVALIH, KI JE PRERASLA V DRUŠTVO ZA IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJ ZA OTROKE IN ODRASLE / Lara Prijatelj

45 - INTERVJU: OČI IN UŠESA BOGA - TOMO KRIŽNAR / Mojca Furlan

49 - INTERVJU: AFRIKA – SIMBOL NAŠEGA RAVNANJA S SOČLOVEKOM IN NARAVO (MOST SOLIDARNOSTI MED SLOVENIJO IN MALAVIJE) - PATER LOJZE PODGRAJŠEK / mag. Darja Silan

54 - DAN ODPRTIH VRAT – EKODAN in 150 LET GIMNAZIJE LEDINA / Tatjana Ferder Brunšek

58 - EKORAZREDNIK / Sabina Lepen Narič

62 - EKOFORENZIČNA NALOGA PRI PREDMETU ŠTUDIJ OKOLJA / Helena Kregar

65 - EKOŠOLA / Gabi Dolenšek

69 - HRANA, NAŠA RANA? / Sabina Lepen Narič

71 - TRAJNOSTNI RAZVOJ PRI NAS DOMA / Romana Jerkovič

73 - KAJ DELA OKRASNI VRT POZIMI? POČIVA? / Dijaki 2. H razreda Srednje šole Domžale: Niki, Žana, Bleona, Tej, Jovana, Andraž, Anže, Tjaša, Nejc, Aljaž, Sara, Marsel, Blanka, Lara, Elvir, Valentina ter mentorici Karmen Koprivec in Marta Hrovatin

VZGOJA ZA TRAJNOSTNO PRIHODNOST¹ / Prof. ddr. Barica Marentič Požarnik, Mojca Furlan, Darja Silan

Pri okoljski vzgoji, pojmovani kot vzgoja za trajnostni razvoj, gre za premik od spoznavanja posameznih okoljskih problemov in podajanja (tehničnih) rešitev k razumevanju kompleksnosti teh problemov (Mogensén, Mayer, eds. 2005). To pomeni, da se pri obravnavi okoljskih problemov izogibamo preveč poenostavljenim posplošitvam, črno-belemu razmišljanju, spodbujanju vere v enosmerne, le na ravni tehnike zasnovane rešitve.

Zavedamo se negotovosti in tveganj. Bolj od rešitev nas zanima pomembnost vprašanj, ki si jih zastavljamo, ob zavedanju, da ne moremo predlagati »pravih«, temveč le možne rešitve in da pri odločanju igrajo pomembno vlogo naše vrednote in socialni procesi. Zato je eden osrednjih ciljev tako pojmovane okoljske vzgoje **razjasnjevanje vrednot**, ki stoje za raznimi odločitvami, tako lastnimi kot družbenimi, zlasti tudi razkrivanje neskladja med »deklariranimi« in »sprejetimi« - uresničevanimi vrednotami.

Gre torej za **premik v filozofiji okoljske vzgoje**, ki je bila prvotno bolj usmerjena v skrb za čisto okolje in varovanje naravne dediščine, sedaj pa se, ob upoštevanju paradigme trajnostnega razvoja, širi na obravnavo zapletenih odnosov med naravo, družbo in ekonomijo, na razumevanje in poskuse optimalnega razreševanja konfliktov in problemov, ki jih v odnosu do okolja prinaša spremenjen življenjski slog in družbeno ekonomski razvoj.

Pri uresničevanju ciljev in načel okoljske vzgoje se torej povezujejo:

- **učenja o okolju** (razvoj trdne osnove znanja in razumevanja), da bi učenci dojemali zapletenost okoljskih problemov). Ob tem ne gre zanemariti tudi razvoj mišljenja, ne le analitičnega, ki je dokaj dobro zakoreninjeno, tudi med naravoslovci, ampak tudi kritičnega, ustvarjalnega in zlasti ekološkega, ki pomaga razumeti in obvladovati »kulturo kompleksnosti« (Vester, 1991);

¹ Še vedno aktualen prispevek iz zbornika Furlan Štante, N., Škof, L., Iluzija ločenosti (2012). Ekološka etika medsebojne soodvisnosti. Koper: Univerzitetna založba Annales:141-158 objavlja mo v nekoliko skrajšani obliki, z dovoljenjem založnika.

- **učenja v okolju** (učenci naj bi dojemali resničnost z neposrednimi izkušnjami v naravnem in grajenem okolju, v šoli i njeni okolici; celostno aktivirana naj bi bila tudi njihova čutila in čustva),

- **učenja za okolje** – učenje zavzetih in premišljenih aktivnosti na raznih ravneh – v šoli, v njeni okolici, v kraju – ki uveljavljajo trajnostne, sonaravne rešitve ali opozarjajo na pojave, ki to niso. Pri tem ni bistvo le v »aktivizmu«, kot se kaže na primer v tekmovanju med šolami, katera bo zbrala več starega papirja, ampak v tem, da usposobimo učence za modro in kritično presojo in boljše ravnanje v prihodnosti,

METODE IN PRISTOPI ZA RAZVIJANJE OKOLJSKO POMEMBNIH STALIŠČ IN VREDNOT

Preden je šel v šolo, je znal brati skorjo dreves, žile listov, krivine školjk, sledi nog v pesku in dotik prstov, sedaj hodi v šolo in zna brati le besede.

Jennifer Farley

Okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj ima torej poleg spoznavnih ciljev tudi pomembne cilje na čustveno vrednostnem in akcijskem področju. Metode lahko razdelimo na tri skupine, ki se med seboj prepletajo (Marentič Požarnik 1996, 2000):

- Na **izkustveno zasnovane**, ki temelje na celostnem doživljanju okolja, ki povezujejo čutno, čustveno in socialno razsežnost (na primer doživljanje gozda, »nedotaknjene« ali tudi od človeka oblikovanega okolja – ekskurzije, terensko delo, učne poti),
- na **spoznavno zasnovane** (spoznavanje in reševanje okoljskih problemov, predvidevanje rešitev,

razprave o dilemah, debate za – proti, igre vlog, simulacije...),

- na **akcijsko zasnovane** (obsežnejši projekti, okoljske akcije, prostovoljstvo...).

Seveda med njimi ne moremo postaviti ostre meje; izkušnje v naravi so čutno, čustveno in hkrati tudi spoznavno pomembne, če jih pospremimo z razlago; igre vlog predstavljajo hkrati spoznavno, čustveno in socialno izkušnjo itd. Najučinkovitejše so tiste, ki povezujejo več razsežnosti. Na tem mestu bo podrobneje opisanih le nekaj metod, ki so bile že z uspehom preizkušene na osnovni ali srednji šoli. (Šorgo in sodel., 2002; Marentič Požarnik, ur., 2011)

SIMULACIJE IN IGRE VLOG

predstavljajo »most« med izkušnjo v resničnem življenju in le opisnim seznanjanjem s problemi. Če so dobro pripravljene, tako da učenci prej tudi pregledajo določene vire in dobijo jasna navodila, da se v vloge vživijo, lahko veliko prispevajo k ozaveščanju na vrednostnem področju, k vživljanju v poglede ljudi in skupin z drugačno miselnostjo in interesi.

Dober primer simulacije razprave, ki pomaga poglobiti razumevanje interesnih konfliktov in konfliktov vrednot, je »Tajkuni in naravovarstveniki« (Kregar, Silan 2011), pripravljene v okviru poglavja Varovanje svetovnega okolja pri izbirnem predmetu Študij okolja. Dijaki so v skupinah po tri dobili različne vloge, kot »tajkuni« - predstavniki prometa, industrije, trgovine... ali naravovarstveniki (raziskovalci in nevladne organizacije, zainteresirane za neobnovljive vire energije, varovanje vodnih virov itd.). Vnaprej so morali proučiti temeljne interese svoje in »nasprotn« strani, kje pridobiti

sredstva za delovanje itd. Pomembni so bili argumenti, ki so jih navajali, in odgovori na protiargumente.

»KJE STOJIM« - METODA RAZJASNJEVANJA STALIŠČ.

Stališča kot pomembni »gradniki« vrednot so čustveno obarvani odnosi do raznih predmetov in pojavov, ki povečajo možnost, da bomo ravnali v skladu z njimi. Gre lahko za stališča do farmskega gojenja živali, do vegetarijanstva, do uporabe plastičnih vrečk, do vožnje s kolesom ali avtomobilom, do varčevanja z energijo...

Pri vaji v učilnici označimo eno steno s »plus«, kar pomeni zelo pozitivno stališče, in nasprotno steno z »minus«, kar pomeni skrajno negativno stališče. Sredi med obema je točka »nevtralnosti«. Potem izberemo okoljsko oziroma etično pomembno vsebino in pozovemo udeležence, da se razporedijo po učilnici glede na svoje stališče. Nato naj se pogovorijo s tistimi blizu – pa tudi s tistimi bolj daleč - kako utemeljujejo svoje stališče, zakaj so za, zakaj proti? Ali bi bili pripravljeni spremeniti stališče na osnovi argumentov? (Marentič Požarnik i.dr. 2011, str. 46-50)

Pomembno je izzvati in nato komentirati argumente udeležencev. V nadaljevanju naj bi dobili informacije, vire, članke... ki naj bi jim pomagali do bolj informiranih stališč.

V primeru izvedbe te vaje na gimnaziji (Oblak, 2011, str. 51-54) so ugotavljali stališča do pitja vode iz plastenk; prvotni argumenti so bili le delno okoljsko obarvani (ZA – ni škodljivo za zdravje, boljši okus vode z dodatki; PROTI – voda v plastenki stane, za nakup porabiš čas...). Potem ko so dobili več informacij iz raznih virov, so mnogi spremenili stališče, odprla pa so se jim tudi vprašanja, kot: Ali je plastenke moč reciklirati, ali je voda iz pipe zdrava in kako to ugotoviti, kakšna je poraba nafte pri izdelavi plastenk, kako odvržene plastenke ogrožajo naravo ipd. Spodbujanje vprašanj s strani učencev je pomemben korak, saj kaže na motivacijo za nadaljnje ukvarjanje s problemom. Vemo, da

pri pouku nasploh učenci premalo sprašujejo...

RAZPRAVA O DILEMAH KOT POT ZA RAZVOJ MORALNEGA PRESOJANJA

Metodo je utemeljil znani psiholog Kohlberg (1976) in na tej osnovi zgradil tudi svoj model faz ali ravni moralnega razvoja: predkonvencionalna, konvencionalna in avtonomna raven. Medtem ko se najprej otrok v moralno konfliktnih situacijah odloča na osnovi zadovoljevanja lastnih potreb ali da bi se izognil kazni, pozneje ravna tako da bo sprejet v skupino, nauči se upoštevati dogovore. Mladostnik in odrasli pa se vse bolj avtonomno odloča na osnovi ponotranjenih vrednot, kot so spoštovanje človekovih pravic in dostojanstva (žal vsi ne dosežejo te stopnje).

Na področju vzgoje za trajnostni razvoj se srečujemo s številnimi dilemami, na katere običajno ni enoznačnih odgovorov, argumenti, ki jih navajamo, pa so pogosto vrednostno obarvani. Pomembno je, da se tega zavemo in ob dobro vodenih razpravah razčistimo poglede in vrednote.

Primer iz srednje šole:

Kako so se dijaki odzivali na sodobno dilemo intenzivno kmetijstvo ali zdravje čebel? (Oblak, 2011) Najprej so izvedeli nekaj dejstev o čebelah in dobili dva aktualna članka o poginu čebel zaradi uporabe fitofarmaceutskih sredstev. Nato so morali v skupinah poiskati izhod iz te dileme in narediti plakat z zaključki in odgovori na zastavljena vprašanja.

Primer odgovora, ki kaže na zavedanje dileme, a brez rešitve: »Pri intenzivnem kmetijstvu je dobro, ker je pridelek velik, vendar za to potrebujemo pesticide. Naravno gnojenje bi bilo veliko boljše, vendar si večina kmetov tega ne more privoščiti, pridelek je dražji...to pa pomeni uvoz poceni hrane iz tujine. Povečala bi se brezposelnost...«

Primer enostranske »rešitve« (ki tudi spregleda vlogo čebel pri opravljanju): »Človeštvo potrebuje hrano; če ne bi uporabljali škropiv, potem ne bi bili pridelki veliki in masovni. Človeštvo mora

preživeti, zato je bolje, da škropimo in imamo hrano, kot da stradamo. Tako ali tako živimo v svetu, kjer je vse umetno.« Poskusi rešitve: »Sem proti intenzivnemu kmetijstvu, ker uporablja različna škropiva za večji pridelek; obdržali bi pa lahko čebelar neškodljiva škropiva« (podobnih odgovorov je več).

Tu in tam se pojavi razmislek, kako to doseči, na primer z davčno, cenovno politiko, s predpisi, sankcijami. Posamezniki so omenjali ekokmetijstvo, ekoturizem. Eden od odgovorov sega globlje: Intenzivno kmetijstvo spodbujajo korporacije, ki obvladujejo svet s pomočjo kemičnih sredstev.

Tudi to so napisali »v imenu čebel«: »Res je, da človeštvo potrebuje hrano. In me vam jo zagotavljamo, z opravljanjem. Če ne bi bilo nas, bi morali jablane opravevati sami in pomislite, koliko dela bi naenkrat bilo. Ampak škropiva nam škodujejo, zato zmanjšajte porabo pesticidov! Ni vse umetno. Ste vi umetni? Če ne bi bilo nas, bi tretjina rastlin izumrla. Pomislite, koliko denarja bi šlo za umetno pridelovanje hrane! Sami sebe zastrupljate s pesticidi. Sami sebe slepite, da je umetno dobro za vas!«

Primer iz osnovne šole – Izsuševanje mokrišča (Furlan)

Dilema je bila predstavljena v obliki zgodbe učencem dveh oddelkov 5. razreda, od katerih je bil eden deležen intenzivnejše okoljske vzgoje v 4. in 5. razredu:

Oče je brezposeln, vidi rešitev v izsušitvi svoje močvirne zemlje, gojil bo monokulturo, prodajal krmo za živali, da bo lahko preživel družino, šolal otroka, ki končuje osnovno in gre na srednjo šolo – ki pa je ekološko osveščen.

Učenci so bili pozvani, da napišejo, kako se bo ta dilema razpletla. V večini primerov so to zapisali v obliki daljšega dialoga med sinom oziroma hčerko in očetom. Analiza odgovorov je pokazala na precejšnjo stopnjo okoljske ozaveščenosti teh učencev. Navajali so škodljivost monokultur za okolje. Mnoge utemeljitve učencev za ohranitev mokrišča kažejo na visoko stopnjo znanja in tudi na prisotnost

izrazite ekocentrične etike (v nasprotju z antropocentrično oziroma egocentrično – glej Šorgo in sodel. 2002), na empatijo do vseh živih bitij, na primer: *“Mokrišča preprečujejo poplave, čistijo vodo, izboljšajo mikroklimo, so življenjski prostor za ogrožene živali in rastline...”* *“Ali se ne bi počutil krivega, ko bi vzel domove vsem živalim... predstavljaš si, da bi bil ti ob hišo – to je tako, kot če bi tebe pregnali iz doma!”* *“Brez mokrišč ljudje ne bi mogli živeti. Kajti močvirje je kot za zemljo obliž”* *“Tukaj je veliko ekosistemov, ki se prepletajo. Če vzameš eno rastlino ali celo žival, lahko podreš ta občutljivi ekosistem.”*

Izkazali pa so tudi občutljivost za socialno ekonomsko stanje družine in iskali rešitve problema, kako zagotoviti eksistenco družine. Prav tu pa se je izkazala prednost oddelka, v katerem je bila prej okoljska vzgoja bolj intenzivna. Učenci tega oddelka so navajali so večje število okoljsko sprejemljivejših alternativnih rešitev, na primer: Začeli bi se ukvarjati z biokmetovanjem, zasadili bi biosadovnjak, postavili bi opazovalnico za ptice, gojili bi čebele, vodili bi turiste po mokrišču, jim odkrivali lepote in ozaveščali o pomenu varovanja, ustanovili bi biocenter za učence,

Ideje učencev paralelnega oddelka, ki niso bili deležni intenzivne okoljske vzgoje, so bile manj domiselne in ne toliko trajnostno obarvane, bile so tudi manj realistične, na primer: Prodali bi zemljo, kupili trgovino ali hotel, sin postane nogometaš, študira ekonomijo in postane direktor, mama se zaposli kot čistilka, kuharica.

Primeri kažejo, kaj vse se da doseči ob primerni obravnavi pomembnih okoljskih dilem v kombinaciji s študijem virov, tako na osnovni kot na srednji šoli. Seveda bi se obravnavala lahko še poglobila v raznih smereh ali pa na drugih področjih. Osnovnošolcem bi lahko na primer predstavili dilemo: ali kupovati jajca iz baterijske reje kokoši ali nekoliko dražja iz hlevske ali pašne reje (pri čemer jim je treba dati vire, da se seznani z značilnostmi reje). Podobnih dilem je danes nebroj, v

ozadju pa so največkrat vrednote, ki so si v konfliktu – ekološke nasproti ekonomskim.

SPodbUDE IN OVIRE PRI UVELJAVLJANJU OKOLJSKE VZGOJE KOT VZGOJE ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

... Za vse, ki nam je mar zdravje našega planeta in naše mladine, je to temačen čas. Kam se lahko obrnemo? Kaj lahko učitelji naredimo? Odgovor na kugo po Camusu ni, da jo sprejmemo kot danost, ampak da se upremo premajhni skrbi in zavzetosti. Ustaviti se moramo in razmisliti. Odpreti moramo svojo zavest in poiskati alternativne možnosti.

Peter Blaze Corcoran

Pomembnejši cilji okoljske vzgoje se lahko uresničujejo le ob bolj celostnem pristopu in medpredmetnem povezovanju (Marentič Požarnik 2007). Zato se različni vidiki okoljske vzgoje kot vzgoje za trajnostni razvoj uspešneje uveljavljajo na predšolski stopnji in v prvi, delno še v drugi triadi osnovne šole, kjer učitelj poučuje večino predmetov in so tudi predmeti, kot na primer spoznavanje okolja, naravoslovje in tehnika, širše zastavljeni. Tudi je na tej stopnji več projektnega učnega dela, sodelovalnega učenja in podobno. Na predmetni stopnji pa je cilje tega »kroskurikularnega« področja, ki nujno terja medpredmetno sodelovanje, težje uresničevati. Zlasti je to težko učiteljem, usposobljenim za poučevanje le enega predmeta (Marentič Požarnik, 2007).

Tudi učitelji s področja »eksaktnih« znanosti težje vključujejo čustveno-socialno-vrednostne vidike v pouk. Preveč bi bilo tudi pričakovati, da bodo učitelji imeli v sebi razčiščene vrednostne opredelitve s področja trajnostnega razvoja, če za to niso imeli spodbude v svojem izobraževanju. Učitelji fizike, kemije, biologije naj bi bili pripravljeni v večji meri vključevati v pouk življenjske probleme, povezane z družbenimi in ekonomskimi vprašanji, vrednostne dileme, ne da bi zato imel občutek, da izgubljajo na »znanstvenosti«. Seveda bi se ta premik moral zgoditi (najprej) na

univerzi, na fakultetah, na katerih se šolajo učitelji posameznih predmetov – to pa se dogaja zaenkrat v premajhni meri. Naravoslovno tehnične vede običajno prepuščajo kritično analizo etičnih in drugih dilem, ki jih prinaša razvoj, družbenim vedam, namesto da bi se tega lotili v sodelovanju. Tudi v učnih načrtih so sociološki, okoljski, etični vidiki običajno uvrščeni na konec, med tim. izbirne teme, ki naj se jih učitelji lotijo »po svoji presoji«. V še najbolj ugodnem položaju je tu geografija, ki združuje naravoslovne in družboslovne vidike, ne bi pa smela učence zasipavati s preveliko količino podatkov.

S tem pa smo že pri **zunanjih spodbudah in ovirah** v sistemu izobraževanja in v šolski politiki. Podpore oziroma spodbude za vključevanje problemov trajnostnega razvoja v pouk so zaenkrat bolj na deklarativni ravni; ta tematika ni dovolj dosledno vključena v učne načrte² in v kakovostne seminarje za učitelje vseh stopenj. Kljub temu imamo precej pobud s strani nevladnih organizacij, ekošol in drugih. Na sami šoli pa je veliko odvisno od ravnatelja – ali zna ustvariti »prostor« za učečo se skupnost učiteljev, ko se ta loteva raznih tovrstnih iniciativ, se o njih obvešča in sodeluje. Najslabše je, če pri tem učitelj ostane »sam.«

x x x

Vse večja ekosistemska obremenitev našega planeta s strani človeka nas bo gotovo pripeljala do tega, da se bomo znašli pred temeljno izbiro: trajnostno naravnana prihodnost ali nezadržen propad naravnega okolja in z njim tudi človeštva. In v tem je tudi vizionarska vrednost vzgoje za trajnostni razvoj, ki mora postati vezivno tkivo vseh učnih predmetov in mladim zagotoviti osnovno znanje, vrednote in odgovorno držo v njihovem delovanju na vseh področjih življenja.

² To je pokazala tudi nedavno (2016/17) opravljena raziskava Zavoda RS za šolstvo.

Literatura

- Kohlberg, L. (1976). Moral stages and moralisation. In: Lickons, T., Ed. *Moral Development and Behavior*. London: Holt, Rinehart & Winston, pp. 2-15
- Kregar, H., Silan, D. (2011). Primer simulacije razprave »Tajkuni in naravovarstveniki«. V: Marentič Požarnik, B. in sodel. *Okoljska vzgoja. Posodobitve pouka v gimnazijski praksi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 55-56
- Marentič Požarnik, B. (1996). Okoljska vzgoja kot področje razvijanja (eko) systemskega mišljenja, vrednostne presoje in odgovornega ravnanja. Zbornik posvetovanj. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor Uprava RS za varstvo narave, str. 89-100
- Marentič Požarnik, B. (1998). Okoljske vrednote in šola. *Vzgoja izob.*, let. 29, št. 1, str. 18-24
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija pouka in učenja*. Ljubljana: DZS, 10. pogl.
- Marentič Požarnik B. (2010). Okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj. Primer kroskurikularnega medpredmetnega področja. V: Rutar Ilc, Z., Pavlič Škerjanc, ur. (2010). Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 36-45
- Marentič Požarnik, B. in sodel. (2011). *Okoljska vzgoja. Posodobitve pouka v gimnazijski praksi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- Mogensen F., Mayer M., eds. (2005). *ECO-schools: trends and divergences*. Vienna: Austrian Federal Ministry of Education, Science and Culture.
- Oblak, I. (2011). Primer izvedbe vaje »kje stojim«. V: Marentič Požarnik, B. in sodel. *Okoljska vzgoja. Posodobitve pouka v gimnazijski praksi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 51-54
- Šorgo, A., Marentič Požarnik, B., Plut, D., Krnel, D., Vovk, M., Pavšer, N. (2002). *Okoljska vzgoja*. Učbenik za izbirni predmet v 7., 8. in 9. razredu devetletne osnovne šole. Učbenik za okoljsko vzgojo kot medpredmetno področje v osnovni šoli. Maribor: Obzorja
- Vester, F. (1991). *Kriza prenaseljenih območij*. Ljubljana: DZS

Barica Marentič Požarnik, zaslužna profesorica Univerze v Ljubljani, je doktorica psihologije in doktorica pedagogike. Na ljubljanski Filozofski fakulteti je v letih 1971-2005 izvajala predmete pedagoška psihologija, psihologija za učitelje in izkustveno učenje, imela pa je tudi številne seminarje in delavnice za učitelje vseh stopenj. Sama in v soavtorstvu je objavila 14 monografij (najbolj brana je Psihologija učenja in pouka) in nad 300 znanstveno-strokovnih člankov doma in v tujini, predvsem na področjih učnih stilov in strategij, izkustvenega učenja, učne interakcije in komunikacije, izobraževanja učiteljev, visokošolske didaktike in okoljske vzgoje, pojmovane kot vzgoja in izobraževanja za trajnostni razvoj. Zavzema se za celostno učenje, ki zajema in povezuje spoznavno, čustveno-moralno in spretnostno razsežnost.

Mag. Darja Silan poučuje biologijo in izbirni predmet študij okolja na Gimnaziji Jožeta Plečnika Ljubljana. Sodelovala je pri pripravi priročnika Okoljska vzgoja, ki je del projekta posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Aktivno je sodelovala na več domačih in tujih srečanjih strokovnjakov za okoljsko vzgojo, vodila je dva šolska mednarodna projekta o vplivih okolja na življenje ter naravna bogastva Evrope, je mentorica raziskovalnim nalogam svojih dijakov in drugo. Od leta 2013 je koordinatorica za srednje šole v programu Ekošola Slovenije.

Mojca Furlan poučuje v 2. triadi osnovne šole. Je mentorica mladim raziskovalcem na področju trajnostnega razvoja, naravoslovja in slovenske literature. Po študiju na Pedagoški fakulteti in usposabljanju preko Svetovne zdravstvene organizacije WHO je postala svetovalka za zdrave in eko šole. Izvajala je delavnice za učitelje in ravnatelje. Od devetdesetih dalje aktivno deluje v skupini prof. ddr. Barice Požarnikove. V šolski praksi izvaja in išče možnosti, ki jih učni načrti omogočajo za izvajanje vsebin trajnostnega razvoja. S ciljem osveščanja objavlja članke. V zadnjih letih je aktivna tudi na področju varovanja živali.

SODELOVANJE MED VRTCEM IN KNJIŽNICO – NEKOLIKO DRUGAČE / Mateja Müllner, knjižničarka (Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka) in Jana Podobnik Kožič, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok (Vrtec Škofja Loka)

Vloga odraslega pri posredovanju in spodbujanju otrok k odgovornemu odnosu in skrbi za naravno okolje je izrednega pomena. Prenašanje tega na otroka pa je uspešno le, če odrasli pripravi prijetno klimo v skupini in je sam dovolj dojemljiv za otrokove interese, želje, občutke in potrebe. Otrokom je treba omogočiti dovolj časa in različne priložnosti za raziskovanje. Vloga odraslega je, da pripravi spodbudno učno okolje, ki otrokom omogoča zaznavanje z vsemi čutili, ponuja različne izzive in poti za reševanje problemov. V prispevku želiva predstaviti drugačne oblike sodelovanja med knjižnico in vrtcem, takšne, ki nudijo otrokom spoznavanje naravnega okolja z vsemi čutili ter razvijanje naklonjenega, spoštljivega in odgovornega odnosa do naravnega okolja in vsega, kar ga obdaja.

Pri pripravi tega prispevka sva se želeli opreti na strokovno literaturo in članke na temo »sodelovanje med vrtcem in knjižnico«, a sva presenečeno ugotovili, da na to temo ni izdanega gradiva.

V Vrtcu Škofja Loka imamo različne prednostne naloge, ki so zapisane v Letnem delovnem načrtu vrtca. V njem je načrt sodelovanja z zunanjimi institucijami, med katerimi je tudi Knjižnica Ivana Tavčarja. V knjižnico zahajamo pogosto, saj si sposojamo knjige glede na obravnavano temo oziroma projekt. Knjige nam omogočajo, da iščemo informacije in odgovore na zastavljena vprašanja. Vsako leto pa v vrtcu poteka tudi program »Prijeteljujemo s slikanico«. V okviru tega programa spodbujamo in osveščamo starše o vlogi družine pri razvijanju porajajoče se pismenosti, o pomenu zgodnjega stika otroka s knjigo in pomenu družinskega branja.

Knjižnica že vrsto let sodeluje z različnimi vrtci, osnovnimi šolami, osnovno šolo s prilagojenim programom, Centrom slepih in slabovidnih ... Vsako leto v sodelovanju z Vrtcem Škofja Loka knjižničarke pripravljamo za otroke skupinski obisk knjižnice. Pred obiskom skupine v knjižnici se skupaj z vzgojiteljico posameznega oddelka dogovorimo za tematiko obiska. Tem obiskom je skupno to, da otroci spoznajo knjižnico in knjige, se učijo odnosa do knjige in da jih motiviramo, da knjižnico obiščejo tudi s starši.

Najin odnos do narave in vsega, kar nam ponuja, skušava na različne načine prenašati na otroke. Vsaka

na svojem področju iščeva nove izzive, poti in pristope za delo z otroki. Preko različnih metod in oblik dela želiva otrokom ponuditi spodbudno učno okolje. Samo to jim omogoča, da se učijo z lastno aktivnostjo preko igre, raziskovanja in opazovanja, ki otroka celostno, miselno in čustveno, aktivirajo.

V predšolskem obdobju se otrok hitro razvija in je zelo radoveden. Otroci v tem obdobju potrebujejo resnična nova spoznanja, ki so pridobljena po aktivni poti. To so različne igre z raziskovanjem, ki spodbujajo intelektualne aktivnosti, samostojnost pri iskanju informacij in zvez med osvojenim znanjem in spretnostmi (Marjanovič Umek 1989 in Hauptman 2014).

PRIMERI SODELOVANJA MED VRTCEM IN KNJIŽNICO

Sodelovanje med knjižničarko in našim oddelkom je vsako leto nekoliko drugačno. S knjižničarko skupaj iščeva drugačne oblike sodelovanja, ki otrokom omogočajo spontano in aktivno učenje. Vsako srečanje, delavnico skrbno načrtujemo, si zastaviva cilje in sam potek dejavnosti.

OBISK KNJIŽNIČARKE NA IGRIŠČU VRTCA

Naše sodelovanje se je pričelo tako, da smo na igrišču vrtca pripravili obisk knjižničarke. Tema obiska je bila ekologija. Preko različnih leposlovnih in poučnih knjig smo skupaj z otroki spoznavali pomen ekologije, skrbi in pravega odnosa do naravnega okolja, ki nas obdaja. Otroci so z zanimanjem prisluhnili predstavitvi ekološke tematike. Aktivno so sodelovali

pri pogovoru ter delili svoje izkušnje in znanje s sovrstniki. Z izposojenimi knjigami smo opremili knjižni kotiček. Ob knjigah smo ob različnih priložnostih skupaj z otroki raziskovali in iskali odgovore na probleme in vprašanja, ki so se nam porajali o ekologiji, ravnanju z odpadki, varčevanju z vodo in energijo. Skupaj smo pripravili slikopise za varčevanje z vodo in energijo na oddelku in v umivalnici. Posebno pozornost pa smo namenili ločevanju odpadkov. Svoje znanje so otroci prenašali tudi domov oziroma na svoje starše.

Slika 1

Slika 2

OBISK PSIČKE NA ODELKU

V sodelovanju z Društvom za zaščito živali Kranj smo na oddelku pripravili obisk psičke. Namen obiska so bili pristop in skrb za živa bitja, vpliv živali na otroka ter vpliv knjige pri poglobljeni obravnavi teme. Več si lahko preberete v reviji *Didakta* (marec–april 2005, str. 19).

Slika 3

Slika 4

PROJEKT »SLOVENIJA IMA SRCE« V SODELOVANJU Z DRUŠTVOM JASA

Društvo Jasa je knjižnico povabilo k sodelovanju pri projektu »Slovenija ima srce – dobro je brati dobre knjige« z namenom, da otroci poglobljeno berejo, doživljanje prebranega pa izrazijo z risbo, besedo ali pesmijo. Bistvo projekta je pomagati otrokom, da se kot odrasli znajdejo na pravi strani življenja. Otroci so danes bolj kot kadarkoli prej izpostavljeni močnim zunanjim vplivom. Današnja družba stremi k vzgoji potrošnikov, ne pa k pomenu vzgajanja skrbi za vse, kar nas obdaja, pomenu odnosa do sebe in drugih.

Povabilo društva naju je ponovno nagovorilo k sodelovanju. Dogovorili sva se za obisk knjižnice. Tam je Mateja otrokom predstavila knjigo *Zgodba o knjigi* Aneja Sama ter jih povabila k branju in ustvarjanju posamezne zgodbe.

Vsako zgodbo sva s sodelavko otrokom prebrali. Potrudili sva se, da sva pripravili prijetno, umirjeno vzdušje. Po prebrani zgodbi smo se pogovorili o vsebini in se skupaj dogovorili, na kakšen način bomo ustvarjali. Otroke je posamezna zgodba spodbudila k ustvarjanju. Pokazali so empatijo, ki je bila opazna pri njihovih izdelkih. Prebrali smo:

- »Kaj je dobro?« (napisali pesem in jo opremili z risbami);
- »Nihče ni sam« (zapis po nareku otrok: »Kaj mi lahko naredimo, da ne bo nihče sam?«);
- »Živalce« (slikanje živali in zapis po nareku otrok na temo »skrb za živali«, izdelke smo združili v knjigo);
- »Rastlinice« (slikanje s tempera barvami).

Izdelke smo poslali na sedež društva, ki je z njimi pripravilo različne razstave po Sloveniji. Otroci so za sodelovanje prejeli izvod prej omenjene knjige.

Slika 5: »Nihče ni sam«

Slika 6: »Kaj je dobro?«

POMEN RAZISKOVANJA V NARAVNEM OKOLJU

Za predšolske otroke je zelo pomembno raziskovanje v naravnem okolju, ki jim ponuja veliko možnosti za aktivno učenje, raziskovanje in spoznavanje narave z vsemi čutili. Pogosto

zahajanje v naravo jim omogoča sodelovanje s sovrstniki, izmenjavo mnenj, pridobivanje novega znanja, sledenje skupnemu cilju in občutku veselja ob dosegu uspeha. Bivanje in raziskovanje v naravnem okolju otroku omogočata raznovrstne gibalne izzive, razvijanje domišljije, spoznavanje in razvijanje odnosa do živali in rastlin.

Slika 7: Objem drevesa

Narava je z informacijami eno najbolj bogatih okolij (Wilson 1993), je celo z današnjim svetom neprimerljiv izvor privlačnosti, izzivov in stimulacije, tako v intelektualnem kot v čustvenem razvoju (Lawrence 1993). V življenju je le malo področij, ki nudijo otrokom toliko možnosti za kritično razmišljanje, reševanje problemov, ustvarjalno raziskovanje in intelektualni razvoj kot narava (Chawla 2002; Kaplan in Kaplan 1989; Kellert 1996).

Otroci v naravnem okolju postopno razvijajo naravoslovne pojme, mišljenje, sklepanje, zmožnost za uvidevanje in reševanje problemov, postavljanje hipotez, klasificiranje, iskanje ter povzemanje bistva in pomena ter oblikovanje konceptov (Bahovec 2004).

Slika 8: Opazovanje krošnje s pomočjo ogledal

Vloga odraslega je, da otroku omogoča dovolj različnih priložnosti in časa, da z lastnim preizkušanjem in aktivnostjo

začuti lastnosti narave z vsemi čutili. Otroku nudi možnosti in spodbude, da sprašuje, kar vidi in se uči iskati odgovor tako, da opazuje, raziskuje, eksperimentira, opisuje, razlaga. Z lastnim zgledom otroka navaja na varno in spoštljivo ravnanje z živimi bitji (Bahovec 2004).

IGRALNICA V NARAVNEM OKOLJU

Pri pripravi na posamezni tematski sklop oziroma projekt sem pozorna, da so zajeta vsa področja dejavnosti, da so otroci soudeleženi pri načrtovanju in da opremimo naš knjižni kotiček z ustrezno literaturo. Povežemo se s knjižničarko, ki ji posredujemo temo in cilj obravnavane teme.

Pri pripravi knjig na določeno temo je poudarek na kvaliteti in raznolikosti knjig (leposlovje, poučne knjige, revije, neknjižno gradivo). Rada posegam tudi po knjigah, nagrajenih z zlato hruško (priznanje za najboljše knjige naših založb), in po nagrajenih knjigah. Upoštevam želje vzgojiteljic, interese in pobude otrok. V veliko pomoč so mi Priporočilni seznam, ki jih vsako leto izda Mestna knjižnica Ljubljana.

Ob izposoji knjig na temo »zdrava prehrana«, ki smo jo pričeli obravnavati v vrtcu, sva se dogovorili, da bi imela knjižničarka za otroke delavnico z naslovom »Užitne divje in zdravilne rastline«. Za uporabo divjih rastlin me je navdušil Dario Cortese, ki je imel v knjižnici strokovno predavanje »Užitne divje rastline«.

DELAVNICA »UŽITNE DIVJE IN ZDRAVILNE RASTLINE«

Skupaj sva se dogovorili, kako bo dejavnost potekala, kakšen je cilj dejavnosti, kaj bomo raziskovali, opazovali, spoznavali in katere pripomočke bomo prinesli s seboj. Srečali smo se na poti proti mlinu, ki je za otroke najlepši kraj.

Slika 9: Srečanje s knjižničarko

Skupaj smo nadaljevali pot proti jasi ob gozdu. Knjižničarka je na odeji pripravila knjige, otroci pa so se posedli v polkrog.

Slika 10

Otrokom sem predstavila knjige, ki sem jih prinesla s seboj. Pogovorili smo se tudi o bontonu in odnosu do rastlin. Posebej sva opozorili otroke na nevarnost zamenjave užitnih rastlin z neužitnimi (nabirati smemo samo v prisotnosti odraslih oseb in samo rastline, ki jih res dobro poznamo). Primerjali smo tudi čemaž, ki je zdravilen in užitni, s podleskom in šmarnico, ki pa sta strupena, in ker so si rastline podobne, obstaja nevarnost, da jih zamenjamo. Otroke sem povabila, da si vsak izbere rastlino in si jo pozorno ogleda. Medtem ko so si rastline ogledovali, pa sva jim razdelili knjige z naslovom *Drobne novice med njivo in gozdom* Marije Bavdaž (seznam literature si oglejte na koncu prispevka).

Slika 11

Otroci so si knjige z zanimanjem ogledovali, v njih so iskali rastline in jih primerjali z rastlino, ki so jo imeli v roki. Na tak način so otroci spoznali, katera rastlina je zdravilna, katera okrasna, kakšen ima cvet, liste, kakšna je na otip in kako se rastline razlikujejo med seboj.

Slika 12: Opazovanje in primerjava

Slika 13: Nabiranje čemaža

Opazovali in spoznavali smo vijolico, marjetico, trobentico, regrat, čemaž, pljučnik, jagodo, koprivo, regačico, konopnico in vodno krešo. Nabirali pa smo čemaž, več vrst kopriv, vijolico, trobentico, marjetico, vodno krešo in regačico.

Slika 14

Slika 15: Mrtva kopriva

Ob zaključku smo imeli malico, pri tem pa smo bili vsi pozorni na skrb za okolje in odpadke, ki smo jih pospravili v vrečko in odnesli s seboj v vrtec. Otroci so bili navdušeni nad našim raziskovanjem in spoznavanjem. O svojih vtisih in doživetjih so pripovedovali vso pot proti vrtcu in kasneje še doma staršem. Skupaj smo se dogovorili, da bomo naslednji dan iz nabranih divjih rastlin in zelišč in skute naredili namaz ter za kosilo juho iz čemaža.

KAJ SO OTROCI PRIDOBILI?

- Otroci so se med vsakodnevnim raziskovanjem v naravnem okolju aktivno učili z vsemi čutili.
- Razvijali so naklonjen, spoštljiv in odgovoren odnos do narave, jo raziskovali, spoznavali in doživljali njene lepote.
- Pridobili so nove izkušnje in znanje o rastlinah.
- Povečali so empatijo do sovrstnikov, živali in rastlin.
- Opisovali in pripovedovali so o svojih opažanjih in ustvarjali ob videnih spremembah.
- Imeli so možnost raziskovati, eksperimentirati, reševati nastali problem, napovedovati rešitev in slednjo preverjati.
- Spoznali so, da nam knjige pomagajo pri iskanju in preverjanju informacij. Od tedaj še raje posegajo po različni literaturi in znajo ravnati s knjigo.
- Spoznavali so pomen uživanja zdrave in raznolike prehrane za življenje ter to, da lahko tudi v

naravi naberemo divje rastline, iz katerih pripravimo okusne namaze in juhe.

- Spoznali so, da lahko tudi sami pripevajo k varovanju narave.
- Pozorni so postali na odpadke, ki jih vidijo med našimi sprehodi. Sami izražajo željo, da bi očistili gozd, v katerem se igramo.
- Spoznali so, kako pomembno je sodelovanje, dogovarjanje, skupno reševanje nastalih problemov in komunikacija s sovrstniki.
- V naravnem okolju so bolj umirjeni.
- Gibajo in igrajo se z naravnimi materiali na svežem zraku in v naravnem okolju.
- Zavedajo se nevarnosti v naravnem okolju.
- Pridobljena znanja prenašajo na starše (spodbujajo starše, da jih peljejo v gozd, k mlinu, v knjižnico, nabirajo rastline, ločujejo odpadke ...).

KAKO NAPREJ?

Pred nami so zanimive ideje in izzivi. V prihodnje bomo skupaj raziskovali in opazovali drobne živali v gozdu ter iskali nove oblike sodelovanja med vrtcem in knjižnico.

Literatura za otroke na temo

»divje in zdravilne rastline«

- Anko Boštjan (1994) *Gozd*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bavdaž Marija (1988) *Drobne novice med njivo in gozdom*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Cortese Dario (2011) *Nekaj divjega*. Cereno: Porezen d. o. o.

Fleischhauer Steffen Guido (2015) *Užitne rastline iz narave*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Haag Holger (1988) *Moja prva knjiga o naravi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kordiš Tatjana (1994) *Travnik*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kovač Polonca (1995) *Zelišča male čarovnice*. Ljubljana: DZS.

Papež Kristanc Andreja (2015) *Zeliščar na sprehodu*. Grosuplje: Divja Rožca.

Reader's Digest (2014) *Velika knjiga o zeliščih*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tarman Draga (1988) *Herbarij*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(2016) *Veliki slikovni slovar narave*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Viri in literatura

Bahovec Eva D. in Kranjc Simona (2004) *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo.

Vrtec Antona Medveda in Institut za gozdno pedagogiko (2014) *Otroci potrebujejo gozd*. Kamnik: Institut za gozdno pedagogiko in Vrtec Antona Medveda.

file:///C:/Users/Srečko/Documents/priprave%2016-17/gozd/strokovno/GOZD%252C_TRAVNIK_IN_POTOK_KOT_SPODBUDNO_OKOLJE_ZA_RAZVOJ_PREDŠOLSKIH_OTROK_-_TANJA_HAUPTMAN_29.3.2014.pdf (Povzeto 20. 2. 2017).

Slikovni material je iz arhiva avtorice Jane Podobnik Kožič.

Jana Podobnik Kožič je diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok. Zaposlena je 26 let, od tega 17 let v Vrtcu Viški gaj, zadnjih 9 let pa v Vrtcu Škofja Loka. Na otroke skuša prenašati veselje po raziskovanju, odkrivanju narave in spoznavanju pomena skrbi za čisto okolje. S prispevki je sodelovala na različnih mednarodnih konferencah in posvetih. Sodelovala je tudi v večletnem projektu »Eno vzgojno učno okolje, en sistem« Ministrstva za šolstvo in šport.

Mateja Müllner je knjižničarka. Dvajset let je zaposlena v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka. V knjižnici pripravlja ure pravljič za otroke, skupinske obiske za vrtce in osnovne šole, mesečne kvize, uganke in zavozlanke. V krajevni knjižnici na Trati in centralni knjižnici v Škofji Loki je koordinatorka prireditve za otroke. Občasno vodi prireditve za odrasle. Je velika ljubiteljica narave in vsega, kar jo obdaja. Pri svojem delu so ji nove oblike sodelovanja in izvajanja velik izziv in spodbuda za naprej.

EVROPSKI TEDEN MOBILNOSTI V PLESNIH KORAKIH / Darja Šuster, plesna učiteljica / Plesna šola Urška Medvode in Kranj

Med evropskim tednom mobilnosti jeseni 2016 se je Plesna šola Urška Medvode pridružila projektu trajnostne mobilnosti, ki ga je pripravila Občina Medvode. V tej občini je tovrsten projekt potekal prvič. V centru Medvod so za promet zaprli del ceste, s čimer je bilo omogočeno izvajanje dejavnosti projekta kar na ulici. Ob različnih stojnicah, kjer so bili predstavljene mobilne možnosti, so se ustavljali mimoidoči. Občina je k sodelovanju povabila bližnje vrtce in šole. Ustvarjali smo s pomočjo gibanja, igre in plesne koreografije. Ob tem smo se naučili, kako biti trajnostno mobilen. Plesne koreografije so nas »popeljale« z vlakom, kolesom, skirojem, električnim avtomobilom in letalom. Spodbujali smo otroško domišljijo in izvirnost, iskali nova izražanja skozi gibanje, krepili gibalne sposobnosti malih plesalcev, razvijali samozavest in pozitivno samopodobo otrok in učencev.

EVROPSKI TEDEN MOBILNOSTI – PRVIČ V NAŠI OBČINI

Evropski teden mobilnosti se je razvil iz evropskega dneva brez avtomobila v Franciji leta 1998. Od leta 2002 evropski teden mobilnosti vsako leto poteka po številnih evropskih mestih, ki oživijo zaradi pestrega dogajanja, povezanega z omenjenim projektom. Različne dejavnosti projekta spodbujajo prebivalce k uporabi trajnostne mobilnosti. Lansko jesen so se dejavnosti odvijale pod naslovom »Pametna mobilnost za gospodarsko uspešnost«. Prvič smo se temu projektu pridružili tudi občani medvoške občine. S sodelovanjem, povezovanjem in druženjem smo poudarili in pokazali pomen človeku in okolju prijaznih načinov mobilnosti.

V tednu, od 16. do 22. septembra, so del medvoškega mestnega jedra zaprli za avtomobile. Na prizorišču so se ves omenjeni teden odvijale različne dejavnosti za spodbujanje trajnostne mobilnosti, kot so delavnice, predstavitve, branje ob reki, risanje. Občani so program o dejavnostih prejeli na dom kot prijazno vabilo k udeležbi. Zelena mobilnost je modra odločitev. Hoja, kolesarjenje, javni prevoz ali avtomobil, ki ga delimo s sopotniki, vplivajo na sedanost in prihodnost našega lokalnega in globalnega okolja. Z izbiro mobilnosti vplivamo na onesnaževanje zraka in svoj ogljični odtis, ki je del globalnega segrevanja in podnebnih sprememb.

Vse dejavnosti med evropskim tednom mobilnosti – tudi naši plesni koraki – so udeležence spodbujale, informirale in osveščale, naj upoštevajo

Slika 1: Evropski teden mobilnosti – plakat so ustvarile učiteljice in učenci

priporočila, ki govorijo o tem, kako naj ljudje zmanjšajo izpuste, prilagodijo hitrost, ne vozijo agresivno, z avtom pospešujejo počasi, ugašajo motor, ki je v prostem teku. Predvsem pa, da naj uporabljajo javni prevoz, torej avtobuse in vlake. Pešci, kolesarji in uporabniki javnega prevoza so zelo koristni za lokalno gospodarstvo. Večinoma so zvesti lokalnim trgovinam, podpirajo lokalne storitve in lokalno prehrambno verigo.

CILJI PLESNEGA PROJEKTA »TEDEN MOBILNOSTI S PLESNIMI KORAKI«

Plesne koreografije sem izbrala načrtno prav za ta dogodek. Otroke sem s pomočjo plesa spodbujala k razmišljanju o mobilnosti. Ob vsaki koreografiji smo se pogovorili o tematiki, ki jo je

predstavljala pesem. Na primer pesmica *Avto* Romane Kranjčan govori o tem, kako pelje avto. Otroke sem s pogovorom in plesom usmerjala k razmisleku o okoljevarstvu in onesnaženosti, ki jo povzročajo prevozna sredstva. Ugotavljali smo, da se lahko velikokrat odpravimo na pot peš ali s kolesom, kar je okolju bolj prijazno. Izvedeli smo, da tudi v naši občini obstaja polnilec za električni avtomobil. Zavedali smo se, da je pomembno, da smo varčni, da ugašamo avtomobil, ko dalj časa stojimo na mestu, da je najbolje izbrati javni prevoz, torej avtobus ali vlak. Zelena mobilnost ima velik vpliv na naše zdravje. Dvajset minut hoje ali kolesarjenja na dan močno okrepi naše telo. Kolesarji v povprečju živijo dve leti dlje kot športno neaktivni

Slika 2: Otroci iz Vrtca Medvode na obisku

ljudje. Otroci, ki gredo v šolo peš ali s kolesom, dosegajo pri učenju boljše rezultate.

Otroci so v pogovoru z veseljem sodelovali s svojimi mnenji. Iskali so rešitve za trajnostno mobilnost. Domišljijo smo razvijali tudi na plesnem in gibalnem področju. Otroci so bili polni idej, zanosa in pozitivne energije. Izvedeli smo veliko novih dejstev, ob tem pa plesali in se gibali. Cilj, ki smo si ga zadali, je bil z naštetim vsekakor dosežen.

PLESNE KOREOGRAFIJE – KAKO JIH PRIPRAVITI?

Koreografije izberemo glede na temo. Najbolje je, da prilagodimo že obstoječe koreografije. Veliko jih najdemo na kanalu youtube. Tam najdemo tudi glasbo in ne pozabimo, da so knjižnice prav tako dobro založene s slovenskimi zgoščenkami. Za mlajše otroke je najbolje, če izberemo slovensko glasbo, saj jim je ta bližja in bolj razumljiva. S koraki in gibi upodabljamo, kar pripoveduje besedilo. Kot na primer

Slika 3: Otroci iz Vrtca Preska na obisku

koreografija »Pot okoli sveta«, pri kateri potujemo v slogu vlaka. In sicer naredimo kolono, učitelj je lokomotiva, otroci pa so vagončki. Lokomotiva vijuga in vodi vagončke po prostoru po želji. Med plesom se zvrstijo razni plesni koraki, glede na glasbo. Ko vlak pripelje na Dunaj, se pari primejo za roke in zaplešejo preprost dunajski valček. Potem vlak nadaljuje pot na Češko. Tam se sodelujoči ponovno združijo v pare in zaplešejo polko. In tako koreografija poteka dalje, vse do konca, ko vlak zapelje v »garažo«.

Koreografija mora biti otrokom dobro razumljiva, predhodno jo lahko razložimo, jo opišemo z besedami in kretnjami. Med plesom plesalcem prigovarjamo, jih spodbujamo, jim dajemo domišljajske izzive. Pogosto še pošalimo in nasmejimo, saj je smeh pol zdravja in pomaga k sproščenosti. Otrokom s tem naredimo dogajanje še bolj zanimivo in tako raje sodelujejo in se hitreje učijo.

GLASBA, GIBANJE IN PLES POZITIVNO VPLIVAJO NA OTROŠKI RAZVOJ

V predšolskem obdobju so posamezna področja otrokovega razvoja – telesno, gibalno, spoznavno, čustveno in socialno – močno povezana. Otrokov doživljanje in dožemanje sveta temeljita na informacijah, ki izvirajo iz njegovega telesa, na zaznavanju okolja, izkušnjah, ki jih pridobi z gibalnimi dejavnostmi, ter na gibalni ustvarjalnosti v različnih situacijah.

Otrok z gibanjem zaznava in odkriva svoje telo, preizkuša, kaj telo zmore, doživlja veselje in ponos ob razvijajočih se sposobnostih in spretnostih ter gradi zaupanje vase. Gibanje daje otroku občutek tako ugodja in varnosti kot veselja in dobrega počutja. V gibalnih dejavnostih je telo izhodiščna točka za presojo položaja, smeri, razmerja do drugih; z gibanjem otrok razvija občutek za ritem in hitrost ter za prostor in čas.

Mnoge gibalne dejavnosti od otroka zahtevajo, da se zaveda drugih otrok in odraslih, da z njimi deli prostor in stvari, da sodeluje. Pri dejavnostih v

Slika 4: Osnovnošolci iz OŠ Preska plešejo na evropskem tednu mobilnosti

Slika 5: Otroci iz Vrtca Medvode ustvarjajo s sliko in gibom

paru in skupini si prizadeva k skupnemu doseganju cilja (Krofič 2001).

Z gibanjem in plesno umetnostjo spodbujamo fizični, psihični in mentalni razvoj otroka, prav tako ples pozitivno vpliva tudi na odrasle osebe.

ZAKLJUČEK

V evropskem tednu mobilnosti smo različni izvajalci odlično sodelovali z

Občino Medvode v skupnem projektu. Odziva občanov smo bili izredno veseli. Otroci, prav tako pa vzgojitelji in učitelji, so se na učenje izven šolske učilnice z veseljem odzvali, saj smo jim ponudili učenje z drugega zornega kota. Na glasbo in ples so se večinoma vsi otroci zelo dobro odzvali, saj imajo ritem in gib v sebi že od malega, in to je treba spodbujati. Z opisanim mini projektom povezovanja giba in

Slika 6: Osnovnošolci sledijo navodilom plesne učiteljice

spoznavnih dejstev sem prikazala, da se s pomočjo glasbe in plesnih korakov lahko usvoji tudi veliko drugih šolskih in izvenšolskih vsebin ter poda mnogo informacij.

Varujmo svoje okolje. Zmanjšujmo onesnaženje zraka, saj izpušni plini, posebno nevidni prašni delci PM10, močno škodujejo zdravju in povzročajo številna resna obolenja. Prevelika,

nespametna in potratna uporaba avtomobilov povzroča tragične prometne nesreče in ljudi oddaljuje od zdravega načina življenja. Z uporabo pametne mobilnosti krepimo telo in duha. Čaka nas le odločitev, da spremenimo svoje navade. Dosegli bomo velike spremembe. Odločitev ne bo tako težka, saj bomo poleg trajnostnih korakov za ohranjanje okolja nekaj pomembnega naredili tudi za svoje zdravje in počutje. Če bomo trajnostna prizadevanja povezali še s plesnimi koraki, pa toliko bolje!

Za več simpatičnih nasvetov in informacij kliknite na spletno stran www.tedenmobilnosti.si

Viri in literatura

Kroflič, R., Marjanovič Umek, L., Videmšek, M., Kovač, M., Kranjc, S., Saksida, I., Denac, O., Vrlič, T., Krnel, D., Japelj Pavešič, B. (2001)

Otrok v vrtcu. Maribor: Založba Obzorja.

Spletni vir

www.tedenmobilnosti.si

Priporočena glasba

Avto – Romana Krajncan, CD AEIOU; Ksenija Šoster Olmer/ameriška ljudska, 1996.

Zajček Zlatko – Romana Krajncan, CD Najlepše pesmice za otroke; Andrej Rozman Roza (avtor besedila), 2008.

Pot okoli sveta – Urškine plesne igre: Gregor Forjanič (aranžer, producent); Tomaž Žontar (producent); Tomo Jurak (producent); Daniel Vukadinovič Levski (pisec besedila za pesmi); (uglasbene), 1996.

Lučka gre na izlet – Čarovnik Grega, CD Grega in Facko, Grega Sulejmanovič – Čarovnik Grega, 2006.

Darja Šuster je vodja Plesne šole Urška Medvode in Kranj, je tudi plesna učiteljica z licenco, vaditeljica plesne aerobike, inštruktorica zumba in sodnica modernih tekmovalnih plesov pri Plesni zvezi Slovenije. Pri svojem plesnem ustvarjanju s predšolskimi in šolskimi otroci ter dijaki sledi najnovejšim spoznanjem na področju plesne umetnosti in razvojne psihologije otrok in mladostnikov. Pripravlja plesne delavnice, dogodke in športne dneve s plesnimi koraki na izbrane teme ter izvaja vaje in plesne tečaje.

URŠKA
več kot plesna šola

RAZISKOVALNA DEJAVNOST OSNOVNOŠOLCEV V DOBROBIT ŽIVALI / Tina Zadavec, profesorica slovenščine in književnosti / OŠ Ormož

V preteklih dveh letih sta na Osnovni šoli Ormož v okviru raziskovalnega dela nastali dve raziskovalni nalogi osnovnošolk, ki so raziskovale teme s področja živalovarstva. Naloga »Za vedno si odgovoren za to, kar si udomačil« je raziskovala problematiko prostoživečih in zavrženih mačk v domačem kraju. Naloga »Najprej štalca, pol pa konj« je za področje celotne Slovenije ugotavljala, kakšna je osveščenost lastnikov konj glede konjem prijazne reje ter kakšni načini uhlevitve konj trenutno prevladujejo v Sloveniji.

Vrednost obeh raziskovalnih nalog je spoznavanje raziskovalnega dela kot tudi njuna uporabna vrednost. Slednja se kaže v osveščanju ljudi o pravilnem ravnanju z živalmi. Obe nalogi sta s svojo pojavnostjo v medijih velik doprinos k trudu posameznikov, prostovoljcev in društev, ki skrbijo za dobrobit živali. Nalogi sta velik korak v smer dobrobiti živali in enkratnega vzgled sodelovanja mladih v lokalni skupnosti ter povezovanja različnih strok, predvsem pa izkazuje veliko mero pozitivnega in empatičnega pristopa vseh udeležencev. Ta prispevek predstavljam kot še eno od obstoječih možnosti vzgoje mladih o pozitivnem odnosu do živali in okolja.

RAZISKOVALNO DELO OSNOVNOŠOLCEV KOT PRVI KORAK K ZNANSTVENEMU RAZISKOVANJU

Raziskovalno delo je za osnovnošolske otroke korak naprej pri samostojnem učenju, saj gre v prvi vrsti za sistematično proučevanje neke teme, ki jo učenci izberejo skupaj z mentorjem in jim predstavlja svojevrsten izziv. Večinoma gre za področja, ki jih učni načrt ne pokriva s konkretnimi primeri – omogoča pa vključevanje teh tematik v VI. dejavnost rednega in dodatnega pouka. Skozi skrbno načrtovane faze raziskovanja mladi raziskovalec prvič aktivno spozna in preizkuša pristop k raziskovanju neke teme.

Učenca uvajamo v svet raziskovanja in v pravila, ki v njem veljajo. Zato je pomembno, da se mladi raziskovalec in učitelj – mentor o izbrani temi najprej temeljito pogovorita. Področje raziskovanja je treba namreč dobro poznati, pri tem pa igra vloga mentorja, ki usmerja osnovnošolce, pomembno vlogo (Kandrič Koval 2014). Mentorjeva

občutljivost za pereča področja, kot je živalovarstvo, je lahko pomemben motivacijski faktor za učence. Okoljska vzgoja se namreč, kot piše Rizman Herga (2014), v programu osnovne šole pojavlja bolj kot medpredmetno področje. Učitelji jo lahko vključujejo v poučevanje posameznih predmetov, dneve dejavnosti in različne obšolske dejavnosti.

Teme, ki vključujejo različno živalovarstveno problematiko, so zelo aktualne in pereče, zato je prav, da učitelj tudi kot vzgojitelj opravlja svoje poslanstvo na tem področju in učence vzgaja v **čuteče in empatije zmožne mlade osebnosti**. Raziskovalno delo mu pri tem lahko ponudi velik in učinkovit prostor delovanja.

Prvi korak k raziskovanju je temeljit pogovor z mentorjem, spoznavanje problematike področja in oblikovanje raziskovalnega vprašanja, iz katerega bodo lahko natančno razvili hipotezo, ki je za nadaljnje delo zelo pomembna, saj začrta rdečo nit raziskave. Na začetku dela je torej pomemben raziskovalni načrt, ki omogoča strukturo raziskovalne naloge in širino tematike.¹

DVAJSET LET SISTEMATIČNEGA RAZISKOVANJA NA OSNOVNI ŠOLI ORMOŽ

Na Osnovni šoli Ormož je raziskovalna dejavnost nepogrešljiv način dela z nadarjenimi učenci. Prav tako imajo možnost tovrstnega načina učenja prav vsi učenci, ki izrazijo željo po raziskovanju oziroma jih zanima določeno

področje. Učenci si glede na temo, ki jih zanima, izberejo ustreznega mentorja med učitelji. Raziskovalno delo se prične običajno že v začetku šolskega leta, traja vse do pomladi, ko se večina učencev z dokončanimi raziskovalnimi nalogami udeleži regijskega srečanja mladih raziskovalcev v organizaciji Znanstveno-raziskovalnega središča Bistra Ptuj. Najboljše naloge se uvrstijo naprej na državno srečanje pod okriljem Zveze za tehnično kulturo Slovenije.²

Na naši šoli smo v šolskem letu 2014/2015 praznovali že 20-letnico sistematičnega raziskovanja in ga slovesno obeležili z izidom zbornika *Vesolje otroških znanj in spoznanj*.³

»ZA VEDNO SI ODGOVOREN ZA TO, KAR SI UDOMAČIL« (MALI PRINC)

V šolskem letu 2014/2015 sem skupaj s somentorico Metko Lešničar vzela pod okrilje mladi raziskovalki Ano Zemljič in Klaro Branda, ki sta se odločili preučiti aktualno in perečo živalovarstveno problematiko – brezdomne živali. V

² Pogoji za sodelovanje na državnem srečanju je uvrstitev na regijskih ali mestnih srečanjih. Največje število raziskovalnih nalog iz posamezne regije, ki se lahko uvrstijo na državno srečanje, je določeno na osnovi povprečnega števila raziskovalnih nalog na regijskih srečanjih v preteklih petih letih, kot je opredeljeno v tabeli na spletni strani ZOTKS, kjer so navedeni tudi predvideni izvajalci regijskih ali mestnih srečanj (<https://www.zotks.si/raziskovalci/razpis>).

³ V dvajsetih letih je tako na šoli nastalo kar 80 raziskovalnih nalog, od katerih se jih je 64 predstavilo v sklopu Srečanja mladih raziskovalcev (ZRS Bistra Ptuj), 15 pa jih je tekmovalo v okviru razpisov in natečajev ostalih organizacij. Da je v delo vloženega ogromno truda, se je vselej obrestovalo, saj je 33 % raziskovalnih nalog prejelo zlata priznanja na državni ravni, 15 % se jih je uvrstilo na prva tri mesta v državi, preostalih 19 % je prejelo srebrna, prav tolikšen delež pa bronasta priznanja na državni ravni.

¹ Več uporabljenih navodil za izdelavo raziskovalne naloge lahko mentorji najdejo tudi v spletni publikaciji ZRS Bistra Ptuj na spletnem naslovu <http://www.bistra.si/raziskave-in-razvoj/mladi-2/>.

domačem kraju sta bili vedno znova priča zavrženim mačkam, zato sta se odločili, da v svoji raziskovalni nalogi proučita stanje zavrženih oziroma prostoživečih mačk na področju Občine Ormož. Raziskali sta, kakšna je stopnja odgovornosti lastnikov mačk v omenjeni občini – predvsem, kolikšen delež lastnikov ima svoje mačke sterilizirane in kastrirane. S tem namreč posredno prispevajo k preprečevanju večanja števila brezdomnih mačk, ki se v večjem številu lahko začnejo združevati v kolonije. Te predstavljajo večplasten problem za okolico. Rešitev problema brezdomnih mačk je namreč navidezno enostavna – sterilizacija in kastracija vseh prosto gibajočih se živali. Pri raziskovanju sta poleg študija strokovne literature opravili tudi terensko opazovanje, ki jima je bilo najbolj všeč. Med drugim sta prisostvovali še pri posegu sterilizacije mačke in opravili intervju z županom Občine Ormož ter predstavniki lokalnega Društva za zaščito živali sveta PAW. Med 108 naključno izbranimi lastniki mačk na Ormoškem sta izvedli anketo.

V anketi sta s pomočjo vprašanj, povezanih z načinom skrbi za mačke (način hranjenja, skrb za odpravljanje zaječalcev ...), ugotovili, da lastniki mačk zadovoljivo skrbijo za svojo žival, da pa je delež nekastriranih oziroma ne-steriliziranih mačk, ki imajo lastnike, še vedno previsok (57 odstotkov anketiranih je priznalo, da njihove mačke niso sterilizirane oziroma kastrirane), še posebej, ker se večina mačk anketirancev (95 odstotkov) prosto giba, 60 odstotkov mačk, ki se prosto giba, pa ni steriliziranih oziroma kastriranih, kar pomeni, da se nekontrolirano množijo in s tem prispevajo k ogromnemu povečanju števila brezdomnih živali. Z anketo sta dekleti sicer ugotovili, da ljudje pojma sterilizacija in kastracija poznajo, da pa se premalo zavedajo pomena teh dveh posegov pri reševanju problematike brezdomnih živali. Poudarili sta, da je osveščanje in opozarjanje ljudi na to ključnega pomena.

S pomočjo raziskovalnega pogovora s predstavnikoma Društva za zaščito

Slika 1: Terensko opazovanje – spremljanje sterilizacije mačke

Slika 2: Mladi raziskovalki in gospa, ki je po predstavitvi raziskovalne naloge v medijih prejela pomoč številnih prostovoljcev.

živali sveta PAW sta pridobili podatke o približnem številu prostoživečih mačk v domači občini in o lokacijah, na katerih so bile te mačke opažene v večjih kolonijah. Eno takšnih lokacij sta tudi obiskali. Večja kolonija mačk, ki se je namnožila, dobiva hrano pri neki gospe, ki je ljubiteljica mačk, vendar socialno šibka, zato sama nikakor ne more sterilizirati vseh mačk, ki so prišle k hiši kot zavržene in so se kasneje še razmnožile. Gospa je dekleti prosila za pomoč in odločili sta se predstaviti v medijih. Nastal je prispevek za oddajo O ljudeh in živalih, ki je bil predvajan 21. 3. 2015 na prvem programu RTV Slovenija. V prispevku sta mladi raziskovalki predstavili izsledke svoje raziskovalne naloge, vključili pa sta tudi omenjeno gospo in predstavili njeno zgodbo kot primer, kako je mačja kolonija pri njej našla stalno pribežališče. TV-prispevek je dobro opozorilo ljudem, naj premislijo o sterilizaciji oziroma kastraciji svoje mačke, ravno zato, da se izognejo zgodbam, kot je ta. Predstavitev v medijih je gospe pomagala, da je prišla do pomoči. Obiskalo jo je kar nekaj prostovoljcev iz okoliških regij, ki so ji pomagali s hrano za mačke. Najbolj učinkovita je bila pomoč prostovoljk, ki so ji ponudile pomoč pri sterilizaciji oziroma kastraciji več kot 10 mačk. V mesecu juliju je bila akcija pomoči zaključena in vseh 13 odraslih mačk pri gospe je bilo na koncu steriliziranih oziroma kastriranih, 3 mladiči, ki so bili ob prvem obisku deklet pri gospe stari le nekaj dni, so prav tako sterilizirani in oddani v nove domove. **To je velik korak v smer dobrobiti živali in enkratnega vzgleda sodelovanja mladih v lokalni skupnosti ter različnih strok, predvsem pa ta primer izkazuje veliko mero pozitivnega in empatičnega pristopa vseh udeležencev.**

V okviru raziskovalne naloge so bile natisnjene tudi majice, ki jih dekleti z mentoricama delita v zameno za prostovoljne prispevke. Zbrale smo že več kot 200 evrov, vsak cent pa je bil namenjen za pomoč pri sterilizaciji prostoživečih mačk na Ormoškem.

Slika 3: Raziskovalni pogovor učenk s prof. dr. Ivanom Štuhcem je posnela tudi kamera RTV Slovenija za oddajo O živalih in ljudeh.

Slika 4: Terensko opazovanje ponuja izkušnjsko učenje v naravi in uči pozitivnega odnosa otrok do živali.

»NAJPREJ ŠTALCA, POL PA KONJ«

Larisa Šek, Katja Tajhman in Hana Potonjak so mlade raziskovalke, katerim sva bili skupaj z mag. Majo Korban Črnjavič mentorici pri njihovi raziskovalni nalogi v šolskem letu 2015/2016. Dekleta so se odločila raziskati področje konjereje, predvsem to, kakšna je konjem najprijaznejša reja in kako so slovenski lastniki teh živali osveščeni o tem ter kako ta dejstva upoštevajo pri uhlevitvi konj. Ta je namreč za dobro počutje konja ključnega pomena.

Najprej so dekleta proučila vso dosegljivo literaturo v slovenščini, kmalu pa smo skupaj ugotovile, da so glede

razmišljanja o konjem prijazni reji za razliko od nas bolj napredni v sosednjih državah, kot sta Avstrija in Nemčija, zato smo posegle tudi po tuji literaturi, izvedle pa smo še pogovor s študentko, ki je opravljala prakso v Nemčiji. Terensko delo smo usmerile v izkušensko učenje in delo na terenu ter izvedle spoznavanje različnih tipov hlevov (zaprti tip hleva – s privezi ali boksi in odprti tip hleva – s padoki ali stalnim prostim dostopom do izpusta oziroma paše), pri tem pa se je na našo prošnjo za sodelovanje prijazno odzval akademik prof. dr. Ivan Štuhec, upokojeni profesor z Biotehniške fakultete Ljubljana. Dekletom je na terenu povedal ogromno zanimivega. Na primerih hlevov, ki smo jih obiskali, je razlagal in pojasnjeval teoretična izhodišča, ki so jih dekleta prej iskala v literaturi. Dr. Štuhec je kot etolog izhajal predvsem iz dobrega počutja živali, kar se v domači literaturi žal pogosto zapostavlja. Poudaril je, kako pomembno je za osnovnošolce takšno izkušensko učenje, pri katerem otroci živali začutijo od blizu in tako z opazovanjem njihovega vedenja začutijo veliko več kot na podlagi branja strokovne literature. Tudi pri tej raziskovalni nalogi smo se povezali z ekipo RTV Slovenija, ki nas je spremljala na terenu, in nastal je poučen prispevek, ki je bil 6. 2. 2016 predvajan v oddaji O živalih in ljudeh. V prispevku smo želeli osvestiti čim več lastnikov in ljubiteljev konj, da je za dobro počutje teh plemenitih živali pomembno zadovoljiti konjeve

potrebe po gibanju, življenju v čredi, svežem zraku, svetlobi in ustreznem načinu prehranjevanja.

S pomočjo ankete, ki so jo učenke izvedle med 118 lastniki konj iz cele Slovenije, fokusne skupine na facebooku in pogovora z oskrbovalko kopit Urško Markelj, ki pokriva področje celotne Slovenije, so učenke izvedele, da v Sloveniji prevladuje zaprti tip hleva z boksi, ki za zadovoljevanje konjevih osnovnih potreb ni idealen, čeprav je večina lastnikov konj (kot je pokazala anketa) dobro seznanjena z osnovnimi potrebami konj (to se je dalo razbrati iz odgovorov na vprašanja v anketi, usmerjenimi na področje hranjenja in nege ter poznavanja potreb konja). S pomočjo raziskovalnega pogovora in ankete so dekleta naletela na primer dobre prakse – na domiselno urejeni odprti tip hleva, ki je že zelo približan tistim, kot jih že poznajo v tujini in jih imenujejo »aktivni hlevi«. Izgradnja aktivnega hleva, kakršen je že v tujini, je povezana z izjemnimi finančnimi stroški. Najbrž tudi zato takšnega hleva pri nas še ni (kot smo razbrali iz podatkov ankete in ustnega vira – raziskovalnega pogovora z oskrbovalko kopit). Je pa domiselni odprti hlev, ki so ga učenke spoznale, vreden posnemanja, zato so ga izpostavile in predstavile na letaku, ki so ga sestavile ob koncu raziskovalne naloge. Ker bi si želele, da bi bilo takšnih hlevov v prihodnje v Sloveniji čim več, so letake razdelile med lastnike konj, natisnile pa so tudi majice, ki

poudarjajo in osveščajo, katere so osnovne potrebe konj. V zameno za majice še vedno zbiramo prostovoljne prispevke, prvih 100 evrov pa smo že predali Društvu za zaščito konj, ki skrbi za konje, rešene iz slabih razmer. Izsledki naloge so pomembno izhodišče za osveščanje lastnikov konj v Sloveniji, zato je v pripravi tudi prispevek za *Revijo o konjih*.

Raziskovalna dejavnost osnovnošolcev torej ni samo prvi korak k učenju sistematičnega znanstvenega raziskovanja, ampak imajo osnovnošolske raziskovalne naloge lahko tudi dobrodelno uporabno vrednost. Pomembno vlogo ima mentor, ki učence ustrezno motivira in navduši za določeno področje in temo raziskovanja. **Živalovarstvene teme so občutljivo in še kako obravnave potrebno področje, zato sta tovrstna angažiranost in občutljivost mladih prvi korak do upanja v svetlejšo prihodnost, v kateri človek ne bo samo najbolj razumno, temveč tudi zares čuteče in empatije zmožno bitje.**

Viri in literatura

- Kandrič Koval, I. (2014). *Mini priročnik metodologije raziskovanja za mlade raziskovalce*. V N. Rizman Herga (ur.) *Vesolje otroških znanj in spoznanj*. (str. 36). Ormož: Osnovna šola Ormož.
- Rizman Herga, N. (2014). *Raziskovanje za okolje in trajnostni razvoj*. V N. Rizman Herga (ur.) *Vesolje otroških znanj in spoznanj*. (str. 41). Ormož: Osnovna šola Ormož.

Tina Zdravec je profesorica slovenščine in književnosti, poučuje slovenščino na Osnovni šoli Ormož. Kot velika ljubiteljica živali svoje najpomembnejše poslanstvo vidi predvsem v vzgajanju in izobraževanju osnovnošolskih otrok na tem področju. V šolskem letu 2013/2014 je na šoli uvedla Živalovarstveni krožek, v okviru katerega sodeluje s številnimi prostovoljci in društvi za zaščito živali iz cele Slovenije. Zadnja leta si prizadeva živalovarstvene izzive vključiti tudi v raziskovalno dejavnost, po kateri je ormoška osnovna šola sicer že dobro prepoznavna.

MEDOSEBNI ODNOSI V UČNO-VZGOJNEM POLJU IN PES KOT POMOČNIK PRI VZGOJI OTROK OZIROMA MLADOSTNIKOV / Kamila Kramarič, prof. def. MVO, strokovni vodja OŠ Veržej – Enota Dom / OŠ Veržej – Enota Dom (Vzgojni dom Veržej)

Delo z otroki in mladostniki postaja drugačno, kot smo ga bili vajeni desetletja nazaj. To od strokovnih delavcev zahteva novo razmišljanje, nove, drugačne pristope in oblike dela. V vzgojnem domu v Veržaju smo zato v marsičem spremenili svoj pogled na socialno-pedagoško delo z otroki s čustvenimi in vedenjskimi težavami oziroma motnjami ter vpeljali različne oblike dela, tako z otroki kot tudi z njihovimi starši.

Ena izmed dejavnosti, ki prinaša ogromno pozitivnih učinkov, je socialno-pedagoško delo s pomočjo psa. Preko psa se razvijajo koristne interakcije, spoznavanje, učenje, medsebojno vplivanje, predelovanje čustev itd. Dejavnost je na ZRSŠ-ju priznana kot inovacijski projekt. Pozitivni učinki vključevanja psa v vzgojno-izobraževalni proces se kažejo tako pri delu v skupini kot individualno, kar dokazujejo naše izkušnje (dejavnosti, tako s psi kot s konji) že več kot dve desetletji.

Sram me je kot vzgojiteljico in strokovno vodjo vzgojnega zavoda, da se dogajajo razprtije, kot smo jim te dni priča v medijih. Sram me je, ko zaradi peščice ljudi tako trpi ugled vseh ostalih, ki si dan za dnem prizadevajo otrokom in mladostnikom pomagati na pravo pot in jih dobesedno vzamejo za svoje, živijo zanje. Ne glede na vzroke, zaradi katerih so prišli k nam, ne glede na odgovornosti, ki jih pri tem nosijo tudi sami in njihovi starši, jim moramo biti ves čas za vzgled.

Po drugi strani pa se ne čudim, da v situacijah in stiskah, v katerih se strokovni delavci pogosto znajdejo, prihaja do takih problemov. »Država« od strokovnih delavcev zahteva nemogoče, ko v imenu varčevanja pozablja na strokovna dejstva, pomembna za uspešno delo z našimi otroki. Vsak otrok je svet zase, potrebuje popolnoma individualizirano pomoč in pogoje, v katerih lahko uspešno prebrodi svoje stiske, raste. To pa v masi otrok, z vso različno problematiko in brez ustreznih pogojev, enostavno ni mogoče. Inkluzija in integracija pač nikoli ne bosta isto kot metanje v en koš. Zmeraj bodo obstajali otroci, ki bodo za svoj napredek potrebovali posebne programe.

Današnja družba se je v zadnjih letih zelo spremenila, prav tako življenje, organizacija in funkcioniranje otrok in njihovih družin. Na to so vplivali aktualno socialno-kulturno okolje, družbeno-moralna klima in tehnologija. Stil življenja se je spremenil, drugače so tudi poti do osamosvojitve mladih. Kar je bilo na poti socializacije za nas nedavno še »normalno«, v sodobni družbi poteka drugače. Enako velja za vrednote, odnose, komunikacijo, različne hierarhije itd.

Tudi vsakdanjik v šolskem razredu ali v zavodski vzgojni skupini se je spremenil. To dejstvo zahteva prav od vsakega pedagoškega/strokovnega delavca spremembe, tako v mišljenju kot v izbiri načinov delovanja. Vse pogosteje smo primorani pozabiti na mnoge ovire, s katerimi se srečujemo v procesu vzgoje in izobraževanja (dejavnike, ki včasih že kar nažirajo našo motivacijo in energijo), in si drzniti več. Radi potarnamo, kako nekaj ne gre in si želimo pomoči od zunaj, a v največji meri se lahko zanesemo le nase. Zato je zelo pomembno, da uporabimo lastno znanje in izkušnje ter stopimo iz okvirov, ki nas omejujejo. Pogumno zakorakati v novo, upati si, morda celo vpeljati inovacijo – to so včasih naše neizbežne poti.

Ne glede na to, kdo in kje z otrokom oziroma mladostnikom dela – naš odnos z njim je odločilnega pomena. Odprtost, iskren interes za otroka, strokovnost, a hkrati topla človečnost so karakteristike pedagoga, ki ustvarja dobre pogoje za doseganje zastavljenih ciljev. Vse to ne izključuje dejstva, da je treba postaviti meje in zgraditi lastno avtoriteto. Ta je skupek osebnostnih kvalit, pridobljenega strokovnega znanja, izkušenj in sposobnosti, ki

v otrokovih očeh pomenijo tisto nekaj več. To so velikokrat tudi sposobnosti, ki jih prinašamo iz svojega vsakdana. Odločnost, doslednost in sposobnost postavljanja meja so vrline, ki gredo z omenjenimi karakteristikami z roko v roki.

Iz lastnih izkušenj trdim, da otroci in mladostniki visoko cenijo in si zapomnijo:

- človeški in enakopraven odnos strokovnega delavca do vseh udeležencev;
- pripravljenost prisluhniti, po drugi strani pa voditi z avtoriteto, nastalo na podlagi strokovnih znanj, osebnostnih lastnosti ter dodatnih uporabnih znanj;
- odprtost, iskren interes za otroka na vseh področjih in v vseh situacijah/okoljih (ne le »pri moji uri«, ampak tudi zunaj razreda, med odmorom, pri drugih dejavnostih ...);
- pripravljenost »narediti nekaj malo drugače«;
- sposobnost najti močne točke in jih popeljati do uspeha;
- doslednost in odločnost ter obenem sposobnost zagotavljanja varnosti.

POMEN MEDOSEBNIH ODNOSOV

Medosebni odnosi so izredno pomemben del ustvarjalnega, sproščenega in neobremenjenega učno-vzgojnega vzdušja, ki v strokovnih delavcih ne sproža nezadovoljstva in stisk. Pomembno je, da jih zavestno negujemo na vseh nivojih vzgojno-izobraževalnega procesa (slika 1).

Pozitivni učinki prizadevanj na vseh treh nivojih, ki omogočajo napredovanje in pomoč otrokom, so:

- vzpostavitev dobrega odnosa na vseh ravneh in med vsemi udeleženci učno-vzgojnega procesa, še

Pomen odnosa z- in do otroka Interes/odprtost/iskrenost/strokovnjak in človek
Različne ravni odnosov med strokovnimi delavci: učitelj/svetovalni, učitelj/razrednik, vodstvo šole, zbornica kot stičišče
Odnosi s starši in drugimi otroku pomembnimi osebami

Slika 1

- posebej med strokovnim delavcem in otrokom;
- zaupnost, prijetna komunikacija, atraktivnost dogajanja;
 - prepoznavanje težav posameznih otrok in njihovih vzrokov;
 - ugotavljanje sposobnosti in interesov otrok, njihovo spodbujanje in razvijanje;
 - izboljšanje odnosov v skupini vrstnikov/sošolcev in dvig statusa tistih, ki so zanj prikrajšani;
 - sprejemanje meja, ki jih postavlja življenje, in odgovornosti;
 - doživljanje otrokove lastne vrednosti, pozitivne samopodobe, uspeha in dvig motivacije
 - za sodelovanje tudi pri pouku in drugih dejavnostih;
 - prenos učinkov v druge situacije in okolja.

Na rezultate dela vplivajo tudi odnosi znotraj strokovnega tima. Medsebojna izmenjava informacij in dogovori, sprotno seznanjanje, usklajevanje, dopolnjevanje, zaupanje, produktivna komunikacija in odsotnost nezdrave tekmovalnosti ali celo ogroženosti so bogastvo vsakega dobrega tima. Žal iz prakse vemo, da vse bolj zahtevno delo z otroki, velika odgovornost in stresne situacije zamajajo pedagoški vsakdan in naše ravnanje. Zavedanje o moči dobrega vzdušja v timu je zato vsak trenutek pomembno.

Prvi korak pri obravnavi otroka, ki kaže čustvene težave in težave v socialnih odnosih, sta vsekakor analiza njegovega stanja, družinske situacije, njegovega socialnega in šolskega okolja ter izdelava individualiziranega vzgojnega načrta. Ta mora biti skupni rezultat vseh sodelujočih.

Še nekaj pomembnih ugotovitev iz prakse, uporabnih v šoli.

- 1) Učitelj/vzgojitelj reševanja konfliktnih situacij ne sme prenašati na druge (npr. na svetovalne delavce ali razrednika). Pri konfliktu nista bila prisotna, reševanje težave se zavleče, učitelj pa izgublja povezanost z otrokom.
- 2) Učitelj potrebuje znanje in pogum, da stopi iz lastnih utrjenih okvirov in si drzne svoje delo dobro zastaviti, biti inovativen in nastopiti avtonomno.
- 3) Vodstvo mora učitelju nuditi odprte možnosti, pogoje za drugačen pouk (zunaj šole, sodelovanje učencev pri načrtu, interesno delo, doživljajske dejavnosti, drugačen slog pouka ...), možnosti za inovativnost, razvoj močnih področij otrok ...
- 4) Vloga svetovalnega delavca (in dodatnega socialnega pedagoga) je posvečanje zanemarjenim poljem

v šoli, socialnemu polju, drugim dejavnostim in prostemu času, svetovanju, stikom s starši, projektom, spreminjanju zavesti vseh udeležencev v šoli, opozarjanju na socialno ozadje ... Pri večini otrok je učna pomoč šele na zadnjem mestu.

- 5) Zbornica je bolj pomemben prostor, kot si predstavljamo. V njej se srečujemo konstantno, vanjo prihajamo z različnimi informacijami in mnenji, pogosto v njej sprostim nezadovoljstvo in mnoge negativne informacije. S tem lahko dobimo napačne in nepopolne informacije, nerealne slike o situacijah in otrocih, s čimer nehote močno vplivamo na vzdušje v timu in na samo delo z otroki, ki jih morda niti dovolj dobro ne poznamo.
- 6) Frontalni pouk za socialno oškodovane otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami ni primeren.

DRUGAČNE OBLIKE DELA Z OTROKOM IN NJEGOVIMI STARŠI

Pogosto si postavljamo vprašanje, kje so v današnjem svetu zahtev, pravil in odgovornosti naše kompetence. Do kod zmoremo in kaj presega naše znanje in energijo, ki jo imamo na voljo? Koliko časa, ki bi ga lahko koristno porabili za delo z otroki, nam poberejo birokracija, pisanje dokumentacije in ukvarjanje s stvarmi, ki so zunaj našega dosega?

Pa vendar trdim, da še zmeraj obstajajo rezerve. Obstajajo načini dela in dejavnosti, ki po eni strani sicer od nas zahtevajo večje angažiranje, po drugi pa dolgoročno gradijo boljše pogoje dela. Trdim tudi to, da si vsak posameznik lahko sam ustvari boljše pogoje za uspešno, tudi inovativno delo, boljše, kot mu jih nudi sam šolski sistem. Avtonomija lahko tako postane drznost, prinaša nove odgovornosti, a strokovni delavci končno postanejo soustvarjalci sprememb, boljšega sistema, v našem primeru učnega in vzgojnega.

V šolah in vzgojnih zavodih kar nekaj prostora za to najdemo v različnih dejavnostih. To so lahko interesne/prostočasne dejavnosti, prireditve, projekti, reševanje konfliktov z mediacijo, formativno spremljanje, alternativne oblike dela (s pomočjo živali, glasbe ...) itd. Veliko pozitivnega prinaša tudi ustvarjanje zaupnih odnosov in intenzivno delo s starši.

Interesna dejavnost je dobra priložnost za ustvarjanje sproščenega, neobremenjenega ozračja. Omogoča vzpostavitev dobrega odnosa učitelja/vzgojitelja z otrokom (manjša skupina, sproščena komunikacija, zaupnost, menjava okolja, atraktivnost ...), ugotavljanje sposobnosti in interesov, njihovo spodbujanje in razvijanje. Preko dejavnosti se dvigne kvaliteta odnosov in komunikacije ter status otroka med vrstniki. Doživlja lastne uspehe, kar pomeni dvig motivacije za sodelovanje v drugih dejavnostih, tudi pri pouku. Pridobljene vsebine se prenesejo v razred.

Delo s starši je do nedavnega veljalo za nekaj, kar spada med naloge centrov za socialno delo, kvečjemu še k občasnim nalogam šolske svetovalne službe. Danes se bolj kot kdajkoli prej v zadnjih desetletjih zavedamo, da je otrok vedno del družine in obratno. Le v sodelovanju s starši, z odprtim,

iskrenim in zaupnim odnosom, lahko vplivamo na spremembe pri otroku. Upoštevati moramo, da imajo tudi starši svoje težave, pogosto so že na začetku vzpostavitve odnosa z nami obremenjeni z negativnimi izkušnjami, negativno vrednoteni in izpostavljeni v zvezi z otrokom. Njihovo

zaupanje lahko pridobimo skozi redne in dodatne oblike dela (sestanki, predavanja, delavnice, skupne prireditve za sprostitev, razbremenitev, obiski doma, izboljšanje odnosov ...). Skupaj z njimi pa načrtujemo in vrednotimo tudi dosežke njihovega otroka. Považimo jih tako pri izjemnih, pozitivnih dosežkih kot pri neugodnih situacijah, konfliktih, kršenju pravil ipd. Dober odnos s starši je vsekakor preventiva in investicija za prihodnost. Znebiti se moramo razmišljanja, da za to ni prostora in časa.

PRIMERI DRUGAČNEGA DELA Z OTROKI IN MLADOSTNIKI V VZGOJNEM DOMU V VERŽEJU

V vzgojnem domu za otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami oziroma motnjami v Veržeu že nekaj let

izvajamo programe in dejavnosti, pri katerih imajo posebno mesto karakteristike in okoliščine posameznih otrok ter njihovo domače življenjsko okolje. Vključujemo metode in tehnike dela, ki v Sloveniji še zdaleč niso samoumevne. Morda smo morali biti na določeni stopnji malo drzni, predvsem na stopnjah, ko smo lahko podporo našli le pri sebi. A marsikatera porabljen prosta ura in dvomi so se na koncu obrestovali. Med omenjenimi dejavnostmi so:

- dejavnosti in metode dela, pri katerih se v večji meri upošteva otrokove sposobnosti in spodbuja njegovo aktivno sodelovanje ter sodelovanje družine;
- interesne dejavnosti, v okviru teh tudi socialno-pedagoško delo s pomočjo živali (predvsem psa, v

določenih obdobjih tudi konja) – smo edini vzgojni zavod, ki to že dlje časa redno izvaja;

- prireditve, dogodki, projekti za otroke, starše in centre za socialno delo;
- mediacija;
- formativno spremljanje;
- občasno delo z družino na domu;
- eno- ali večdnevno delo z družino pri nas, v zavodu.

S SOCIALNO-PEDAGOŠKIM VPLIVANJEM S POMOČJO PSA DO BOLJŠIH REZULTATOV

Odnosu človek-žival na pedagoškem polju pripisujem velik vzgojni, pa tudi terapevtski pomen. O tem sem v eni od revij *Didakta* že pisala. Žival človeku zapolnjuje primanjkljaj kontaktov, daje mu občutek sprejetosti, kar je v današnjem svetu spet vedno bolj pomembno. V očeh živali pa je človek čisto posebna oseba, ne glede na njegovo kariero, (ne)uspehe, šolske ocene ali videz – sprejme ga brezpogojno. Razvijajo se različne interakcije, spoznavanje, učenje, medsebojno vplivanje, prenos ... Dotik vzbuja vse čute. Iskreno reagiranje živali kot »feedback« omogoča graditev novega zaupanja in opazovanje lastnega vedenja. Na otroka/mladostnika žival ne deluje kot človek, obremenjen z moralnimi vrednotami in predsodki. Vse ljudi enako ceni in vzpostavlja enak kontakt tudi s socialno najbolj izoliranimi. Preko živali hkrati vzpostavljamo kontakte z drugimi ljudmi.

Otrok/mladostnik gradi v odnosu do živali in ostalih članov skupine občutek pripadnosti, je spet v središču pozornosti. Na novo pridobiva sposobnosti socialnega funkcioniranja, večje samozaupanje, pozitivne izkušnje z lastnim telesom, dejanji in čustvi. Dobi nove prijatelje. Prednost učenja/spoznavanja na takšen način je tudi neobremenjujoče okolje, odmaknjeno od šolskega oziroma zavodskega ali konfliktnega v družini. Glavni mehanizmi, ki delujejo v aktivnostih in terapiji s pomočjo živali, so: žival zmanjšuje strah in napetosti, povezuje in ustvarja odnos med prisotnimi osebami, je motivator, deluje kot socialni

katalizator, spodbuja komunikacijo, samorealizacijo, omogoča procese projekcije, občutkov uspešnosti itd.

Pod okriljem ZRSŠ-ja ta dejavnost v našem zavodu kot inovacijski projekt poteka že tretje leto. Vse besede, s katerimi bi želeli **učinke** dejavnosti opisati, povedo veliko premalo, da bi prikazali vse bogastvo, ki nam ga dejavnost daje. Dejstvo pa je, da smo si morali pogoje zanjo ustvariti sami in jo neodvisno od vseh ovir na poti tudi izvajati, z vso odgovornostjo. Danes smo na najvišji stopnji razvoja dejavnosti kot inovacijskega projekta, saj smo jo razširili še na druge programe in z njo na različnih strokovnih simpozijih seznanili tudi širšo slovensko in evropsko strokovno javnost. Sledimo zastavljenim ciljem, in sicer dokazujemo pozitivne učinke metode dela ter psa vključujemo kot medij za bolj učinkovito delo z otrokom oziroma mladostnikom (počutje, razpoloženje, odnosi, motivacija, komunikacija, reševanje konfliktov, prenos učinkov v druge situacije in odnose, doživljanje uspeha, dvig samopodobe ...).

Dejavnost se je v času inovacijskega projekta izvajala na treh nivojih.

- 1) V stalni skupini otrok, ki prihajajo iz različnih vzgojnih skupin, kot interesna dejavnost in večinoma zunaj zavodskega okolja (v naravi, pri mentorju, v zavodski klubski sobici).
- 2) Individualno z enim fantom, ki je zavodsko življenje in vse druge oblike pomoči prej popolnoma zavračal (v stanovanjski skupini).
- 3) Kot permanentno prisotnost psa v eni od skupin, v katero pa se občasno vključuje še mladostnik z močno izraženimi čustvenimi in vedenjskimi težavami.

Ves čas dejavnost in njene učinke spremljamo, jih analiziramo, predvsem skozi intervjuje in sprotne pogovore, v katerih je sodelovala tudi domska psihologinja. Analizo smo izvedli tudi s pisnim vprašalnikom, ki so ga minulo šolsko leto izpolnjevali otroci, njihovi vzgojitelji in mentorji sami.

Matični vzgojitelji posameznih otrok, vključenih v dejavnost, so odgovarjali na vprašalnik, ki je zajemal splošna vprašanja, kot na primer: zainteresiranost otroka za to obliko dejavnosti, ali se je v tem času glede določenih težav kaj spremenilo pa do konkretnih vprašanj za točno določena področja, kot so učno, vedenjsko področje, odnosi z otroki in odraslimi, samovrednotenje, razgibanost. Njihova opažanja, vrednotenje in ocena dejavnosti so pokazala pozitiven premik na mnogih področjih in pri vseh otrocih. Prav tako vsi zelo podpirajo dejavnost in vidijo potrebo po vključitvi še večjega števila otrok. Pri otrocih ugotavljajo vplive na učno uspešnost, zbranost, doslednost in skrb. Zmanjšala se je konfliktnost, povečala sproščenost, komunikativnost, umirjenost in samozavest. V odnosih se je izboljšala empatija, zmanjšala impulzivnost, povečalo se je spoštovanje drugih. Samovrednotenje in samopodoba sta pri vseh izboljšana in izražena na različne načine. Učinki so vidni kar takoj po koncu dejavnosti, kar daje boljše pogoje za nadaljnje delo in dolgoročnejši vpliv.

Otroci so skozi svoje občutke in osebna razmišljanja odkrito odgovarjali na vprašanja, kot so: kaj jim pomenijo živali, zakaj je ta dejavnost drugačna od drugih dejavnosti, kaj menijo o psički, kako sebe doživljajo preko dejavnosti in kaj bi povedali ter kako se zahvalili psički. Otroci so se zelo realno ocenili in presenetljivo podrobno ter odkrito opisali svoja doživljanja pri dejavnosti in posamezne občutke, ki so zelo pozitivno naravnani. Sebe in svoje težave vidijo v boljši luči. Vsi so prepričani v izboljšanje odnosov tako z vrstniki kot domačimi, vidijo se kot manj konfliktni, med sabo opažajo večjo komunikativnost in mirnost, po dejavnosti se lažje učijo ipd.

Psihologinja je s sodelujočimi otroki opravila pol strukturiran intervju z vprašanji odprtega tipa, kot je na primer: kaj ti je pri kužku všeč, kaj ti največ pomeni, kako ti koristi druženje z živaljo, pri čem ti pomaga in na kakšen način, kaj si pri sebi opazil tekom celega leta, si se kaj spremenil,

kaj drugače doživljaš, vidiš in ceniš, kaj bi pri tej dejavnosti spremenil, kako bi dejavnost lahko pomagala drugim otrokom, na kakšne načine in zakaj. Odgovori poročajo o pozitivnih učinkih, predvsem o večji sproščenosti, umirjenosti (oziroma manjši »divjosti«), o prijetnih občutkih, ko se družijo z živalmi, se z njimi igrajo, jih sprehajajo itd. Nekateri opažajo pozitivne učinke neposredno po dejavnosti, drugi spet bolj tekom časa, vsi pa se strinjajo, da bi tudi drugi otroci s to dejavnostjo pridobili veliko dobrega predvsem v odnosu do živali, nekateri pa tudi v odnosih do drugih otrok. Nekateri si želijo še več dejavnosti, še pogostejše. Otroci navajajo, da so lahko razvili primeren odnos do živali in opazovali interakcijo med seboj. Prepoznavali so medsebojne učinke vpliva razpoloženja in čustvovanja.

Evalvacija je tako pokazala zelo pozitivne rezultate in vrednotenje s strani sodelujočih otrok, pa tudi s strani njihovih matičnih vzgojiteljev ter mentorjev. Če imajo otroci možnost sprotnega ocenjevanja in preverjanja svojih odzivov in odzivov živali ter možnosti umeščanja svojih občutkov v primeren kontekst, ugotavlja domska psihologinja, je takšen način preživljanja prostega časa za otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami še toliko bolj dobrodošel in večplastno koristen. Rezultati dokazujejo močno potrebo po takšni vrsti dejavnosti, njenem širjenju in uvajanju v vsakodnevno življenje otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami oziroma motnjami.

Prisotnost psa se čuti tako pri sodelujočih otrocih kot tudi na ravni celotnega domskega življenja. Tudi ostale udeležence ozavešča o pomenu vsebin dejavnosti, da ne govorimo, kako veliko željo, da bi sodelovali, vzbuja še v ostalih ...

PRIZNANJE NAŠE DEJAVNOSTI IN NJENA PRIHODNOST

Kot člani evropskega združenja vzgojnih zavodov Euromet smo septembra organizirali mednarodni simpozij v Banovcih z naslovom »Zgodnja obravnava čustvenih in vedenjskih težav oziroma motenj/Zgodnja detekcija

– ustrezen program – ustrezna ustanova«. Na njem smo med drugim predstavili naše delo in oblike pomoči, ki jih nudimo otrokom in mladostnikom. Zadovoljni smo, da nam priznanje za naše delo izrazijo vodilni predstavniki vzgojnih institucij, ki so v razvoju uspešnih programov daleč pred nami (Finska, Švedska, Nemčija, Belgija, Francija, Poljska). Obenem se njihovi pogoji dela zelo razlikujejo od naših, zato lahko brez zadrege sprejmemo pohvalo predsednika združenja, da smo korak pred njimi.

Drugače je »doma«. Dokazujemo, da se skozi dejavnost uresničujejo mnogi zastavljeni cilji, pa kljub temu razočarano ugotavljamo, da naš trud, v posebnih okoliščinah ter s posebno skupino otrok, ponovno ni priznan, kot smo si želeli. Kljub temu da smo priznani kot inovacijski projekt. Že leta si namreč prizadevamo, da naše angažiranje ne bi bilo le stvar prostovoljstva in večne bitke za zagotovitev potrebnih pogojev in ljudi, temveč glede na potrebe otrok redni del programa.

PRI KINOLOŠKO-DOŽIVLJAJSKIH URICAH

Luka, 15 let

Zelo rad imam živali, zato sem se razveselil, ko me je vzgojitelj Vitko povabil h kinološkemu krožku. Zanimalo me je, kakšni bodo psi in če me bodo sploh marali. Prvič me je bilo strah, da bi me kateri ugriznil, vendar so bili psi zelo prijazni in srčkani. O psih sem izvedel veliko novih stvari: da je vsak pes drugačen, da se psičke lažje vzgaja kot pse, da je v vsaki pasji skupini

vedno en vodja. Naučil sem se tudi, kako se s psi ravna in nekaj načinov dresiranja. Veselim se vsakega novega obiska, saj me pasja družba sprošča.

Viri in literatura

Neobjavljen predlog prilagoditev za ZRSŠ.

Apel Klaus, gradivo profesorja za predavanje študentom socialne pedagogike v Nemčiji, poslano po e-pošti, januar 2016.

Sozialgesetzbuch Deutschlands, 42. Auflage, 2013.

Odgovornost in avtonomija učiteljev, delovno gradivo za konferenco Spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti – odzivanje šol na izzive družbe prihodnosti, 9. in 10. april 2008, Brdo pri Kranju (Eurydice European Unit, Brussels).

Fitting-Dahlmann Klaus in Reuter Stephanie (2005). Prihodnost pedagogike in terapije s pomočjo živali (Perspektiven Tiergestützter

Pädagogik und Therapie). Dostopno na [http://www.tipikoeln.de/dedi/tipi/media/Downloads/Infoportal/Wissenschaft/PerspektivenTiergestuetzterPädagogikundTherapie\(ohneAnhang\).pdf](http://www.tipikoeln.de/dedi/tipi/media/Downloads/Infoportal/Wissenschaft/PerspektivenTiergestuetzterPädagogikundTherapie(ohneAnhang).pdf)

Greiffenhagen Sylvia in Buck-Werner Oliver N. (1991, str. 166–179). Živali kot terapija, Nove smeri v vzgoji in zdravljenju (Tiere als Therapie, Neue Wege in Erziehung und Heilung). Predstavitev na straneh Socialnet, nemške mreže za informiranje na področju sociale. Dostopno na <http://www.socialnet.de/rezensionen/17038.php>

Marinšek Maksimiljana in Tušak Maks (2007). Človek – žival: Zdrava naveza.

Tovar Christiane, Društvo terapevtski psi, človek in žival (Der Verein Therapiehunde Mensch und Tier). Dostopno na <http://www.therapiehunde.at/therapy/geschichte.php>

Kovačič Stela (2016), Poročilo mentorice dejavnosti za ZRSŠ.

Kamila Kramarič z otroki oziroma mladostniki s posebnimi potrebami dela več kot dve desetletji. Tri leta je bila zaposlena v šoli s prilagojenim programom, sedaj pa je že dvajseto leto v vzgojnem domu z otroki z vedenjskimi in čustvenimi težavami/motnjami, polovico časa kot strokovni vodja. Svoje znanje in izkušnje je črpala tudi iz sodelovanja v mednarodnem študijskem programu v Berlinu in Rostocku. Je avtorica strokovnih in empiričnih prispevkov v različnih strokovnih revijah (npr. *Socialna pedagogika*, *Defektologika slovenica*, *Didakta*, *Ptički brez gnezda*) in soavtorica priročnika za delo z otroki s čustvenimi in vedenjskimi težavami oziroma motnjami. Že leta kritično opozarja na slabosti vzgojno-izobraževalnega sistema in si prizadeva za izboljšanje strokovne prakse. Preko ZRSŠ-ja aktivno sodeluje pri prizadevanjih za priznavanje oblik pomoči, kot je socialno-pedagoško delo s pomočjo živali.

TERAPIJA S POMOČJO KONJA / Tina Pečar, pedagog andragog in terapevt za izvajanje terapije s pomočjo konja za otroke s posebnimi potrebami / CUDV Dolfke Boštjančič

O pozitivnih učinkih terapevtskega jahanja so govorili že v starem veku. V obdobju razsvetljenstva je pogled na živali dobil nov pomen – vzgoja ob pomoči živali pozitivno vpliva na socializacijo otrok.

Delo s konjem je podobno delu z otrokom. Biti mora primerno sposobnostim, umirjeno in potrpežljivo. Pomembna je dobra interakcija med otrokom in konjem, saj je konj otrokov najboljši učitelj.

ZAKAJ JE TERAPIJA S POMOČJO KONJA DOBRA IZBIRA ZA RAZVOJ OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI?

Terapija s pomočjo konja zajema aktivnosti v smislu vzgojno-izobraževalnega dela, torej govorimo o pedagoškem jahanju. Hkrati z uporabo učnih vsebin in pripomočkov delujejo na otroka s posebnimi potrebami še ostali faktorji spretnosti oziroma gibanja: motorika telesa, drža in dihanje. Terapija je primerna za vse tiste otroke, ki imajo radi konje, pri katerih želimo zmanjšati:

- specifične učne težave (spodbujati, utrjevati že pridobljena znanja v okviru učne snovi, pridobivati nova znanja in veščine);
- vedenjske vzorce (zmanjšati stres, agresijo ...);
- motnje v duševnem razvoju;
- psihiatrične motnje;
- posledice spolnih zlorab ...

STROKOVNA USPOSOBLJENOST VSEH ČLANOV TERAPEVTSKEGA TIMA

Izvajanje terapije s pomočjo konja mora izvajati strokovno usposobljena oseba (pedagog z dodatnim znanjem iz terapije s pomočjo konja). Pri terapiji sodelujejo konj, otrok, terapevt in vodnik konja. Če pričakujemo otrokovo neprimerno čustveno obnašanje ali slabše ravnotežje, potem ima terapevt poleg sebe oziroma na drugi strani konja še pomočnika. Konj mora biti izšolan do A dresure, sledijo intenzivni treningi, ki ga bodo pripeljali do tega, da bo postal dober terapevtski konj.

KLJUČ DO USPEHA JE POVEZOVANJE RAZLIČNIH STROKOVNIH SLUŽB

Terapija s pomočjo konja zahteva interdisciplinarno povezovanje družinskega zdravnika, ortopeda, psihiatra, logopeda, delovnega terapevta, fizioterapevta, psihologa, učitelja razrednika ...). Učno snov prenašamo preko konja na terapevta in posledično na otroka. Pomembno je, da najdemo rešitve za problem učenja in prilagoditve, ki jih otrok potrebuje.

Pri načrtovanju obravnave v okviru terapije je treba pripraviti individualni program oziroma letne pisne priprave za prihodnje šolsko leto. Program obsega: **učno metodo, učno obliko, učne pripomočke** (sedlo, uzdo, krtače, stožce, barvne liste, kocke, žoge, obroče različnih barv, velikosti in teže, poligon, vrečke presenečenja, sestavljanke, didaktične igrače itd.). Po končani terapiji napišemo še **evalvacijo**.

POTEK DELA TERAPIJE

Potek terapije na konju: pozdrav konju, sodelovanje pri krtačenju, čiščenju kopit, sedlanju, uzdanju, ogrevanju konja. Otrok s posebnimi potrebami lahko samostojno zajaha s pomočjo terapevta ali s klančine, nato se začnejo izvajati vaje. Otroka s posebnimi potrebami nenehno opozarjamo, da konja med terapijo poboža, potreplja, mu izreče lepo besedo ... Po končanem jahanju ga razsedla in ga odpelje v izpust. Na koncu se zahvali konju in ga pozdravi. Napišemo evalvacijo terapije.

Potek terapije ob konju: odidemo po konja v izpust, ga uredimo, damo na povodec in izvajamo vaje v maneži na tleh. Pogosto odidemo na teren, v naravo. Zelo zanimiva je gozdna pedagogika – iskanje skritega zaklada, saj pri tej vaji lahko sodeluje večje število otrok in konj. Na koncu terapije

je treba ponovno poskrbeti za konja, ga pohvaliti, pobožati in ga odpeljati na pašnik k drugim konjem. Sledi opazovanje konja v čredi, lahko tudi v hlevu, med hranjenjem ... Po koncu terapije napišemo evalvacijo srečanja in pripravo za naslednjo terapijo. Zaradi kontraindikacij, ki se lahko pojavijo pri posamezniku, ponudimo vožnjo s kočijo. Pri vožnji še posebej uživajo gibalno ovirani otroci, saj je kočija prilagojena invalidskim vozičkom.

CILJI TERAPIJE SE PREPLETAJO Z VSEMI FUNKCIJAMI, KI SO POMEMBNE ZA NAŠA ŽIVLJENJA

Podoba konja in njegovo gibanje vplivata na posameznikovo motorično, kognitivno, socialno in čustveno področje. Ob tem se izboljša drža, ravnotežje,

finomotorika rok in nog, orientacija v maneži in pri samem sebi, koordinacija v prostoru in na terenu ter koordinacija telesa, razvijanje čutil, učenje novega znanja, dvig koncentracije, sledljivost pravilom in navodilom, upoštevanje vrstnega reda, sklepanje kompromisov, zmanjšanje nestrpnosti in motečega vedenja ... Cilji, ki jih želimo doseči, morajo biti otroku dosegljivi, merljivi, da mu ne povzročamo frustracij, da se z veseljem vrača h konjem in terapevtom. Pomembno je, da usvojena znanja in veščine prenaša na druga življenjska področja. Enako velja za konja – tudi njega ne silimo v nekaj, kar mu povzroča stres, nelagodje. Tudi konj ima svoje slabe dneve, zato takrat ne pričakujemo od njega, da pokaže samo najboljše, ponudimo mu umik. Otroku s posebnimi potrebami razložimo, da včasih opazimo, da se tudi sam slabše počuti, zato ne rinemo vanj, ga ne sprašujemo, mu damo čas za razmislek, za umik od stresne situacije. Enako torej naredimo s konjem in otrokom. Naš cilj je, da otrok začne določene aktivnosti prenašati v svoje življenje. To lahko ponazorimo z določenimi dejanji: otrok očisti konja, sam ga počeše, skrbi za konjsko opremo in svoja oblačila, odpelje konja na pašnik, v čredo, se druži s svojimi prijatelji ...

Terapevt vpliva na otroka preko konja. Konji so najboljši učitelji in sodelavci, saj ne kritizirajo ali sodijo, zgolj vzgajajo.

KONJI SO NAŠI SODELAVCI, PRIJATELJI, SOPOTNIKI

Nikoli ne smemo pozabiti, kako zelo pomemben je pravilen odnos do konja oziroma do vseh živali in zavedanje njihove narave. Konji so naši prijatelji, sodelavci, pomočniki, sopotniki. Druženje s konjem in jahalno pedagoška vsebina se prepletata s celotnim človekovim telesom na duhovni, duševni in socialni ravni.

KAKO PREPOZNAVO ZADOVOLJNEGA KONJA?

Takšen konj mora imeti umirjen pogled, pokončna ušesa, ponosno držo, nežen gobček itd. Kaj je lepšega kot doživetje tega?

ZAKLJUČEK

Kot sem že omenila, je konj enakovreden član terapevtskega tima. S pomočjo poznavanja psihologije konj lahko zagotovimo, da se bo konj dobro počutil in sodeloval v interakciji s terapevtom in otrokom. Stalno poteka nevidna povezava med konjem in otrokom, pa čeprav tega ne opazimo, so kasneje vidni učinki terapije.

POVZETEK

Terapija s pomočjo konja je primerna za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Otroci s posebnimi potrebami, ki so vključeni v terapijo s pomočjo konja, so bolj dovzetni za učenje, kar je ključnega pomena za njihovo nadaljnje funkcioniranje v življenju. Poudarim naj, da se moramo

vsi zavedati, da terapija ne zajema zgolj jahanja, temveč tudi vse ostale aktivnosti, ki se dogajajo ob konju. To je delo na tleh ali v njegovi bližini, sprehod na povodcu v maneži ali naravi, nega konja in jahalne opreme, skrb za vodo in hrano, skrb za njegov življenjski prostor, konjevo dobro počutje itd. Otrokom, ki iz zdravstvenih razlogov ne smejo jahati, pa vseeno ljubijo konje, ponudimo delo z njimi na tleh ali vožnjo s kočijo. Takšni otroci tako niso prikrajšani za druženje s konji, saj je navsezadnje pomemben stik, pa naj bo ta na konjevem hrbtu ali ob njem. Pri samem jahanju uporabljamo različne učne pripomočke (barvne liste, kocke, igro spomin, sestavljanke, didaktične igrače, stožce ...). Predvsem je pomembno interdisciplinarno povezovanje strokovnih služb, saj le na takšen način dosegamo najboljše rezultate. Konj kot podoba in njegovo gibanje vplivata na človekovo motorično, kognitivno, socialno in čustveno področje.

Za vedno se mi je vtisnila v spomin naslednja poved:

»Ne preganjaj konja čez zapreko, najprej čeznjo spusti svoje srce in sledil ti bo!!!«

Tina Pečar je po izobrazbi pedagog andragog in TPK terapevt. Zaposlena je v CUDV Dolfke Boštjančič v Dragi na Igu, kjer že šesto leto izvaja pedagoško jahanje. Živali so del njenega življenja že od otroštva naprej, predvsem konji. V neizmerno zadovoljstvo ji je, da lahko lju-bezen do konj povezuje s poklicno potjo.

LEPOTA POSEBNE SORTE / Jerca Starc, univ. dipl. biologije, ZOO vodnica / Pedagoginja v društvu Bioexo

»Ali bo kača? Jo bomo lahko dali za vrat?« sta običajno prvi vprašanji, ki ju zastavijo otroci, ko vedo, da se bodo srečali z različnimi živalmi od blizu. Nekaterim od navdušenja žarijo oči, nekateri pa prebledijo. Vsi pa radi slišijo, kakšne živali so kače. Pa ščurki, hrošči, črvi ... Predstavljam vam nekaj idej, kako otrokom približati živali, ki so po priljubljenosti na zadnjih mestih, in aktivnosti, ki lahko popestrijo pouk naravoslovja in biologije.

NA ŽIVALI GLEDAMO S ČLOVEŠKIMI OČMI

Ko sem kot študentka vzela povečevalno lupo in opazovala živali pri predmetu Sistematika nevretenčarjev, sem se zavedala, koliko živali pravzaprav spregledamo, namerno ali nenamerno. Nekateri živali so zelo majhne, druge pa tako vsakdanje, da jih preprosto ne opazimo več. Pa vendar, vse so pomembne. Nekateri so tako zelo drugačne, da se zazdi, da gledamo znanstveno fantastiko ali pa grozljivko. In trenutek kasneje ugotovimo, da jo verjetno res, saj se pisci različnih živalskih vrstam, kadar iščejo navdih za uspešnico. Toda liki teh »posebnežev« običajno ne odražajo pravih lastnosti živali. Pravzaprav se pisci večinoma držijo neresničnega pravila: če je žival videti grdo, potem je zagotovo neprijazna in zlobna.

Slika 1: Za marsikoga stvor iz nočnih mor – čilski rožnati pajek (*Grammostola rosea*)

In če dobro pomislimo, ta princip pogosto uporabljamo tudi pri soljudeh. Če je nekdo videti drugače od večine populacije, se moramo naučiti, da ga sprejemamo na podlagi dejanj, ne na

podlagi videza ali obleke. Če se kot predavatelj zavedamo svojih pomanjkljivosti in se naučimo ignorirati, kar nam pove videz, pa marsikateri otroci tega ne znajo.

Brez skrbi. Večne učiteljice – živali nas tudi na tem področju lahko marsikaj naučijo. Tudi grde živali imajo dobre lastnosti, ki pa jih je treba poudariti in včasih nanje pogledati z drugega zornega kota.

Kot otroke nas starši učijo o živalih: katere so prijazne, koristne, nevarne, in na koncu jih veliko pristane v skupini, označeni z besedo »golazen«. In že samo zaradi tega ali podobnih besed se hitro pojavi občutek, da je večina živali nepotrebnih in v prvi vrsti nadležnih. V to skupino lahko hitro uvrstimo vse živali, ki imajo več kot štiri in manj kot dve nogi. In še nekaj eksotičnih sesalcev, ki jih mati narava, ki daje prednost funkcionalnosti pred lepoto, ni obdarila z najbolj laskavimi proporci.

V resnici je žalostno, da smo navedeni vedno iskati samo »lepoto«, kot jo vidimo ljudje, ter da smo seznam poznanih in sprejemljivih živali krepko skrčili na nekaj velikih sesalcev in ptic, potem pa se seznam že skoraj konča.

ZAČNE SE PRI NAJMLAJŠIH

Kot vodnica v živalskem vrtu sem imela priložnost opazovati, kako predsodki do živali rastejo skupaj z otroki. Najmlajše skupine so z zanimanjem opazovale tudi živali, ki so manj karizmatične, kot so kače in ščurki. Pomembno je, da se izpostavijo pozitivne lastnosti živali ob pozitivni izkušnji (bližnje srečanje v varnem okolju). Tako se tudi marsikdo, ki že ima zametke predsodkov, odloči določeno žival najmanj pogledati zelo od blizu. Nekateri otroci

se odločijo živali najprej preveriti na bolj pogumnih sošolcih, saj sem zanje tujka in mi ne zaupajo v enaki meri kot sošolcem in učiteljici. Največkrat je velik uspeh že, da je žival pobožana.

Pri starejših skupinah so predsodki običajno že bolj vidni. Tudi starejši otroci se običajno razdelijo v dve skupini: tiste, ki si želijo stika s kačo in pajkom, ter tiste, ki do teh živali čutijo gnus. Nikogar ne silimo v dotik. Starejši otroci in odrasli do živali velikokrat pristopajo z razumevanjem, da mogoče njihove predstave o določeni živali niso pravilne in se jih ob priliki odločijo preveriti.

Pristni strah je težje tako hitro odpraviti kot gnus, saj je do določene mere prirojen, v okolju, ki je odklonilen do živali, pa potenciran. Ljudje s strahom, otroci ali odrasli, se morajo najprej sami odločiti, da bodo strah premagali, šele nato jim lahko pomagamo s postopnimi koraki, ki jih uči pedagog mag. Rudi Ocepek, ki mi je v velik navdih.

KLUB LJUBITELJEV GRDIH ŽIVALI

Živali, ki veljajo za neprivlačne, so povsod okoli nas. V resnici sploh ni nujen sprehod do živalskega vrta. Ob dobro izkoriščenem sončnem dnevu lahko otroci na travniku sami najdejo marsikatero žival, ki razkrija svoj drugačni obraz. Z nekaj iznajdljivosti lahko nekatere gojimo ali za kratek čas zadržimo tudi v razredu.

Gosenice postanejo lepi metulji. Medtem ko opazujemo njihovo preobrazbo v bubo in nazadnje v metulja, se naučimo, da so nekateri slovenski metulji ogroženi. Tudi izpust metulja naj bo razredni dogodek.

Slika 2: Gosenica metulja lipovega vešca (*Mimas tiliae*)

Slika 3: Moškatni kozliček (*Aromia moscata*) (foto: Jan Vodovnik)

Slika 4: Leopardji gekoni (*Eublepharis macularius*) so hvaležni prebivalcev terarijev in se hitro navadijo človeškega dotika.

Hrošči se nam zdijo vsakdanji, vendar so zelo pomembni. Veliko se jih prehranjuje z organskimi odpadki, nekateri pa celo z iztrebki in tako pripomorejo k bolj čistemu okolju. Otroke lahko vzpodbudimo k fotolovu in jim pomagamo, da svoje najdbe zavarovanih vrst uvrstijo na zemljevid Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave. Iščejo se podatki za lokaliteto alpskega, bukovega in hrastovega kozlička ter rogača, vsi naštetni so slikoviti in se jih da hitro zapomniti, vnese pa se lahko podatke tudi za druge vrste hroščev (na primer za čudovitega moškatnega kozlička). Ob povečani pozornosti na hrošče bodo učenci hitro opazili tudi kakšne druge živali.

Pajki so pogosto prezrti, saj zaradi pletenja mrež veljajo za malo hišno nadlogo. Vendar so lahko tudi zelo slikoviti. Na travniku ni težko opaziti samice osastega pajka (*Argiope bruennichi*), samca pa je zaradi majhnosti težje najti. Na primeru osastih pajkov lahko z lahkoto opišemo tudi spolni dimorfizem.

Deževniki sicer niso ogroženi. Ker so pogosti, pa nanje nismo pozorni. Učenci jih lahko prinesejo v šolo, skupaj z učiteljico pa naj jih podtaknejo v kakšno lončnico. Deževniki nas naučijo, da so v prsti odmrle organske snovi, s katerimi se prehranjujejo, njihovi izločki pa so gnojilo za rastlino. Tudi polži so relativno nezahtevne terarijske živali. V razredu se bo domače počutil orjaški afriški polž (*Achatina fulica*), pa tudi v naravi polžev ni težko odkriti.

Po vzoru britanskega društva Ugly Animal Preservation Society naj otroci, ko so seznanjeni z živalskimi drugačnejši, med njimi izberejo svojo maskoto in se pogovarjajo o tem, kako bi lahko pripomogli k njeni ohranitvi ter kako bi tudi druge otroke in odrasle prepričali, da jo je pomembno ohraniti. Večina ogroženih živali namreč niso pande in tigri, temveč tiste, ki živijo na naših dvoriščih. Skupaj lahko na hitro preberete seznam zavarovanih živalskih vrst v Sloveniji in ugotovite, da je na njem veliko živali.

ŽIVALI – UČITELJICE ODNOSOV

Ker živali ne morejo govoriti, nam svoje občutke sporočajo na drugačne načine. Povejo nam, kdaj se dobro počutijo in kdaj ne. Še posebej v človeški bližini se bodo živali zadrževale le, če bo okolje mirno, sicer bo še posebej tiste na hitrejših nogah težje obvladati. Ko otroci ugotovijo, da s svojim obnašanjem neposredno vplivajo na vedenje živali v razredu in še posebej tistih v naravi, velikokrat še sami pozivajo k bolj mirnemu okolju.

Tudi manj lepe živali so prijazne: paličnjaki od blizu niso prav nič privlačni, vendar so na rokah mirni. Podgane so nekaterim všeč, drugim ne, vendar so zelo učljive, lahko tudi nagajive in plašne in zato odlične učiteljice.

Za živali otroci radi skrbijo. Ob skrbi za živali se naučijo skrbeti tudi zase in za

sošolce. Prepoznavanje potreb tihe živali ni lahko, vendar tudi ni lahko prepoznati, kaj skrbi tihega sošolca. Občutek za sočutje je ključen v družbi, ki večino čustev izraža z emotikoni na spletu.

Občutek za naravo in ohranjanje divjega nam ni prirojen, treba se ga je priučiti. V norveški študiji (Bjerke 1998) so ugotovili, da imajo otroci, ki imajo živali doma, na splošno rajši divje živali. V isti študiji so tudi ugotovili, da bi otroci pred izumrtjem rešili najprej njim ljube živali (pse, mačke, konje, nekatere ptice ...), zato je še toliko bolj pomembno, da pri pouku naravoslovja in biologije poskrbimo, da imajo tudi otroci, ki doma nimajo živali, vsaj občasno omogočen stik z njimi ter da jim predstavimo tudi tiste živalske vrste, ki ne ustrezajo človeškim standardom lepote in so med ljudmi na splošno manj priljubljene. In mogoče se bodo poleg

živalske drugačnosti naučili imeti radi in razumeti še človeške posebnosti.

Viri in literatura

Bjerke, T., Ødegårdstuen, T. S., Kaltenborn, B. P. (1998). Attitudes toward animals among Norwegian children and adolescents: species preferences. *Anthrozoös*, let. 11 (št. 4), str. 227–235.

Ocepek, R. (2012). *Premagajmo predsodke do živali: vzgoja za odgovoren odnos do narave*. Ljubljana. Agencija Baribal.

Spletni viri

Ugly Animal Preservation Society: <http://uglyanimalsoc.com/> (Dostop 25. 2. 2017).

Popisovanje lokacij hroščev: <http://www.sporocivrsto.si/> (Dostop 25. 2. 2017).

Spletna stran društva Bioexo: <http://www.bioexo.com/> (Dostop 25. 2. 2017).

Jerca Starc je univerzitetna diplomirana biologinja, zaključuje pa tudi študij naravovarstva. S pedagoškim delom se je prvič seznanila v poletnih kolonijah, ko je ugotovila, da kljub temu, da ima večina otrok do biologije odklonilen odnos, ni težko pridobiti njihove naklonjenosti ob pomoči jodove raztopine in vzorcev različne hrane, naprošenih od kuharja. Med študijem naravovarstva je v ZOO Ljubljana opravljala delo vodnice, sedaj pa svojo pedagoško pot nadaljuje v društvu Bioexo, kjer vodi naravoslovne dneve in delavnice.

IZKUSTVENO UČENJE V ZOO LJUBLJANA / Alma Moštrokol, prof. biologije in gospodinjstva, ZOO pedagoginja / Živalski vrt Ljubljana

Včeraj popoldne, ko sem se v spremstvu svojih dveh otrok odpravila po nakupih, je do mene pritekla približno 6-letna deklica in me z velikimi očmi vprašala: »Gospa, kje imate kačo?« Za njo je k meni pristopila gospa, ki je odgovorila na moje začudene poglede. Spomladi je deklica skupaj s sovrstniki iz vrtca obiskala Živalski vrt Ljubljana, kjer smo jim predstavili nekatere živali. Deklici je obisk in srečanje s kačo ostal tako močno v spominu, da me je prepoznala in pristopila k meni 10 mesecev po njenem prvem srečanju. Izkušnja s kačo ji je spremenila življenje, včerajšnje srečanje z deklico pa je življenje spremenilo meni.

V nadaljevanju bom predstavila eno izmed vlog živalskih vrtov – izobraževanje. V sklopu izobraževanja lahko s svojimi programi dosežemo cilje, zapisane v učnem načrtu, predvsem pa s pomočjo doživljajskih izkušenj vplivamo na empatijo pri učencih.

Živalski vrt je institucija, ki omogoča edinstveno izobraževalno izkušnjo vsem obiskovalcem in je zelo dobra dopolnitev tako za spoznavanje kot tudi za utrjevanje bioloških vsebin. Vsak osnovnošolec naj bi vsaj enkrat med osnovnošolskim izobraževanjem obiskal živalski vrt. Obisk živalskega vrta je priporočen v sklopu dejavnosti v osnovnih šolah.

Sodobni živalski vrtovi niso le zbirke živali za zabavo obiskovalcev, so veliko več. Živalski vrt Ljubljana spada v svetovno in evropsko zvezo živalskih vrtov in akvarijev (WAZA, EAZA), vsako leto to zvezo živalskih vrtov obišče okrog 600 milijonov obiskovalcev. Nobeno drugo naravovarstveno združenje ne obišče toliko obiskovalcev. Zato so živalski vrtovi zelo pomembni pri ozaveščanju ljudi o življenjski pestrosti, ogroženem živalstvu in njihovih naravnih okoljih, pa tudi o onesnaževanju in globalnem segrevanju. Njihova najpomembnejša naloga je torej izobraževanje obiskovalcev, poleg tega imajo sodobni živalski vrtovi tudi pomembno naravovarstveno funkcijo, raziskovalno in navsezadnje tudi rekreacijsko nalogo.

Ljubljanski živalski vrt je v letu 2016 obiskalo 241.000 obiskovalcev (11,7 odstotka prebivalstva Slovenije), kar 57.000 obiskovalcev (23,6 odstotka vseh obiskovalcev) se je udeležilo enega izmed številnih izobraževanj znotraj ZOO Ljubljana. Vse te številke nam pokažejo, kako veliko moč imajo živali in kako pomemben del našega vsakdanjika so.

UČENJE Z IZKUŠNJO

Izkušnjsko učenje je v Živalskem vrtu Ljubljana najpomembnejša oblika izobraževanja. Pri izkušnjskem učenju je trajnost znanja daljša, poveča se tudi njegova uporabnost. Pri spoznavanju živali uporabljamo čim več čutil, živali niso pasivni objekti, temveč subjekti, ki aktivno sodelujejo v procesu učenja. Bistveni element je pozitivna neposredna izkušnja, na kateri se gradi vse nadaljnje učenje. S pozitivno izkušnjo učence čustveno spodbudimo in šele takrat so pripravljeni na kvalitetno zavestno delovanje – učenje. Energijo za učenje in delo predstavljajo čustva, ki se sprožijo tekom procesa. Pravimo, da čustva poganjajo »pamet« in »roke« (I. Furlan Vukoja 2016).

PRIMERI DOBRE PRAKSE IZOBRAŽEVANJ V ŽIVALSKEM VRTU LJUBLJANA

Enourno in večurno vodenje po ZOO Ljubljana

V sklopu enournega vodenja po ZOO Ljubljana učenci neposredno doživijo izbrane živali, jih tako spoznajo, odpravijo morebitne predsodke o njih in jih tako vzljubijo. Usvojeno znanje utrdijo ob spoznavanju biološkega materiala.

Primer izvedbe naravoslovnega dne Razvrščanje živali v ZOO Ljubljana
Učna vsebina: »sistematika« in »razvrščanje živali«

Razvrščanje živali v skupine na podlagi zunanjih znakov.

Operativni učni cilji, ki jih dosežejo učenci:

- spoznavajo osnovne značilnosti pajkovcev, žuželk, dvoživk, plazilcev, ptic in sesalcev;
- spoznavajo in uporabljajo osnovna merila za razvrščanje živali;
- razvrščajo živali v osnovne skupine po skupnih značilnostih;
- na preprostih primerih spoznavajo, da sorodne vrste združujemo v rodove, te pa v družino, red, razred, deblo;
- spoznavajo, da razvrščanje organizmov v skladu z njihovimi značilnostmi in sorodnostjo obravnava sistematika;
- razlikujejo živa bitja po zgradbi, prehrani in življenjskem prostoru;
- spoznavajo, da imajo živa bitja, ki jih uvrščamo v isto skupino, nekatere enake značilnosti;
- ugotovijo, da je zunanji videz živali povezan z njenim načinom življenja.

OPIS UČNE VSEBINE

Učenci so bili neposredno v stiku z živalmi, z opazovanjem in vodenjem prek problemskih vprašanj so spoznali žuželke, pajkovce, dvoživke, plazilce, ptice in sesalce. Opazovali so skupne značilnosti posameznih skupin. Po zunanjih znakih so razvrščali živali v posamezno skupino. Živali so razvrščali glede na njihovo življenjsko okolje, način življenja in prehranjevanje. S pomočjo preprostega dihotomnega ključa so razvrščali dvoživke Slovenije.

DELAVNICA

Učenci so svoje znanje utrdili na delavnici, kjer so razvrščali biološki material (kože, lobanje, odlitke stopinj, perje, jajca) po danih kriterijih.

Slika 1: Vodenje skupine v ZOO Ljubljana – neposreden stik z živaljo (foto: ZOO Ljubljana)

Slika 2: Spoznavanje kače – stik s kačo v ZOO Ljubljana (foto: ZOO Ljubljana)

Slika 3: Spoznavanje kače – stik s kačo v ZOO Ljubljana (foto: ZOO Ljubljana)

Slika 4: Spoznavanje malega madagaskarskega tenreka – stik v ZOO Ljubljana (foto: ZOO Ljubljana)

TABORJENJE, FOTOSAFARI IN NOČNO VODENJE

Na taborjenju, fotosafariju in nočnem vodenju so učenci spoznali nekatere živali neposredno, odpravili predsodke ter zmote o njih in se o živalih veliko naučili. Odpravili smo se tudi v dele vrta, ki so zaprti za obiskovalce, ter tako neposredno spoznali delček zakulisja živalskega vrta in oskrbe živali v živalskih vrtovih.

Med taborjenjem smo sami poskrbeli za taborni ogenj in si sami pripravili

večerjo. Ob tem smo se imenitno zabavali, predvsem pa ni bilo pomembno, kako pečena je hrenovka ali kako zapecen je kruh. Zjutraj smo telovadili skupaj z giboni in medvedom pripravili zajtrk. Po končanem taborjenju smo polni novih izkušenj in spoznaj, prijetno utrujeni in umazani odšli novim znanjem naproti. Med fotosafarijem smo poleg neposrednega stika z živalmi spoznali tudi osnove fotografiranja in se naučili, da so določena živalska vedenja vnaprej predvidljiva, kar smo izkoristili za pripravo na

najboljšo fotografijo. Živali smo fotografirali med hranjenjem, igranjem, raziskovanjem in počivanjem. Nočno vodenje je bilo posebno doživetje, ker smo neposredno spoznali nočno aktivne živali, nekatere dnevno aktivne pa opazovali med spanjem. Na poti po živalskem vrtu smo si pomagali s svetilkami. Ker je tema omejevala naše vidno zaznavanje, smo si pomagali tudi z drugimi čutili, živalim smo prisluhnili, nekatere smo tudi povohali.

Slika 5: Otroci na taborjenju sami zakurijo ogenj in si pripravijo večerjo (foto: ZOO Ljubljana)

Slika 6: Hranjenje žiraf med fotosafarijem v ZOO Ljubljana (foto: ZOO Ljubljana)

Slika 7: Nočno vodenje v ZOO Ljubljana (foto: ZOO Ljubljana)

Izobraževanje z igrifikacijo

Z vključevanjem igre v kontekst učenja povečamo aktivno vključevanje udeležencev v sam proces učenja. Z aktivno vključitvijo se poveča odstotek pomnjenja in hkrati se izboljša njegova kvaliteta.

Udeleženci Noči čarovnic smo skozi igro neposredno spoznavali živali, ki

so tesno povezane z vraževerjem, čarovništvom in predsodki.

Program Noč čarovnic je leta 2008 prejel Prometeja znanosti za odličnost v komuniciranju za pripravo in izvedbo inovativnega projekta komuniciranja znanosti. Nagrado podeljuje Slovenska znanstvena fundacija.

Pri vseh dejavnostih delujemo po metodi dobrega zgleda in neposredne izkušnje. Z uporabo vseh možnih čutil ter z umsko in telesno aktivnostjo je učenje še učinkovitejše (R. Ocepek 2012). »Neposreden stik z realnim svetom omogoča pridobivanje realnih predstav, na katerih se kasneje gradi kvalitetna abstrakcija in tudi primeren odnos do okolja« (R. Ocepek 2012).

Slika 8: Spoznavanje grlice med programom Noč čarovnic v ZOO Ljubljana (foto: ZOO Ljubljana)

Slika 9: Noč čarovnic – poizkus v ZOO Ljubljana (foto: ZOO Ljubljana)

Najpomembnejši cilj izobraževanja v ZOO Ljubljana je razvijanje odgovornega odnosa obiskovalcev do živali, spoštovanje in ljubezen do njih. Le to, kar človek pozna, lahko vzljubi in to ljubezen prenese na vso naravo ter jo tudi ohranja. Obiskovalci v živalskem vrtu živali zaznavajo z vsemi čutili in tako živali bolj polno doživijo. Pri doživljanju in opazovanju živali obiskovalci dobijo realne predstave o njih in spoznajo njihovo vedenje. Pristen stik z živalmi ne morejo nadomestiti televizija in knjige. Največje poslanstvo ZOO Ljubljana je pomagati obiskovalcem spreminjati odnos do živali in narave. Učimo jih komunikacije z živalmi in kako se jim približati. Pokažemo jim, kako lahko spremenijo sebe, da jih živali sprejemajo in se jih ne bojijo. Tako živali spoznajo in vzljubijo ter spoštujejo. S pomočjo

živali pridemo do novega znanja, ki ne temelji na podajanju dejstev, temveč na empatiji. S tem je pridobljeno znanje globlje zapisano v našo zavest in je tako trajnejše. Ta spoznanja in izkušnje lahko prenesejo na vso naravo in samo takrat jo lahko varujejo.

Za konec le še slovenski ljudski rek, ki kaže, kako pomembna je izkušnja, pa naj si bo pozitivna ali negativna: »Izkušnja ga je izučila.«

Viri in literatura

Furlan Vukoja I. 2016. Zgodovina izobraževalnih programov ter oblikovanje smernic za razvoj pedagoškega dela v Živalskem vrtu Ljubljana. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete.

Ocepek R. 2001. Odnos človek-žival v pedagoškem procesu. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete.
Ocepek R. 2012. Vzgoja za odgovoren odnos do narave – Premagajmo predsodke do živali. Ljubljana, Agencija Baribal.

Spletni viri

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Dnevi_dejavnosti.pdf
<http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5148>
<http://www.aktualno.biz/2014/01/igرافikacija-novo-strokovno-orodje.html>

Priloge

Arhiv ZOO Ljubljana

Alma Moštrokol je profesorica biologije in gospodinjstva, zaposlena je v Živalskem vrtu Ljubljana, kjer že deset let organizira ter vodi različne izobraževalne delavnice za otroke in odrasle. Svoje izobraževanje je dopolnjevala z udeležbo na mednarodnih seminarjih učiteljev v živalskih vrtovih (2015 in 2017) ter z različnimi seminarji in delavnicami po Sloveniji. V zadnjem času se posveča izobraževanju z igrifikacijo.

KAVALIRJI – ŽIVALSKI ZAVEZNIKI / Marko Popit, učitelj fizike in tehnike in Lucija Orehar, učiteljica razrednega pouka /
OŠ Staneta Žagarja Kranj

Letošnje šolsko leto so na Osnovni šoli Staneta Žagarja Kranj zaznamovale ovce. Prijazne in mehke domače živali so nam, Kavalirjem, tako »zlezele pod kožo«, da smo jim enostavno morali pomagati. V okviru mednarodnega multidisciplinarnega raziskovalnega programa First Lego League smo letos postali živalski zavezniki ter poiskali inovativno in aktualno težavo, ki je pred nami ni reševal še nihče.

To je storila naša ekipa z imenom Kavalirji, ki je sestavljena iz osmih učencev in dveh mentorjev in ki želi svet narediti boljši in bolj človeški. Interakcija človeka z živaljo je lahko pozitivna za obe vrsti, naloga ljudi pa je, da skušamo najti načine, kako lahko sožitje med nami in živalmi izboljša kakovost življenja vsem vpletenim.

ZAKAJ SMO SE PRIDRUŽILI PROGRAMU FLL?

Cilj človeškega življenja je najti smisel in iskanje smisla življenja se začne že zelo zgodaj. Otroci se morajo naučiti, kako vzpostaviti odnose, ki so dobri za vse udeležene, kako razumeti sebe in kako razvijati svoje notranje bogastvo, ki jih bo pred nepredvidljivimi življenjskimi dogodki varovalo celo življenje in jim bo pomagalo ohraniti upanje za prihodnost. Prvi, ki otroku pri tem pomagajo, so njegovi starši, poleg njih pa še pomembni drugi, ki za otroka skrbijo. Ko otroci prestopijo šolski prag, postanejo učenci. Pomembno nalogo pri iskanju smisla in vrednot prevzamejo učitelji. Preko šolske snovi učitelji posredujejo informacije, ki jih učenci potrebujejo za učinkovito življenje v družbi, za razvoj njihovega notranjega bogastva in empatije pa je poleg šolskega dela treba iskati vedno nove načine.

Dobra pot za razvoj notranjega bogastva je, da učencem omogočimo vpogled v življenje širše in ožje skupnosti, da vidijo težave, ki pestijo ljudi v njihovi okolici, z namenom, da jih senzibiliziramo zanje in razvijamo njihovo empatijo do te mere, da bodo kot samozavestni posamezniki lahko pristopili do pomoči potrebnih in se kot kreativni individui domislili rešitev zanje. Učenci se morajo naučiti razmišljati kritično, pridobivati

Slika 1: Ekipa pred razstavnim prostorom

številne informacije ter združevati znanje in spoznanja različnih strok, da bodo nekoč lahko samostojno razvijali svoje ideje.

KAJ PROGRAM FLL SPLOH JE?

Vrednote, ki jih sodobna družba ceni, so znanje, kreativnost, učinkovitost, sodelovanje in senzibilno opazovanje okolice. Ker se na Osnovni šoli Staneta Žagarja Kranj tega zavedamo in ker želimo, da imajo naši učenci možnost, da vse omenjeno preizkusijo že v obdobju osnovnošolskega izobraževanja, smo se pred leti pridružili mednarodnemu multidisciplinarnemu raziskovalnemu programu First Lego League, ki mladim približuje znanost in jih navdušuje za raziskovanje. Program je zasnovan tako, da mora skupina mladih, ki jih na tekmovanju v sklopu tega programa vodi in spremlja mentor, medsebojno zelo dobro sodelovati, se usklajevati in učinkovito raziskovati. Pri tem se motiviranost učencev izrazito poveča, postajajo vedno bolj drzni, inovativni in podjetni

ter se naučijo sodelovati z ljudmi iz svoje okolice. Program je zasnovan premišljeno in učencem omogoča, da se s tehnologijo, fiziko in matematiko srečajo na drugačen, bolj izkustven in življenjski način, kot so to vajeni pri pouku. Samo tekmovanje je sestavljeno iz štirih delov, to so: robotska tekma, tehnični intervju, projekt in vrednote. Pri prvem delu (robotska tekma) se morajo učenci izkazati z robotom, ki ga sprogramirajo tako, da opravi določene naloge; pri drugem delu (tehnični intervju) morajo svoje znanje programiranja predstaviti; pri tretjem delu (projekt) morajo ponuditi rešitve za določen širši sklop problemov, ki pestijo ljudi v širši in ožji okolici, in za svoje rešitve navdušiti čim večjo populacijo ljudi; pri četrtem delu (vrednote) pa morajo predstaviti, kako so v času priprave na tekmovanje v svoje življenje vključili temeljne vrednote programa FLL. Vrednote, ki jih tekmovanje razvija, so: da učenci pokažejo, da so prava ekipa; da delajo zato, da najdejo rešitve; da razumejo in cenijo mentorje, ki

Slika 2: Predstavitev projekta si je ogledal tudi predsednik države Borut Pahor

jih vodijo in usmerjajo, in se zavedajo, da morajo odgovore na vprašanja pridobiti z raziskovanjem; da častijo duh prijateljskega tekmovanja; da vedo, da so odkritja pomembnejša od zmage in nagrad; da so svoje izkušnje pripravljeni deliti z drugimi ter da prijaznost in strokovnost izražajo pri vsem, kar počnejo. Ob vsem tem pa se morajo znati tudi zabavati in v delu uživati. Program FLL se izvaja v več kot 80 državah po vsem svetu in učencem omogoča neposredno izkušnjo celostnega inovacijskega procesa (FLL Slovenija).

ŽIVALSKI ZAVEZNIKI

Tema letošnjega tekmovanja je bila »Živalski zavezniki«. Naloga vseh sodelujočih je bila najti in raziskati problem, ki lahko hkrati izboljša kakovost življenja tako ljudem kot živalim. Pri tem so morali učenci razmišljati izven ustaljenih okvirov in poiskati inovativne rešitve, ki so jih lahko dosegli s skupinskim delom in sodelovanjem. Osnovna šola Staneta Žagarja Kranj

leži v neposredni bližini mestnega jedra in je glede na svojo lokacijo mestna šola, na kateri je povezanost ljudi in okolja pomembna vrednota. Naša šola premore čebelnjak ter zeliščni in zelenjavni vrt. Sama tema tekmovanja je bila zato letošnje leto Kavalirjem precej blizu. Prve ideje so bile povezane z ribnikom, ki bi bil dodana vrednost šoli. Člani ekipe pa s to idejo niso bili povsem zadovoljni in so iskali naprej. Ne za to, ker ribnika pred šolo ne bi želeli, ampak zato, ker so želeli še nekaj bolj inovativnega.

Ekipo Kavalirji sestavlja osem učencev 9. razreda: Jaša Vodnik Kos, Filip Kalan, Robert Verbič, Karin Kristan, Kim Klančar, Mia Lola Živkovič, Jure Korent Vodnik in Matej Pelko ter njuna mentorja: Marko Popit, učitelj tehnike, in Lucija Orehar, učiteljica razrednega pouka.

Mesto Kranj obkrožajo gore. Če pogledamo skozi okno, lahko občudujemo

Storžič, Krvavec, v lepih dneh celo Triglav. V okoliških vaseh je kmetijska dejavnost še vedno zelo živa in ponekod tudi napredna, veliko kmetov pa živi v pristnem stiku z naravo. Ko so se učenci poglobili v raziskovanje, kaj bi lahko inovativnega naredili, so spoznali kmeta, ki je njihovo pomoč prav zares tudi potreboval. Povedal je, da svoje črede ovc pase na visokogorskih pašnikih. Ob koncu pašne sezone je ovce treba prignati nazaj v dolino, mlada jagnjeta, do starosti približno treh tednov, pa te poti še niso sposobna opraviti. Pastirji tako v naročju nesejo po eno jagnje naenkrat, a čreda se jim porazgubi, ko ovce gledajo za svojimi mladiči. Razmišljali smo, kako bi težavo odpravili, kmalu pa smo ugotovili, da druge rešitve, kot da v dolino ovce nosijo osli, ni. Med raziskovanjem pa smo se potem spomnili na torbe za majhne pse in se tako domislili nahrbtnika za jagnjeta. Ker izdelka na trgu še ni mogoče najti, smo se povezali s krojačem, ki nam je

Slika 3: Na Storžiču

Slika 4

Slika 5

pomagal narediti načrt in zašiti nahrbtnik, s katerim lahko pastir naenkrat v dolino prenese štiri jagnjeta.

PREDSTAVITEV NAŠEGA DELA

Učenci so bili z izbranim problemom zadovoljni, saj so verjeli, da jim lahko uspe narediti nekaj uporabnega in novega. Idejo so najprej predstavili v šoli, svojim sošolcem, ostalim učencem, učiteljem in vodstvu šole. Četudi so se nahrbtniku za nošnjo jagnjet najprej vsi čudili, so jih prepričali argumenti, ki so jih Kavalirji pridobili tekom raziskovanja. Gorenjska je gorata pokrajina in visokogorskih pašnikov je razmeroma veliko. Večina jih je sicer res dostopna s prevoznimi sredstvi in

tako ne predstavlja težave za transport mladih jagnjet, nekaj pašnikov pa je vseeno nedostopnih. Preden so učenci začeli razvijati idejo, so povprašali kmete v širši okolici, če bi jim tak nahrbtnik olajšal delo in bi bili zanj zainteresirani. Zavaljo dobrih odzivov in podpore vseh na šoli se je delo lahko pričelo.

Kavalirji so kmalu ugotovili, da sami dela ne bodo zmogli. Na prvi točki tega projekta so se tako naučili, da ni dovolj, da sodelujejo samo med seboj in z mentorji, ampak je za zagotovitev uspeha treba prositi za pomoč tiste ljudi, ki se spoznajo na določeno področje. Kmet je povedal, kako približno

bi nahrbtnik za jagnjeta moral biti izdelan, da bi bil zanj uporaben, krojač Urban Zelinka pa je bil tisti, ki je učence naučil, kako se nahrbtnik izdelava. Prišel je na našo šolo, učence poučil o kakovostnih materialih, ki bi potencialno zdržali težo štirih jagnjet, prinesel je svoj industrijski šivalni stroj in učence naučil, kako ga uporabljati. Tako so učenci pridobili spretnost šivanja, da so nahrbtnik lahko izdelali. Sam proces izdelovanja je bil dokaj zahteven in dolgotrajen, učenci pa so tekom izdelovanja pridobili številne spretnosti in kompetence, ki jih bodo lahko uporabljali v življenju. Izdelani nahrbtnik ima ojačeno hrbtišče za varovanje zdravlja hrbtenice, material

nahrbtnika je kakovosten, pralen in zelo vzdržljiv, hkrati pa prijeten za jagnjeta – vsaj to so bile hipoteze, ki smo jih za ta izdelek postavili, za njihovo potrditev pa smo nahrbtnik preizkusili. Slednji je bil sprva narejen tako, da smo vsako jagnje dali v posamezni predal nahrbtnika z vrha, potem pa smo opazili, da je potrebna izboljšava, da smo lahko dali jagnje v nahrbtnik s strani. S krojačevo pomočjo je bila ta izboljšava tudi uresničena.

Odločili smo se, da narejeni izdelek testira veterinar Primož Muri, ki nam je napisal mnenje. Z izdelkom je bil zadovoljen, predlagal je nekaj izboljšav, da bi jagnjeta na daljši poti lažje dihala. Testirani izdelek je treba predstaviti javnosti in ga v primeru, da ga želiš prodajati, znati tudi tržiti. Člani ekipe Kavalirji so se zato po pomoč obrnili na Gimnazijo Franceta Prešerna v Kranju, kjer poučujejo tudi predmet podjetništvo. Profesorici tega predmeta, Natalija Majes in Polona Maček, sta našim učencem predstavili smernice, kako se izdelava pravi poslovni model. Učenci so ta model izdelali. V njem so morali zapisati svojo vizijo, potencialne partnerje, predvideti ceno in stroške ter svoj zaslužek. Potem so kontaktirali medije in jim povedali o svojem delu, sodelovali so pri pripravi dveh člankov v časopisih in reportaže na televiziji ter se tako poučili o delu z mediji. To delo jih je tako navdušilo, da so o nahrbtniku posneli celo svojo reklamo, za katero so napisali scenarij, narisali animirane like in napisali besedilo.

V tako obsežen projekt mora biti vključena celotna šola in z nami so zato sodelovali skoraj vsi učenci. Prvošolci so pomagali pri pripravi materiala za predstavitev projekta na samem tekmovanju, izdelali so darila za vse sodelujoče ekipe in veliko ovco, ki je bila nosilka projekta. Učenci, ki imajo status priseljenca ali pa so ga do nedavno imeli, so pomagali pri prevajanju gradiva o projektu v svoje matere jezik in gradivo pošiljali na šole v svoje domovine, da so nam tam pomagali narediti raziskavo trga, kjer bi naš izdelek lahko ponudili.

Slika 6: Preizkus nahrbtnika na terenu

NEKAJ ZAKLJUČNIH MISLI O TEKMOVANJU

Tekmovanje po programu FLL je celovito tekmovanje, ki na prijeten način učence spodbuja k raziskovanju ter razvijanju lastnih zmožnosti in potencialov. Učitelji mentorji imamo dovolj proste roke in smo lahko zelo inovativni, kreativni in življenjski. Pri tem tekmovanju tudi mi sami razvijamo kompetence in pridobivamo znanje, raziskujemo in spoznavamo stroke, ki jih sicer ne bi. Sodelovanje, nove

ideje ter občutljivost za težave ljudi in živali v naši okolici nas delajo boljše, samozavestnejše in nas ozaveščajo, da so dobre ideje včasih tik pred nami, zaradi svoje naravnosti in površnosti pa jih spregledamo. Ni dovolj biti dober, vsak dan se moramo truditi biti boljši, ponuditi več in izkoristiti svoje zmožnosti za dobro. Z združevanjem znanja, s sodelovanjem in spodbujanjem te miselnosti že pri osnovnošolcih se nam za našo prihodnost ne bo treba bati.

Marko Popit, učitelj fizike in tehnike, ki Kavalirje usmerja peto leto.

Lucija Orehar, učiteljica razrednega pouka, ki se je Kavalirjem pridružila letos.

ZGODBE PROSTOVOLJCEV OŠ PRESKA / Romana Frankovič, učiteljica tehnike in tehnologije ter prostovoljka in mentorica prostovoljstva / OŠ Preska

Zgodbe o prostovoljstvu nimajo velikih besed, zapisanih v učnih in vzgojnih načrtih. Zgodbe o prostovoljstvu – pomoči ljudem, živalim in okolju se merijo v dejanjih. V prispevku je zbranih nekaj izjemnih aktivnosti, ki so plod sodelovanja mentorice, njenih osnovnošolcev in dijakov v povezavi z lokalno skupnostjo.

Slika 1: Prostovoljka bere z učenci prve triade

Slika 2: Osmošolki bereta knjige iz knjižne omarice

PROSTOVOLJSTVO – KAJ JE TO?

Pogosto se sprašujem, kako prostovoljstvo razložiti učencem, mladim in učiteljskim kolegom. Z definicijami si pri razlagi ne morem kaj dosti pomagati. Prostovoljstvo je način življenja, nekaj, kar sicer lahko razložimo tudi na papirju. Vendar je najbolj opazno in prepoznavno v življenju, najbolj se izraža v dejanjih. Kako spodbuditi in naučiti mlade, učiteljske kolege in lokalno skupnost, da je treba prostovoljstvo živeti? Predstavila vam bom nekaj zgodb, ki pripovedujejo o prostovoljstvu kot načinu življenja. Pomembno je delati dobro zase in za druge. Potreben je energičen mentor – spodbujevalec dragocenih idej in razmišljanja učencev, mladih in drugih. Še bolj pomembno je od besed preiti k dejanjem. Svojo energijo, voljo in entuziazem kot mentorica črпам iz potreb mladih ljudi. Ti me navdihujejo, mi vlivajo energijo in upanje za prihodnost. Skupaj ustvarjamo pozitivne premike. Naše akcije so vedno usmerjene v izboljšanje obstoječega stanja.

KNJIGA JE ZAKON

Nekega dne me je obiskala osmošolka Sara. Prišla je do mene in potožila, zakaj

neki njeni vrstniki ne berejo. Dojemajo jo kot čudno, ker rada bere. Njeno pritoževanje sem kmalu prekinila z vprašanjem, kaj bi lahko naredila, da bi bilo drugače. Malo je razmišljala. Kmalu se ji je utrnila misel, kaj mora narediti, da bo knjiga postala nekaj samoumevnega in vsem dosegljivega. Tako je dekleta povabilo nekaj svojih vrstnic, ki tudi rade berejo. Rodil se je njihov projekt »Knjiga je zakon!« Strnili smo zamisli. Skupaj s sedmošolci smo pri tehničnem pouku izdelali lesene omarice za knjige. Starše, Knjižnico Medvode in občane smo prosili za donacijo knjig. Postavili smo omarice in na njihove police zložili knjige. Ne boste verjeli, otroci so knjige listali, brali, jih odnašali domov in pri našli druge. Kmalu se je pridružila skupina šestošolk in devetošolk. Vsak teden so dekleta po eno uro brala z učenci prve triade. Prijavilo se je 50 učencev. Razdelili smo jih v štiri bralne skupine. V enem šolskem letu so prebrali lepo število knjig. Omarice še vedno živijo in zgodba z branjem se nadaljuje.

MEDGENERACIJSKO POVEZOVANJE

Pred štirimi leti sem se pogovarjala s šestošolko Klaro. Med pogovorom je iz

papirja ustvarjala rožico. Bila sem navdušena nad izdelkom. Vprašala sem jo, ali bi želela to še koga naučiti. Kmalu sva ugotovili, da zna še marsikaj drugega. Ko sva razmišljali, koga naučiti in razveseliti, sva obe pomislili na starejše ljudi. Tako so nastale »ustvarjalnice« s starejšimi občani v Centru starejših Medvode. Mlade prostovoljke same ali skupaj s starejšimi izberejo idejo za ustvarjalno delavnico. Izvedejo jo med delovno terapijo v domu starejših. To je lep primer, kako se učimo drug od drugega ter se ob tem medgeneracijsko povezujemo in bogatimo. Nastalo je že veliko adventnih venčkov, velikonočnih aranžmajev, novoletnih okrasov, slastnih piškotov in sadnih kup, pustnih mask in drugih izdelkov.

NOVO ŠOLSKO IGRIŠČE

Pred leti sem učence vprašala za mnenje, kaj mladi pogrešajo v svojem kraju. Seveda sem dobila plaz pritožb. Vsaka zgodba je bila drugačna. Razmišljanje mlajših se je razlikovalo od razmišljanja najstnikov. Iz mojih ust je prišla pobuda, da skupaj z lokalno skupnostjo sooblikujemo pobudo, kaj lahko izboljšamo za mlade. Skupaj s

Slika 3: Prostovoljke skupaj s starejšimi izdelujejo adventne venčke v CSO Medvode

Slika 4: Prostovoljke skupaj z varovankami iz CSO Medvode pečejo na OŠ Preska

šolsko skupnostjo smo povabili goste, od gasilcev, župnika, mladinskih organizacij do predsednikov krajevnih skupnosti. Iz pogovorov se je pokazalo, da najbolj potrebujemo novo igrišče.

Najprej je prišlo do dvomov, pritožb in nejevolje, češ da se tako ali tako ne da, da ni denarja in podobno. Ne, pri nas takih odgovorov in take zgodbe ne sprejemamo! Prostovoljci smo zavihali rokave, zaprosili za barve, narisali nove črte, s pomočjo občana zvarili nove gole. Z izkupičkom dobrodelnega teka, ki smo ga prav tako organizirali sami, smo kupili nove mreže za gole. Delali smo dober teden dni vsak dan v popoldanskem času. Organizacijski

del sem vodila sama. Skupni rezultat je bilo novo igrišče ob naši šoli, ki je odprto za vse. Pravljica! Igrišče je še vedno tako, kot je bilo po obnovi. Ob dopoldnevih se tam odvijajo športne aktivnosti, ob popoldnevih in vikendih se tam zbirajo otroci in se igrajo.

POMAGAMO ŽIVALIM

V našem lokalnem okolju deluje Društvo Reks in Mila, ki nas je zaprosilo za pomoč pri zbiranju hrane za živali brez lastnikov ali socialno šibkih lastnikov. Prostovoljec Nik je prevzel vodenje, saj uživa pri organizaciji različnih dogodkov. Učenci so se med odmori in po pouku učili o odgovornem ravnanju z živalmi, brali, izdelovali plakate, Nik

pa je sprožil organizacijo dobrodelnih tednov za živali. Prostovoljci so cel teden zbirali kvalitetno hrano za mucke in kužke. S pomočjo zloženek, ki jih je podarilo društvo, so delili informacije o odgovornem lastništvu svojim vrstnikom. Hrano in donacije so predali prostovoljcem iz društva. Sodelovanje poteka še naprej. Otroci skupaj s člani društva mesečno nabirajo znanje in izkušnje na delavnicah. Srečujejo se s kužkom in se učijo odgovornega ravnanja z domačimi živalmi. Pred nami je izvedba skupnega vikenda v aprilu, ki ga bomo preživeli skupaj z živalmi. Prostovoljci se bomo družili od petka do nedelje. Prespali bomo kar v osnovni šoli. Vsi se že veselimo.

Slika 5: Srečanje mladih in občanov ter skupno razvijanje pobud za mlade na OŠ Preska

Slika 6: Od besed – k dejanjem! Prostovoljci barvajo gole – nastaja obnovljeno igrišče

Slika 7: Prostovoljke na dobrodelnem tednu za živali zbirajo hrano za mucke in kučke

Slika 8: Mladi prostovoljci na delavnici s kužkom in prostovoljko Niko iz Društva Reks in Mila

IZMENJAVA RABLJENIH DOBRIN

Na naši šoli vsako leto izvajamo menjavo dobrin, ki jih učenci ali starši doma ne potrebujejo več. Oktobra zbiramo različne predmete, oblačila, igrače in knjige, nato pa s pomočjo kuponov izberemo nekaj »novega« zase. Predmet, ki je brez vrednosti za neko osebo, za drugo osebo postane zanimiv in uporaben. S tem se učimo, da je potrošništvo nepotrebno, da je pravzaprav samo sebi namen. Veliko stvari lahko ponovno uporabimo. Veliko oblačil in igrač ter drugih predmetov ni novih,

a so lepi, ohranjeni in krasni za uporabo. Ob zaključku dogodka dobrine, ki ostanejo, podarimo humanitarnim organizacijam. Verjamem, da učenci zaradi tega dogodka razvijajo pozitiven odnos do medsebojnega sodelovanja in pomoči. Z zbiranjem dobrin in sodelovanjem pri menjavi svojo pozornost usmerjajo v sočloveka in tudi vase, razvijajo empatijo do ljudi. So odprtega duha in postajajo ozaveščeni o premnogih mamljivih, a na nek način praznih reklamnih sporočilih,

ki spodbujajo k nekontroliranemu potrošništvu.

Predstavila sem vam nekaj zgodb. Teh je veliko, dogajajo se vsak dan.

Pustimo, da se učenci učijo biti. Pri tem naj delajo napake in nobene potrebe ni po popolnosti. Prav tako ni treba, da imamo vse niti v svojih rokah. Prostovoljci me velikokrat pošljejo na kavo in prav je tako. Pustimo jim živeti, bodimo jim zgled in jih spodbujajmo k akciji za boljši svet vseh nas.

Slika 9: Brez skrbi! Prostovoljci sami obvladajo težke situacije, kot je gneča na vsakoletni izmenjavi dobrin, ki jih ne potrebujejo več

Romana Franković več kot 25 let deluje kot aktivna prostovoljka na različnih področjih. Začela je s prostovoljnim delom z mladimi kot izvajalka delavnic in drugih prostočasnih aktivnosti, nadaljevala s prostovoljnim delom v Angoli in profesionalnim delom pri nas, na področju učenja človekovih pravic. Je trenerka učenja človekovih pravic Sveta Evrope po programu Kompas. V zadnjih letih poleg poučevanja na Osnovni šoli Preska deluje kot mentorica prostovoljcev na šoli in spodbujevalka prostovoljnih dejavnosti za mlade in za živali v lokalni skupnosti.

REKS IN MILA, ZGODBA O DVEH ŽIVALIH, KI JE PRERASLA V DRUŠTVO ZA IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJ ZA OTROKE IN ODRASLE / Lara Prijatelj, dijakinja, mlada raziskovalka in prostovoljka / Gimnazija Vič Ljubljana

V osnovnošolskem obdobju sem se pri pouku občasno srečala s temami, kot so varovanje okolja, ohranjanje naravnih bogastev našega planeta in alternativni viri energije. Več o trajnostnem razvoju sem se naučila pri raziskovalnem delu, ko sem sodelovala na srečanjih Mladi raziskovalci in njihovi mentorji. Vendar v šoli nisem izvedela ničesar o položaju živali v svetu ljudi. Šele zadnji dve leti sem pridobila nekaj znanja o živalih, ki jih redimo za hrano, in o živalih, na katerih se izvajajo poskusi za razvoj zdravstva in kozmetike. Najbližje so nam sicer hišne živali, zato bi bilo še kako dobrodošlo znanje o pravilni skrbi zanje.

Vključila sem se v društvo, ki medgeneracijsko povezuje ljudi, ki jim ni vseeno za okolje in živali. Z izvajanjem delavnic za otroke, občane, učitelje in šolske skupine člani društva posredujejo znanje o potrebah živali, o njihovem naravnem vedenju in ravnanju, ki ga morajo poznati odgovorni skrbniki. Na terenu, pri stikih z lastniki živali, sem opazila, da večina meni, da zelo dobro pozna potrebe živali, četudi se o tem niso izobraževali. Žal je resnica drugačna, zato v prispevku predstavljam delo prostovoljcev in najbolj pomembne stvari, ki bi jih morali poznati skrbniki hišnih živali. Menim, da bi bilo treba tovrstno znanje vključiti v redni šolski sistem.

O veličini naroda in o njegovi moralni razvitosti lahko sodimo po tem, kakšen je njegov odnos do živali. (Mahatma Gandhi)

V Društvu za varovanje okolja in pomoč živalim v stiski Reks in Mila smo se zbrali prostovoljci, ki nam ni vseeno za sedanjost in prihodnost našega planeta. V majhnem društvu se trudimo delati velike korake. Zbrali smo se skupaj v želji ohranjati naše naravno okolje, zmanjševati ogljični odtis in spreminjati slabe razmere za živali v družbi. Nekateri člani so prostovoljci že veliko let. Sodelujemo s šolami, vrtci in Knjižnico Medvode, kjer izvajamo delavnice o trajnostnem razvoju in živalovarstvu. V društvu se držimo načela: **Misli globalno – deluj lokalno.**

Prostovoljci iz Društva Reks in Mila delujemo na terenu, z živalmi iz socialno šibkih okolij, s takimi, ki so prepuščene same sebi in ne živijo v varnem domu.

Veliko ljudi na žalost dojema mačke kot lovilke miši in pse kot čuvaje hiše na pogosto (pre)kratkih verigah. Lastniki psov ne sprehajajo redno, kot je potrebno, imajo jih za opozarjanje (lajanje) na prišleke.

Poleg tega prostovoljci iz društva opozarjamo na nepravilno ravnanje z živalmi in na možne načine izboljšanja njihovega življenja. Zelo si želimo, da bi tudi država temu področju namenila več pozornosti. Začeti bi bilo treba s sistematičnim izobraževanjem otrok. Trudimo se, da bi se tudi Zakon o zaščiti živali v Sloveniji zaostрил po vzoru dobrih praks iz Avstrije, Velike Britanije in s Škotske.

Opažamo preveč zapuščenih, prostoživečih živali, predvsem mačk, ki so jih nekoč lastniki zavrgli in se sedaj nekontrolirano razmnožujejo. Te (od lastnikov zapuščene) živali postanejo skrb občine in zavetišča, v katerega pa jih žal ne morejo neomejeno nameščati. Predvsem v času, ko mačke skotijo mladiče, se zavetišča napolnijo do zadnjega koticika. Zapuščene živali tako umirajo zaradi pomanjkanja hrane, glist, bolh, drugih hudih smrtno nalezljivih bolezni in nepazljivih voznikov avtomobilov. Vsak teden se srečamo tudi s psi, ki prosto tekajo v neposredni bližini glavne ceste, ki vodi na Gorenjsko, in tudi po drugih nevarnih območjih. Skrbniki živali samo pravijo, da jim je žival pobegnila, zato menimo, da bi morali nekateri skrbniki bolje poskrbeti za varnost svojih živali. V Zakonu o zaščiti živali in v Pravilniku o zaščiti hišnih živali je jasno napisano, da mora skrbnik priskrbeti vsaj dva obroka dnevno za odrasle živali, štiri obroke dnevno za

Slika 2: Društvo za varovanje okolja in pomoč živalim v stiski Reks in Mila

mladiče in vodo ves čas, da je treba živalim zagotoviti varnost, da jih je treba ob boleznih in poškodbi peljati k veterinarju, da živali ne smejo trpeti. V omenjenem zakonu in pravilniku je poudarjena tudi skrb za preprečevanje neželenih legel mladičev, saj predvsem za mačke skoraj ne moreš najti novih domov. Skrbniki so sicer kazensko odgovorni za svoje živali.

Slika 1: Živalim omogočimo kar največ naravnega vedenja

Slika 3: Mala Mila, hranjena z dudo.

Slika 4: Reksu smo izboljšali bivalni prostor.

V starih kulturah se je z živalmi ravnalo bolj spoštljivo, danes pa na živali prepogosto gledamo kot na potrošno blago. Ne trpijo le zavržene, zapuščene domače živali, ampak tudi testne in

rejne. Te so zaradi nehumanih razmer pogosto mučene in zanemarjene. V klavnicah sploh ni humanih razmer. Večina krav, prašičev in perutnine iz industrijske reje nikoli ni videla sončne

svetlobe. Živinoreja spada med največje onesnaževalce našega planeta. Poleg tega prevelika količina mesa ni dobra za naše zdravje. Rejne živali so pogosto hranjene z nezdravo hrano, ki vsebuje dodatke za hitrejšo rast. Sledljivost iz uvoza ni vedno dobra. V nevarnosti so tudi divje živali. Zaradi gradnje cest, objektov, kot so trgovski centri, se krčijo naravni habitati divjih živali, te tako nimajo prostora za bivanje, odmaknjenega od ljudi. Ogrožene so še zaradi hrupa v gozdovih, pretiranega nabiralništva, lova, tudi turističnega. Zaradi vse večjega onesnaževanja okolja in človekovega nepremišljenega kopičenja odpadkov so mnoge vodne živali žrtev plastičnih odpadkov. Vanje se zapletejo ali jih pojedjo in poginejo. Mikroplastika že zahaja v našo prehransko verigo, česar se ljudje niti ne zavedajo. Onesnaževanje morja in taljenje ledenikov zaradi globalnega segrevanja, umiranje avstralskega Velikega koralnega grebena in druge (tihe in glasne) katastrofe so res močni opozorilni znaki naši generaciji.

Slika 7: Delavnice za otroke v Knjižnici Medvode potekajo vsak prvi četrtek v mesecu.

Srce človeka lahko sodimo po njegovem ravnanju z živalmi. (Immanuel Kant)

Zgodbi o dveh živalih sta dali ime društvu, ki ga predstavljam v prispevku. Mala muca Mila je s sestro Mojčiko ostala sama, ko je bila stara le nekaj tednov. Njuno mamico je povozil avto. Imeli sta srečo v nesreči. Po spletu dogodkov sta namreč prišli k srčni gospe Jolandi, ki ju je skrbno hranila na nekaj ur s posebnim mačjim mlekom za mladiče, poskrbela za toploto in

Slika 8: Ustvarjanje zatočišč za živali

Slika 9: Zatočišče za mačke

vse ostalo. Danes sta Mila in Mojčika zdravi muc, ki skupaj živita pri družini na Brodu.

Pes Reks je bil zelo prijazen star senior, ovčar mešanec, najdenec. Čudovit, vesel in pozitiven pes. Njegove življenjske razmere so bile zelo slabe, a skrbnica mu ni mogla nuditi kaj več. V svojem zadnjem obdobju življenja se je srečal s prostovoljko iz našega društva. Povezala se je z ljudmi, ki so mu bili pripravljeni pomagati. Vinko iz Radencev je prišel v Ljubljano in mu zgradil prelepo novo uto. Vsak dan, šest mesecev, smo ga redno sprehajali in mu zagotavljali hrano, primerno njegovi starosti in zdravstveni kondiciji.

Prostovoljke v društvu smo zelo aktivne in delavne. Največ pozornosti

in časa posvetimo načrtovanju in izvajanju delavnic za otroke, odrasle in starejše občane. Prostovoljke učiteljice in študentke mesečno izvedemo vsaj dve delavnici. V Knjižnici Medvode se redno srečujemo vsak prvi četrtek v mesecu. Pripravljamo tudi predavanja za učitelje in občane.

Na medgeneracijskih srečanjih se pogovarjamo o odgovornem skrbništvu in ustvarjamo na različne teme, ki so povezane z letnimi časi, okoljem in živalmi. V zimskem obdobju smo spoznavali pravo hrano za ptice, žita za vodne živali, obogateno hrano za pse in mačke, ki živijo zunaj. Pozimi je hrano treba prilagoditi. Vodo je treba večkrat menjati. Zaradi mraza smo se odločili za izdelavo ptičjih hišk in mačjih bivališč iz škatel in lesa. V letošnji zimi smo postavili okrog 20 hišk

za živali. Slednjim smo redno prinašali hrano ter skrbeli za higieno bivališča in skodelic za hrano.

Zavedamo se, da se odgovor, kako izboljšati življenjske razmere za živali, skriva v čim boljšem znanju vseh ljudi. V ta namen smo prostovoljke iz društva izdelale zloženke *Kuža in muca sta postala naš družinski član* in *Povabimo ježke na naš vrt*. Za zloženke so svoje ilustracije prispevali učenci Osnovne šole Trnovo, finančna sredstva srodno društvo za varovanje živali Lajka, besedilo pa naša učiteljica Mojca. Zloženke otroke, starše in ostale skrbnike informirata o pravilnem ravnanju z mački in psi. V eni izmed njih smo predstavile tudi ravnanje z ježi, sicer pogostimi obiskovalci naših domov, saj so postali ogrožena živalska vrsta.

Slika 10: Prostovoljka Nika seznaja otroke s potrebami psa.

Slika 11: V društvu smo pripravili zloženke o pravilnem ravnanju z mačko in psom.

Vsak od nas lahko malo pripomore k temu, da ježem ohranimo življenjski prostor. Pozidava vseh zelenic, vedno manj zaraščene trave, premalo grmovja in preveč betona – vse to je za ježe smrtna obsodba.

Na delavnicah se srečamo tudi s hišnimi živalmi. Naša pogosta gostja je izšolana vodnica psov, ki potrebuje psa in ravnanje z njim predstavi otrokom. Otroci so nad psom navdušeni, ob njem se veselijo, umirijo in hkrati učijo, kako pravilno ravnati z živalmi.

Spomladi se v nekaterih krajih po Sloveniji izvaja projekt »Pomagajmo žabicam čez cesto«. Priključite se mu lahko vsi. Na svojem popotovanju te dvoživke prečkajo eno ali več cest, ki so zanje pogosto usodne. Pozive skupin, ki pomagajo žabam varno čez ceste, najdete na facebook strani in drugod na spletu. Lahko pa akcijo organizirate tudi sami in s tem pomagajte ohranjati biodiverzitetu v našem okolju.

Po različnih lokacijah vsak dan nahranimo okrog 80 mačk in nekaj starejših psov, ki živijo brez lastnikov oziroma jih lastniki ne hranijo ustrezno. Pomagamo ostarelim in socialno šibkejšim lastnikom. Trudimo se informirati ljudi o skrbi za njihove mačke in pse, kar je sploh velik izziv. Živalim priskrbimo **hrano za vsak dan**. Iskreno veseli in hvaležni smo vsake donacije kakovostne hrane za mačke in pse.

Vse živali, za katere skrbimo, **odpeljemo na veterinarske preglede**. V primeru bolezni, poškodb ali potrebne operacije živali odpeljemo na varno, nastanimo in poskrbimo za okrevanje. Vsakodnevno jim nudimo zdravila, dokler ne ozdravijo. Poskrbimo, da se živali vsake štiri mesece znebijo glist, vsak mesec bolh, da so sterilizirane in kastrirane. Zelo priporočljivo je cepljenje mačk in psov. Ko pride bolezen, je včasih prepozno. Stroške v veliki meri plačamo sami. Mnogo prostoživečih mačk s poškodbo zaradi srečanja z avtomobilom, tudi zaradi metkov iz zračne puške, smo oskrbeli pri veterinarju, pozdravili in posvojili. Brez prostovoljcev, ki so nudili vsakodnevno

skrbno domačo nego, ne bi imele možnosti za preživetje.

KAJ PA MAČKE IN PSI, KI JIH IMAMO DOMA?

Odgovorni lastniki dobro poznajo vedenje svoje mačke. Vsaka sprememba v obnašanju ali fizičnem stanju je vredna pozornosti. Zavračanje hrane, vode, bruhanje, driska, slinjenje, cmokanje z usti, zgrbljen položaj hrbta, trzanje hrbta, vnete oči, oteženo dihanje, šepanje ali rane so resni vzroki za takojšen obisk vašega izbranega veterinarja. Ne čakajte. Če mačka ne je, lahko že po nekaj dneh pride do dodatnih hujših zdravstvenih zapletov. Če mačka po zdravljenju bruha, prosite za injekcijsko terapijo. Mačke znake bolezni pogosto dolgo skrivajo. Naloga skrbnega lastnika je, da svojo žival dobro pozna in pravi čas opazi spremembo. Za nujne primere pokličite dežurnega veterinarja ali Veterinarsko fakulteto v Ljubljani, ki je odprta vse dni v letu in 24 ur na dan. Pravilnik o zaščiti hišnih živali določa, da morajo skrbniki obiskati veterinarja, če je žival bolna. Če opazimo, da tega ne storijo, jih lahko naznanimo pristojni inšpekcijski službi.

ZAKAJ POSVOJITI ŽIVAL ALI ŠE BOLJE DVE ŽIVALI IZ ISTEGA LEGLA ALI DVE KOMPATIBILNI ŽIVALI?

Pogovori o domačih živalih povežejo družino, da najde čas zase in za dom, v katerem zaradi družbe živalskih prijateljev nikoli ne zavladajo dolgečasi. Živali pozitivno vplivajo na fizično in psihično počutje skrbnikov. Mačka je družabno bitje. Močno se lahko poveže z ljudmi različnih starosti, z drugimi mačkami in psi. Prav tako je s psi, kuncem, pticami ... Nobena žival ne želi biti sama. Tempo življenja je hiter, veliko smo odsotni od doma, zato je ob posvojitvi mačke smiselno razmišljati o dveh mačkah. Med vašo odsotnostjo se bosta skupaj igrali in spali. Zagotavljamo vam, da dve mački pomenita dvojno zadovoljstvo in manj dela. Mačka bo med nami lahko 15 ali več let. Ne moremo je zavreči, ko se nam okoliščine v življenju morda spremenijo. Mački ali psu lahko vedno ponudite dom in izbrano žival vzamete za novega družinskega člana. Žival posvojite iz zavetišča. Če pa

Slika 12: Pridružite se akciji »Pomagajmo žabicam čez cesto«.

Slika 5: Poškodovani muc Tomi

Slika 6: Mucka Lakšmi

jo že kupite, dobro preverite poreklo, spoznajta starše živali, preverite, kolikokrat letno imajo legla, kar je tudi omejeno z Zakonom o zaščiti živali. Preprečite nelegalna legla in prodajo mladičev, tisti, ki s ukvarjajo s tem, samice prepogosto parijo in trpinčijo do prezgodnjega konca.

Vsak mesec objavljamo članke v časopisih, revijah, pojavljamo se tudi v elektronskih medijih. Verjamemo, da lahko z ozaveščanjem pripomoremo k boljšim pogojem za življenje živali in posledično tudi k boljšemu okolju. Obiščete in spoznate nas lahko tudi na stojnici, ki jo občasno postavimo na tržnici v Medvodah.

Človek ne bo našel miru, dokler ne bo postal sočuten do vseh živih bitij.
(Albert Schweitzer)

Prostovoljstvo je pomemben element naše družbe. Na svetu je prisotna

neenakomerna porazdelitev dobrin. Na eni strani je peščica, ki v svojih rokah drži bogastvo. Na drugi strani pa so milijoni in milijoni »navadnih« ljudi, ki se komaj prebijejo čez mesec. Prostovoljstvo je dobrodelna možnost, da tisti, ki imajo več denarja, ali pa tisti, ki imajo samo večjo empatijo do soljudi in drugih živih bitij in morda sploh nimajo veliko materialnih dobrin, pač pa veliko srce, nesebično in prostovoljno pomagajo drugim, ki nimajo dovolj za preživetje ali so ranljivi iz nekih drugih razlogov. Lahko pomagamo ljudem v svojem okolju, v svoji bližini, lahko poskrbimo za živali brez odgovornih lastnikov, se trudimo ohranяти naravne dobrine, naravo. Dobro in prav je, da si vzamemo čas in naredimo tudi kaj dobrega za skupnost, za družbo, za soljudi, za ranljivejše od nas.

Kako človek sploh postane prostovoljec? Zakaj sem sama postala prostovoljka? Odgovor je težek in hkrati preprost. Nekega dne sem se odločila, da bom poskusila, in bilo mi je všeč. Od takrat naprej sem prostovoljno pomagala v Društvu prijateljev mladine Trbovlje, kjer sem pripravljala animacije in delavnice za otroke. Sedaj se pogosto prostovoljno priključim dejavnostim v Društvu Reks in Mila.

Razlogov, da sem postala prostovoljka, je več. Od tega, da koristno preživiš čas, da si aktiven, da lahko pomagaš tako ljudem kot živalim. S tem pridobiš izkušnje za življenje, v tebi se krepí občutek za odgovornost in delavnost. Prostovoljstvo ni hobi, je odgovorno in resno delo. Je način življenja. Biti prostovoljec na nek način pomeni tudi odreči se, saj moraš biti prisoten, ko te potrebujejo, ne le takrat, ko si to zaželiš sam. Ko vidiš, s kakšnimi majhnimi dejanji nekomu polepšaš dan, morda celo življenje, se počutiš koristnega. Spoznanje, da si nekaj

spremenil na bolje, te bogati in ti daje veselje in voljo za nadaljnje delo.

V Društvu Reks in Mila se trudimo izboljšati razmere z izvajanjem izobraževanj in delovanjem na terenu, predvsem zaradi lokalnih živali. Pogosto se potrudimo olajšati življenje tudi skrbnikom živali, če nam to dovolijo. Nekateri so veseli že klepetu in družbe. Drugi nas zavračajo. Naša velika želja je, da bi dejavnosti v lokalni skupnosti še bolj razširili. Pravkar poteka **akcija sterilizacij mačk in psov**, na katero smo zelo ponosni. Z veliko dobre volje in konstruktivnega sodelovanja jo skupaj z Občino Medvode in Veterinarsko ambulanto Tristo kosmatih iz Ljubljane izvajamo že drugo leto. Prvo leto smo oskrbeli okrog 200 živali. Občanom smo vsi sodelujoči v akciji zagotovili maksimalno možno podporo, tudi v obliki subvencij občine. Tako cena ni več izgovor za mladiče, ki tragično končajo. Na ta način steriliziramo večje število živali za manjšo ceno. Prihranimo občinski denar, ki mora biti po Zakonu o zaščiti živali namenjen živalim v vsaki občini. Zakon pa je treba izvajati. V razvitih državah, prijaznim ljudem in živalim, organizirajo dneve ali teden, ko vsi občani lahko prinesejo svoje živali in jih brezplačno sterilizirajo. Do te

točke osveščenosti imamo še veliko za postoriti. Želimo, da bi to akcijo sprejele tudi druge občine po Sloveniji. Nobeno živo bitje ne umira rado, še najmanj v trpljenju.

V društvu si zelo želimo in potrebujemo nove somišljenike, ki bi si prizadevali za boljšo družbo, za ohranjanje okolja za bodoče generacije in za dobrobit živali. Prispevali in videli smo že mnogo srečnih koncev. Tudi vi ste lahko del enega. Prijazno vabljeni med srčne ljudi.

KJE NAS NAJDETE?

Facebook stran: Društvo Reks in Mila
Tel. številki: 070 326 447 in 031 391 056

Viri in literatura

Zakon o zaščiti živali : Uradni list RS, št. 98/99, 126/03, NPB1, 20/04 – UPB1, NPB2, 61/06 – ZDru-1, NPB3, 14/07, NPB4, 43/07 – UPB2, NPB5, 23/13, NPB6, 38/13 – UPB3 in NPB7

Pravilnik o zaščiti hišnih živali, Uradni list RS, št. 51/2009 z dne 03.07.2009

Furlan, M. Mačke so odlična družba, Pogled, priloga revije Ciciban, MK, marec 2017.

Zloženke Društva Reks in Mila, junij 2016.

Lara Prijatelj je dijakinja drugega letnika Gimnazije Vič. Napisala je raziskovalno nalogo s področja trajnostnega razvoja z naslovom Samooskrba ali uvožena hrana. Kot prostovoljka sodeluje v Društvu Reks in Mila ter v Društvu prijateljev mladine Trbovlje. Lara v prostem času rada bere, obiskuje Impro ligo – ŠILA, igra odbojko ter se sprošča ob poslušanju glasbe in igranju klavirja.

Intervju: OČI IN UŠESA BOGA - Tomo Križnar / pripravila Mojca Furlan

Popotovanja te spreminjajo. Ko hodiš skozi to življenje in ta svet, spreminjaš stvari in puščaš sledove – še tako majhne ... Življenje in popotovanja pa zaznamujejo tebe. (T. Križnar)

Slovcu Tomu Križnarju, aktivistu in publicistu, je nemška fundacija za etiko in gospodarstvo Ethecon – Foundation Ethics & Economy novembra 2015 podelila nagrado modri planet, med drugim za njegovo dolgoletno prizadevanje za človekove pravice in mir. Žirija je v obrazložitvi zapisala: »Nagrada gre neustrašnemu, neutrudnemu borcu, ki ljudem vrača dostojanstvo in upanje v boljšo prihodnost. V svetu, kjer je edini kriterij za odločitve dobiček, slovenski borec za človekove pravice Tomo Križnar izrazito prispeva k ohranjanju in reševanju modrega planeta.«

Tomo Križnar, oče treh otrok ter avtor šestih knjig in številnih dokumentarnih filmov, je v svojih letih delovanja postal simbol vseh, ki se borijo za osnovne človekove pravice. Predal se je pričevanju o prikritih, umazanih posegih pohlepnih svetovnih elit v življenja nedolžnih staroselcev na vseh kontinentih. O tem govorijo vse njegove pustolovske knjige. Zadnja desetletja se usmerja v Afriko in še posebno v oba Sudana, kjer je zaradi zahtevnih naravnih pogojev in ovir, ki so do sedaj preprečevali naselitev tujcev, preživel največ staroselcev. Te zdaj v sudanski verziji »končne rešitve« globalni gospodarski lobiji iztrebljajo z najbolj zahrbtnimi taktikami. Tomo Križnar je postal beseda trpečih, žrtvovanih, iztrebljenih, najbolj pozabljenih in hkrati najbolj nedolžnih ljudi na Zemlji. S svojo strastno nepopustljivostjo spravlja ob živce lokalne uradnike, svetovne politike in vse, ki jih njegova pronicljivost postavlja pod luč resnice in pred ogledalo sveta.

Tomo je človek, ki vidi daleč. Tomo je človek, ki čuti globoko. Razume, kaj pomeni biti človek. Srečanja, doživetje, veselje, trpljenje, boj za življenje

soljudi in prijatelj nosi s seboj. Doživlja v nekem drugem svetu, za nas oddaljenem in morda nepomembnem, so zanj, za empatičnega in čutečega človeka, še kako blizu. Ker je breme za enega težko, Tomo z roko v roki sodeluje s svojo ženo. Z Bojano Pivk Križnar zadnja štiri leta, odkar sta skupaj, s svojim delovanjem kažeta, kaj in koliko lahko stori par, ki se ljubi, deli svojo ljubezen z drugimi in moč te ljubezni uporablja za akcije. Nubske gore v Sudanu so jima domače, tam sta med drugim preživela zadnji božič in novo leto.

Nekaj razmišljanj je Tomo prispeval tudi za naše bralce.

Vaša spletna stran nosi naslov Oči in ušesa boga. Kaj sporočate s tem?

Tako so naš sistem kamer, računalnikov in satelitskih modemov za prenos posnetkov prek satelitov na svetovni splet, torej neke vrste videonadzor, na podlagi katerega z Bojano v Ustanovi Tomo Križnar sodelujeva s Klemenom Miheličem iz humanitarne organizacije HOPE, poimenovali staroselci sami. Ko so jih v Nubskih gorah v Sudanu junija 2011 ponovno začeli iztrebljati vladni islamski fundamentalisti. Podobno kot že prej v Darfurju, so pred šestimi leti tudi indigeni ljudje v Nubskih gorah takrat in septembra istega leta v Modrem Nilu na tri tisoč kilometrov dolgi meji med obema Sudanoma došli, da je sočutni Alah, o katerem so jim govorili muslimanski agitatorji in bog, ki je ena sama ljubezen, kot so jim govorili tudi krščanski misijonarji, postal nekoliko neobčutljiv. Nekako gluhi in slepi za neznosno trpljenje najbolj nedolžnih in so se zato pustili prepričati, da mu utegne koristiti, če sveti transcendenci nadenejo slušni aparat in očala. Za vsak slučaj pa, če je ta ekstaza že preveč postarana ali pa, če je že celo mrtva, se je s posnetki največjega iztrebljanja življenja naravne vrste homo sapiens smiselno obrniti tudi na človeštvo samo. Če ne bo stvarnik, na katerega morda ni več

mogoče računati, bodo pa morda odreagirali in prihiteli na pomoč soljudje iz iste kreacije ...

Kdaj ste iz brezskrbnega »po-potnika« postali »so-potnik« prezrtih ljudstev in borec za človekove pravice?

Brezskrben popotnik sem bil, ko smo se v sedemdesetih letih z vrstniki množično dvigali na pot in praktično brez ali z zelo malo denarja potovali po »overland road« iz Evrope čez Azijo v Avstralijo in nazaj. Kljub hladni vojni med obema blokoma smo takrat mladi na obeh straneh verjeli, da naši starši gradijo boljši svet, v katerega se bomo prav kmalu vključili tudi sami in tudi dali svoj prispevek, da ne bo več nesmiselnih vojn in lakote in bolezni in iztrebljanja človeka po človeku.

Pozimi 1979, med čakanjem na zagovor na ekonomski fakulteti, mi je – tako sem verjel takrat – še zadnjič uspelo pobegniti pred standardiziranim življenjem v privilegirani Evropi. Nekega dne so me goli, črni Indijanci na vzhodni strani Nubskih gor v vasi Kau mrkih obrazov povabili s seboj. Gnali so me cel dan pod vročim sahelskim soncem navzdol v dolino Nila in tam pokazali – več kot sto trupel, razsekanih, raztelešenih ostankov domorodcev. Otroci, žene, starci ... so trohnili tam kot kupi gnoja.

»Zakaj?« so me spraševali. »Zakaj to delate?«

»Mi imamo radi ljubezen, ples, petje, življenje – kaj je z vami, rdečimi ljudmi, narobe, da delate avione in nkladate bombe in jih mečete na naše vasi? Vi, vi mrhovinarji – zakaj imate vi radi smrt, trohnenje in razpadanje?« Štiri leta kasneje, maja 1983, je izbruhnila najdaljša in najhujša afriška vojna. V grozodejstvih med arabskim severom in afriškim jugom Sudana je umrlo več kot dva milijona domačinov. Čeprav sva z mojo takratno zunajzavodsko partnerko že imela sina, sem v dobro plačani službi projektnega vodje v Iskri izprosil en mesec brezplačnega dopusta in se vrnil z malim

Tako imenovani uporniki v vasi Tungole, na severni fronti v Nubskih gorah. V resnici borci za svobodo pred nekdanjimi lovci na sužnje in zdaj, v novem tisočletju, ko črni sužnji nimajo več cene – iztrebljevalci.

49-kubičnim motorjem, ki mi je omogočal mobilnost tudi v deževni dobi. Prečkal sem največja močvirja na planetu in v njih od črnih borcev za svobodo pred lovci na sužnje izvedel, da so civiliste tri leta prej v vasi Šilukov Kaka pobili vladni bombniki zato, da bi očistili naftna polja, ki jih je odkrila ameriška korporacija Chevron, divjakov in vsega divjaškega in divjega. In tako z dobičkom prodali koncesije ne samo kitajskim in ruskim naftnim »kompanijam«, ampak tudi znanim multinacionalkam s sedeži v članicah Evropske unije.

Vaša izjemna humanitarna prizadevanja za dobro soljudi, širokosrčnost, odprtost, močno sočutje do vseh živih bitij vas odlikujejo kot izjemnega človeka. Se počutite »posebni«, izbrani?

Čisto nič se ne počutim posebnega, še manj izbranega. Po vsem, kar sem videl zadnjega pol stoletja v Afriki, me je sram, da sem se rodil bel. Oziroma rdeč, kot nam vsem, ki nismo črni, pravijo staroselci v Sudanu. Rdeči nam pravijo zato, ker pod ekvatorskim

soncem pordečimo, in rdeči smo vsi, naj bomo Arabci, Kitajci, Indijci, Rusi ali ostali beli Evropejci in Američani. Če bi lahko izbiral, bi se rajši rodil temen, kot se običajno rodijo staroselci, ali pa tudi kosmat ter s kremplji in čekani kot žival oziroma zver.

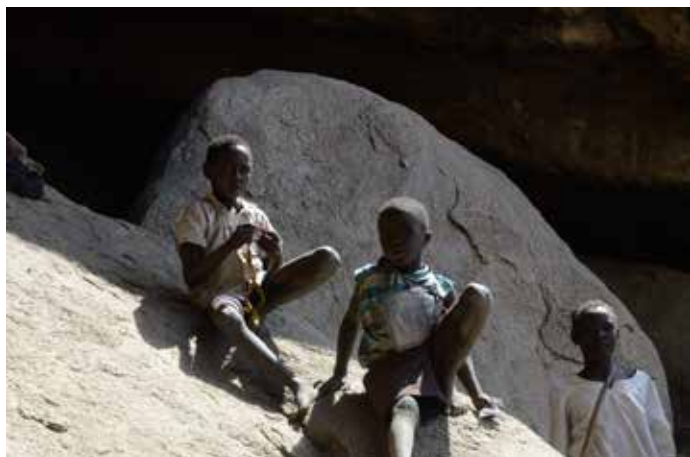
Kako ste se lahko odpovedali varnemu življenju, saj vemo, da ste se odpovedali dobri službi, na nek način tudi mirnemu družinskemu življenju? V dobro reševanja življenj ljudi, ki jih je na nek način zapustil ves svet?

Resnično ... resnično, jaz drugače sploh ne morem. Fuj, bledoličniki. Fuj, lažnivci, bleferji, hinavci! Ne morem ves čas živeti z vami. Ne morem vas ves čas gledati in biti prijazen z vami in vam kimati in se vam nasmihati!

Zadnja dogajanja v Sudanu ste predstavili skozi dva odmevnejša filma: Darfur, vojna za vodo in Oči in ušesa boga – videonadzor Sudana, ki sta prejela nagrado viktor za dokumentarno oddajo. Pri ustvarjanju filmov

vam je pomagala režiserka in scenaristka Maja Weiss. Kako si pomagata, da si opomorete po soočanju s takimi grozodejstvi in človeškimi tragedijami?

Največji možni učinek sta že prej dosegla filma *Nuba, čisti ljudje* in *Nuba, glasovi z druge strani*, ki sta ob prelomu tisočletja, potem ko sta prejela nagrade na več mednarodnih filmskih festivalih, priklicala na pomoč v Nubске gore ne samo aktiviste, mirovnike, agencije OZN in humanitarne nevladne organizacije, ampak končno tudi ameriško in evropsko zunanjo politiko. Vsi moji filmi so nastali v sodelovanju z režiserko, samohodnico in šampionko za človekove pravice Majo Weiss in njenim možem, prav tako režiserjem in strastnim filmarjem, Petrom Braatzom. Pa z njeno sestro, producentko, Ido Weiss ter tehnično in medijsko asistenco RTV Slovenija in finančno podporo Slovenskega filmskega centra. To, da sem ob vseh naštetih lahko jokal in kričal in jih zmerjal, mi je pomagalo, da nisem znorel ali začel tudi sam pobijati okoli sebe kot kak frustriran muslimanski terorist.

Šoloobvezni otroci se skrivajo v votlinah pred bombniki iztrebljevalcev, pol ure daleč od garnizona sudanske vladne vojske Abri, januar 2017.

Bojana med snemanjem intervjuja z mamo, ki skupaj z nekaj tisoč begunci v votlinah v gorah Kowalib (Nubske gore) že od začetka nove vojne leta 2011 zastonj čaka na pomoč mednarodne skupnosti.

Tudi svoje knjige sem pisal s pomočjo soljudi. Najbolj so mi pomagali moji otroci. To je trdil tudi moj oče, ki je tisto, čemur je bil tri leta priča v taborišču smrti Dachau, popisal v svoji knjigi *Ne vdaj se, fant*, kot bi bil vedel, da se bodo s podobnimi razmerami morali soočiti njegovi vnuki in vnukinje. To jaz zdaj gledam na terenu v Afriki.

Najbolj me straši, da je na sončni strani Alp tako tiho. Še posebno noči pozimi so kot noči v grobnicah. Zakaj moji vrli Gorenjci ne vpijejo in tulijo ... Ali res ne vidijo, kaj prihaja?

Živali to čutijo. V Sudanu tudi drevesa. Mangi ne rojevajo, če jih pretresejo bombni napadi. Opičji kruhovci zadnja leta zelenijo v sušni dobi in so čisto zmešani ...

To jutro sem pred sedmo uro peljal svojo šestnajstletno hčer Majo v Noše, kjer vsako soboto dela s konji na ranču. Sklenil sem jo počakati, da konča, in zapeljal na travnik s pogledom na naše zasnežene gore in baziliko Marije na Brezjah. Kljub čudoviti gorenjski idili me je bolelo srce ...

V vseh svojih knjigah razkrivate kruto usodo staroselcev. V zadnji knjigi Nafta in voda ste poleg iztrebljanja Nub, Dinkov, Nuerov in drugih ljudstev z naftnih polj v obeh Sudanih popisali, kako zahrbtni tujci preganjajo od vodnih virov Fure na vrhu ugaslega vulkana Jebel Mara in Zagawe iz oaz v Darfurju, čemur ste bili priča kot posebni odposlanec nekdanjega predsednika dr. Janeza

Drnovška. Koliko je takih tragičnih krajev na Zemlji?

Taki kraji in take razmere so povsod po zemeljski obli, kjer so največje iztrebljanje človeštva preživeli in še naprej skušajo preživeti »poslednji mohikanci«. Kdo spoštuje ekološko naravnane, v sobivanje z naravo usmerjene ljudi? Sploh pa, če še živijo ob bogatih naravnih virih. Moderni konkvistadorji povsod najdejo civilizirane trike in prevare, s katerimi izganjajo nedolžne. V Sudanu so razmere najhujše zato, ker sovražnik staroselcev ne zlorablja krščanski ali prosvetljski fundamentalizem, ampak islamski fundamentalizem. Proti temu hudiču se ne v Evropi ne v Ameriki javno ne sme govoriti. Ni politično korektno.

Evo, zakaj me je sram, da potujem s potnim listom Evropske unije. Evropska unija je lani sponzorirala sudansko vojaško islamsko hunto s 165 milijoni evrov. Da bo podobno kot Turčija in Libija in druge saheljske države tudi Sudan preganjal trgovce z begunci in varoval trdnjavo Evropo. Omar Bashir je ta denar uporabil za nakup terencev in nadzvočnih bojnih letal, s katerimi nas pobija v Nubskih gorah, Darfurju in Modrem Nilu. Sodelavcem zunanje ministrice Federice Mogherini, ki se v tisti kuli lopovov v Bruslju ukvarjajo s Sudanom, sva z Bojano to jasno povedala lani na otvoritvi naše razstave risb otrok iz votlin, ki se skrivajo pred bombami v gorah Kowalib, a so samo rekli, da Bashir ni najboljši prijatelj Evropske unije.

»Ne vedo, za koga delaš, beli mož!« je skušal pojasniti stari prijatelj na univerzi v Džubi. In pomenljivo dodal: »Niti zase, vsak sam zase – ne vemo več, za koga delamo!« je zapisano v enem od intervjujev s Tomom Križnarjem (Sobotna priloga Dela, 11. 6. 2016). Ne vemo več, za koga delamo. Zelo pomenljivo. Kako to, da smo postali tako pasivni in resignirani?

Udobje nas dela vse večje konformiste. In varnost, čeprav samo navidezna varnost, nas dela vse večje »ziheraše«. Vse manj se nam ljubi tvegati in ustvarjati. Vse te tehnične igrčke in celo naše urbano okolje nas vse bolj oblikujejo po svoji podobi. Ne bog in ne narava, ampak naše mašine in njihovi algoritmi vplivajo na nas in povzročajo, da smo vse bolj mašine tudi sami. Evo, zakaj smo sposobni vse manj sočutja. In tudi ljubezni. In oboje lahko najdemo predvsem tam, kjer, kot učite v šolah še naprej, živijo divjaki in vlada divjina. Človeka danes najdeš najlaže tam, kjer je ga iztrebljajo. Na frontnih črtah med tako imenovano civilizacijo in tako imenovano divjino. Sebe lahko najdeš prej tam, kjer se na veliko umira, kot pa v fotelju in pred ekranom, polnim laži in zavajanj.

Od kod jemljete moč, energijo, voljo, pogum in upanje, zaradi česar vas izjemno spoštujemo? Držite nam ogledalo družbe.

Moč, volja in zaupanje, da še ni vse izgubljeno, pridejo med tekom, med

Bolj ko so domačini indigeni, bolj so ogroženi in ranljivi. Ljudstvo Komoganza, Modri Nil, Sudan, 2011.

Bojana in Tomo med preizkušanjem drona, namenjenega varovanju Nadnacionalnega naravnega in kulturnega parka v Nubskih gorah, Sudan, januar 2017.

plavanjem, med globokim dihanjem proti vrhu gore ... In tudi med ljubljenskjem, in potem ko omahnem in je nekaj trenutkov mir ...

»Kitajska hoče mir. Amerika hoče mir. Evropa hoče mir,« se je poslovil namestnik generalnega direktorja med stiskanjem rok in izmikanjem oči ob odhodu iz svoje pisarne v štabu

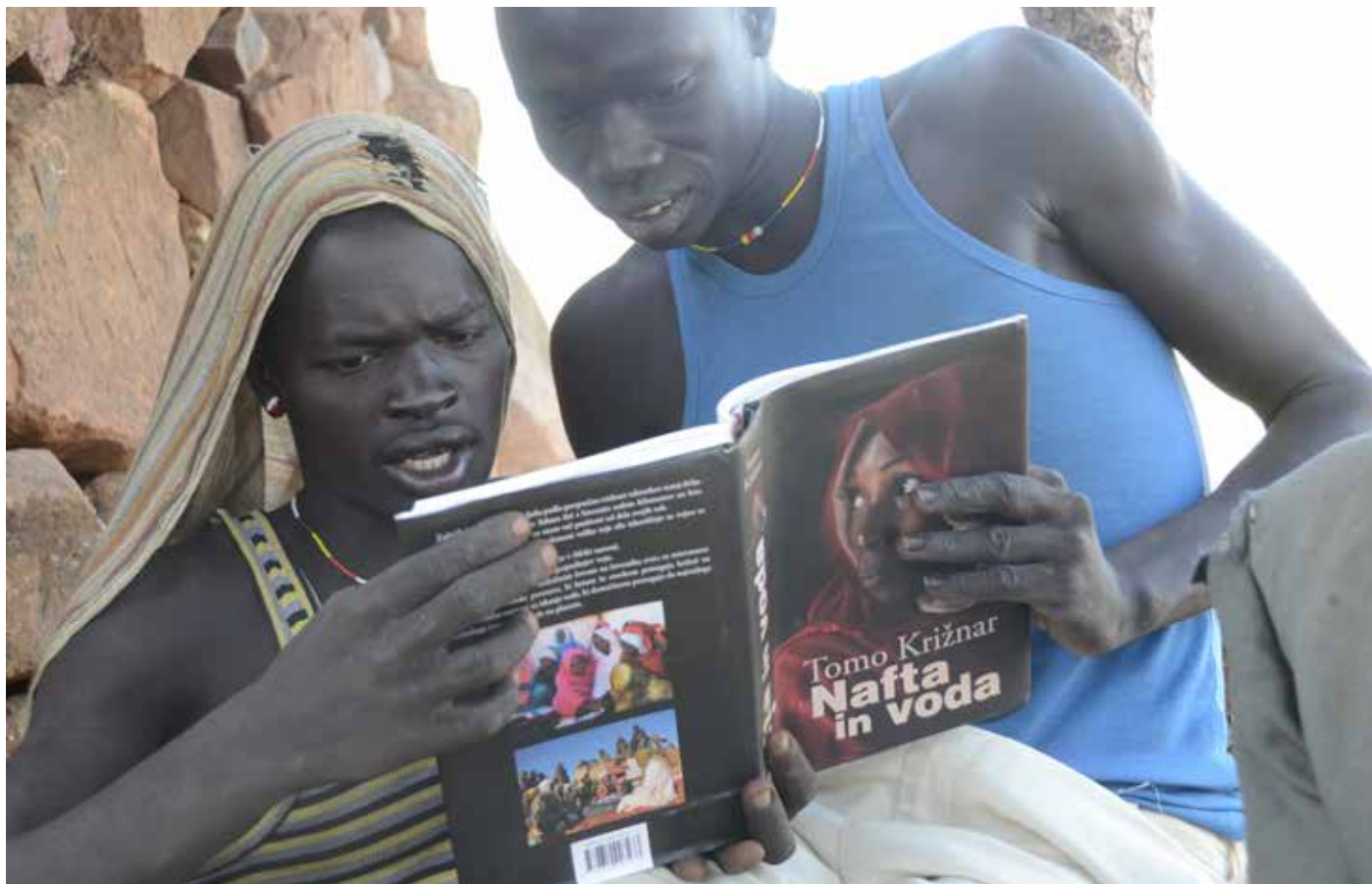
nacionalne varnosti v Jebel na robu v prestolnici Republike Južni Sudan Jube po dveh tednih, ki sem ju v zaporu preživel maja lani.

Kakšen bo/je ta mir? To bo mir iz prejšnjih romanov, kot sta *Krasni novi svet* Aldousa Huxleyja in *1985* Georgea Orwella, če se ne bomo v Evropi pri priči zbudili, potegnili glave iz peska

in se soočili z resničnimi razmerami na planetu.

Učitelji ste dolžni učiti resnico. Samo resnica nam lahko pomaga. Ni še prepozno. Vse je še mogoče.

Vabimo vas na spletni strani humanitarne ustanove: www.TomoKriznar.com in www.hope.si

V knjigi Nafta in voda je Tomo popisal, kar so mu povedale žrtve zadnje svetovne vojne za nadzor zadnjih naravnih virov v Afriki, ki še niso okupirani.

Intervju: AFRIKA – SIMBOL NAŠEGA RAVNANJA S SOČLOVEKOM IN NARAVO (MOST SOLIDARNOSTI MED SLOVENIJO IN MALAVIJEJEM) - Pater Lojze Podgrajšek / pripravila mag. Darja Silan

Sloenci nimamo samo velikega človeka, kot je Pedro Opeka, ampak še mnogo drugih, ki z osebno zavzetostjo pomagajo celiti rane najbolj ranljivim človeškim skupnostim.

Sedanji papež Frančišek je v letu 2015 izdal posebno okrožnico, ki obravnava odnos človeka do narave. Na predstavitvi te okrožnice 17. 9. 2015 so bili poleg verskih predstavnikov prisotni tudi klimatologinja in redna profesorica na Biotehniški fakulteti v Ljubljani prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj, profesor za krajinsko ekologijo in prostorsko informatiko na Biotehniški fakulteti prof. dr. Janez Pirnat ter biolog in samostojni svetovalec za naravovarstveno etiko v društvu Jarina Bohinj Jurij Dobravec. Vsi prisotni so se strinjali, da je vsebina okrožnice nekakšen manifest, namenjen sodobnemu človeku, ki vse preveč gleda le nase, pozablja pa na usodno povezanost človeka in narave v smislu preživetja.

Papež opozarja na krhkost človeka in narave ter podpira predloge za spremembo in povečanje človekove dejavnosti pri spoštovanju sočloveka in narave. Ne nazadnje sta tudi revščina in brezposelnost ekološki težavi. Dr. Lučka Kajfež Bogataj je dodala, da je treba začeti z ekološko vzgojo že v vrtcu, celo več, prva ekologinja je po njenem že otrokova mati. Pozvala je k ukrepanju, saj je brezbržnost hujša kot kresanje različnih mnenj. Poudarila je tudi, da bi to okrožnico moral prebrati vsak sodoben izobraženec (vir 1).

Na povsem drugem koncu sveta, v osrčju Afrike, je ena najrevnejših držav sveta – Malavi. Rane revščine in njene posledice, kot sta nepismenost in podrejen položaj države na svetovnem ekonomskem odru, poskušajo s svojim delovanjem med najrevnejšimi nekoliko omiliti tudi nekateri Slovenci.

Skupina visoko izobraženih mož že desetletja pomaga povrniti človekovo dostojanstvo najrevnejšim med revnimi.

O njihovem zelo sodobnem, trajnostno naravnem preoblikovanju odnosov do človeka in narave je RTV Slovenija posnela tudi dokumentarni film z naslovom *Toplo srce Afrike* (vir 2).

Delo na duhovnem področju v misijonu sv. Jožefa v Kasungu poteka hkrati z delom na področju sociale, zdravstva in šolstva. Župnija je v zadnjih desetih letih postala kraj tako moralnega kot siceršnjega napredka. Misijonarji skrbijo za izkop in vzdrževanje vodnjakov, obnavljajo ter gradijo šolske in zdravstvene ustanove, s projektom PAO skrbijo za obolele z aidsom in sirote na podeželju, proti podnebnim spremembam se borijo s pogodovanjem ... Tam je prisotna tudi zgodba o vesoljnem bratstvu, kjer nihče ni tako reven, da ne bi mogel česa dati, in nihče tako bogat, da ne bi mogel česa sprejeti. Ne nazadnje je to zgodba o nas samih in našem pogledu na svet (iz napovednika dokumentarnega filma RTV Slovenija).

Za kratek pogovor smo prosili jezuita, patra Lojzeta Podgrajška, ki je misijonar v Malaviju. Njegova odprtost in sveže ideje o pomoči najrevnejšim so nekakšna realizacija papeževe okrožnice *Laudato si!* Poskrbel je za postavitev gimnazijskega centra in internata (Loyola) v enem najrevnejših delov sveta (vir 3).

Vedno nasmejan, preudaren in nekako afriško potrpežljiv ustvarja »zgodbo o uspehu«. Ta zgodba ni na naslovnica, ne na svetovnem medmrežju, ampak se tiho vrašča v afriško zemljo in vrača dostojanstvo revežem, ki jih bogati svet že stoletja tišči v bedi in zaostalosti.

To je zgodba, napisana z življenjem človeka, ki je svoje lagodje in družbeno

afirmacijo zamenjal za solidarnost z najrevnejšimi, katerim prinaša možnost izobraževanja in s tem upanja.

Pater Lojze Podgrajšek, prišli ste na zdravstveni »remont« v Slovenijo. Ali se nam lahko na kratko predstavite in odgovorite na nekaj vprašanj?

Rojen sem bil leta 1952 kot enajsti otrok (ta mali) na Planini na Pohorju. Štiri sestre so redovnice, en brat je jezuitski brat v Mariboru, dve sestre sta poročeni, brat, ki si je ustvaril družino na domači kmetiji, pa je žal prezgodaj umrl.

Po končani gimnaziji v Dubrovniku sem kot jezuitski novinec študiral v Ljubljani (filozofija), Kanadi (magisterij iz teologije) in Rimu (magisterij iz cerkvenega prava).

Iz domačih krajev ste se podali v svet in si izbrali Afriko. Kaj je po

vašem mnenju največje bogastvo afriškega človeka?

Od vsega začetka sem doživljal bogastvo afriškega človeka, njegove kulture in duhovne naravnosti njegovega življenja. Njegovo bogastvo je tudi v **brezmejnem spoštovanju življenja**, tako še nerojenega kot tudi starega. Starejši ljudje so najbolj spoštovani člani sorodstva, vasi, okraja, vsake skupnosti ljudi. Starejši so posredniki med duhovi plemenskih prednikov in živimi člani plemena. **Starejši** na mlajše rodove prenašajo kulturna izročila plemena, zagotavljajo, da se razni verski obredi in šege o »pogrebnihih proslavljanjih« pravilno in blagodejno opravljajo, da se molitve in »rotenje duhov prednikov za dež« pravočasno pripravijo in udejanjijo ... Vse to je na ramenih starejših. Na ramenih mladih pa je izpolnjevanje navodil plemenskega kodeksa. Odstraniti starejše v »hiralnice«, kot se je baje včasih reklo domovom počitka, bi bil v Afriki velik, če ne že kar največji kriminal proti plemenu, življenju in kulturnim izročilom. Podobno je tudi **spoštovanje novorojenih** na zelo visoki ravni.

Vaše poslanstvo v Malaviju je postavitev šolskega centra za mlade. Program zajema gimnazijo z ustreznimi športnimi površinami in stavbe za učitelje. Kako ste se odločili za ta drzni načrt, ki je celo v očeh povprečnega Evropejca skoraj neverjeten podvig?

Projekt jezuitske gimnazije v Malaviju ni »moj projekt«. Na podlagi predlogov predstojnikov so dali prednost srednji

šoli. In ko je bilo to odločeno, so mene izbrali za izvajalca (projektnega menedžerja) te odločitve.

Seveda je bilo cel kup težkih vprašanj, kot na primer: izvedba, lokacija ali kraj, v katerem naj bo šola, načrti, zasnova, zbiranje podpore za projekt, izbira arhitekta, firme, ki bi ji zaupali izgradnjo ... Imeli smo natečaj petih gradbenikov; ta pa, ki sedaj z njim sodelujemo, je bil predzadnji po predračunskih kvotah!

Kakšni so bili vaši pogledi na organizacijo tega šolskega centra? Sredstva, zemljišče, infrastruktura?

Miselna zasnova šole ima korenine v srednjeveških samostanskih šolah. Šolski prostori so zgrajeni okoli središčne zelenice z nizkim drevjem in okrasnim grmovjem. Šolski pravokotnik sestavljajo sledeči objekti: uprava, 18 razredov, 4 laboratoriji, 4 sanitarni deli, 1 velika računalniška učilnica in velika knjižnica. Internati, kuhinja, šolska dvorana in drugo pa so razporejeni okoli tega velikega pravokotnika. Z arhitektom sva šla skozi 13 različnih načrtov, da bi pristala pri 14. načrtu! Jaz sem izboljševal in pilil ideje, arhitekt pa načrte! Zemljišče sem iskal zunaj velikih mest. Videl sem namreč, da se premnogi zanimajo samo za večja mesta, ker je tam denar in uspevajo privatne šole. Mi pa smo imeli drugačno razmišljanje: šolo bomo posvetili revnejšim slojem prebivalstva, sodelovali bomo z vlado, ki nam bo dala učitelje kot plačane državne uslužbence, s tem bo šola za revne bolj dostopna. Do kolikšne mere smo to udejanjili? Takole je urejeno

glede izbire učencev: dve tretjini jih izbere država, eno tretjino pa lastnik šole. V prvem letniku je »državnih« učencev 96, »naših« pa 48. Pomeni, da bomo mi kot lastniki šole lahko vsako leto sprejeli 48 učencev iz revnejših družin v naši župniji sv. Jožefa v Kasungu. Letos smo videli, da so »državni« učenci še bolj revni od »naših«. Tako je v prvem letniku (50 odstotkov deklet in 50 odstotkov fantov) 85 odstotkov učencev iz revnejših podeželskih družin. Na naši šoli je pouk brezplačen. Plačuje se samo bivanje in hrana pa še nekaj interesnih dejavnosti, klubska članarina, uniforma in trikrat na leto prevoz v šolo in domov. Letos smo dobili nekaj izjemno revnih solarjev, ki še bivanja in prehrane ne morejo plačati. Ti so letos prejeli pomoč iz šolskega sklada za pomoč v stiski.

Vaš projekt je zastavljen zelo ambiciozno tudi v ekološkem pogledu. Domačini so sami naredili opeko za šolo po novem inovativnem postopku. Kako se to opeko naredi?

V januarju 2012 je OZN razglasil Ruando in Malavi za ekološki katastrofi: pregosta naseljenost in preveč izrabljanja gozdov kot naravnih virov energije. Mi smo to vzeli zelo resno. Med drugim smo sprejeli nov način izdelave gradbenih zidakov ali opeke. Informacije o tem lahko najdete na spletu, če v brskalnik vpišete: *Hydraform brick and block making*. Prav tam tudi najdete informacije o potrebnih materialih za izdelavo opeke, ki je ni treba žgati, ker jo posuši sončna energija. Opeko se izdeluje z motorjem ali ročno stiskalnico. Mi smo

izbrali stiskalnico. Tako v Afriki izdelujejo zidake za nove projekte, ki jih podpirajo svetovna banka, Evropska unija, japonska vlada idr. S tem se prihrani veliko drevja in tudi veliko sredstev.

Za dobro oskrbo šole s pitno vodo ste izvrtali tudi svojo vrtino. Kako ste prišli na to idejo?

Vrtine so v Afriki skoraj glavni način pridobivanja dobre pitne vode. To ni nič novega. Je pa vrtina zelo velik strošek in zato večina vasi na podeželju nima globokih vrtin, ampak samo vodnjake, ki pa so bistveno plitvejši in se v suhi dobi hitreje posušijo. Poleg vode iz vrtine imamo tudi vodo od mestnega vodovodnega podjetja Waterboard. In ravno zaradi njegove nestabilne operativnosti smo morali urediti še vrtino, da – upamo – ne bo treba zapirati šole zaradi pomanjkanja vode, kar večkrat doleti mnoge druge šole. V času gradnje smo vodo občasno vozili tudi od 25 kilometrov daleč.

Imate tudi svoj lastni vir električne energije. Pot do generatorja pa ni bila tako enostavna, kajne? Povedali ste, da načrtujete še »mini sončno elektrarno«.

Podobno kot z vodo se dogaja tudi z elektriko. Vendar je situacija z elektriko veliko bolj resna. Lahko rečem, da 3 od 7 dni ni elektrike. Zato smo morali kupiti 330 hKV agregat za delovanje kuhinje in ostalih dejavnosti, kot sta razsvetljava in črpanje vode iz vrtine; marsikaj deluje le, če je elektrika. Poleg agregata imamo še dva 180-litrška plinohrama. Veliko sončnih dni v letu

bi lahko omogočilo dober izkoristek sončne energije, vendar za to še nismo uspeli najti dobrotnikov. Težava je tudi v tem, da so sončni kolektorji zelo na udaru raznih roparskih skupin.

Ker je v vaših krajih pogosto suša in posledično hudo pomanjkanje hrane, ste se odločili, da za potrebe šole dokupite veliko kmetijsko površino. S tem bi si skoraj zagotovili samooskrbo. Čudovito! Kdo bo to zemljo obdeloval?

To farmo, ki je od šole oddaljena 5 kilometrov, bodo v glavnem obdelovali delavci iz okoliških vasi. Nekaj malega bodo pomagali tudi učenci. Vodil jo bo jezuit, pater Sebastijan, ki prihaja iz Zambije v malavijski misijon. Do sedaj je vodil nekaj podobnega za naše učiteljske v Zambiji. Namen farme je, da bi šola postala samooskrbna pri proizvodnji hrane za učence. Poleg žit bomo redili kokoši (najbolj priljubljeno meso v Malaviju!) in pa nekaj govedi za mleko.

V šoli imate postavljene pitnike za vodo. To je v vaših krajih neke vrste »luksuz« brez primere, saj vaše matere, dekleta in žene nosijo posode z vodo za svoje družine iz oddaljenih krajev. Kako se mladi odzivajo na to »čudo«?

V Malaviju je pitna voda »po ceveh« velika redkost. Večino vode je treba prekuhavati, da bi bila varna za pitje. V naši hiši vsak dan prekuhamo dovolj vode, potrebne v naslednjem dnevu za pitje, kuhanje in higieno. V šoli smo pitnike za pitno vodo postavili daleč proč od sanitarij, ker se voda ne pije

v bližini teh objektov. To je enostavno »tabu«. Pitna voda, ki je preblizu toaletnih prostorov, je »razumljena kot kontaminirana« in je ljudje ne pijejo. Mislim, da jih pri tem vodi nekakšen prvobiten čut za to, kaj je primerno in spodobno, čemu pa se je dobro izogibati – tako nekako.

Pri gradnji učilnic ste bili pozorni na dober izkoristek svetlobe in ustrezno prezračevanje, saj je polovico leta pri vas zelo vroče.

Naj odgovorim le na pojem prezračevanja. Zavzel sem se za tri značilnosti, ki naj odlikujejo razrede: za visoko streho, da ne bo prevroče, naklon strehe, in sicer samo v eni smeri in z zračniki na tisti strani, ki je višja, in pa veliko svetlobe v razredih. To smo dosegli s tem, da smo postavili poševne strehe, da smo med streho in stropom dali posebno izolacijsko »folijo«, ki odbija toploto in zagotavlja do 6 stopinj Celzija hladnejši zrak v razredu, svetlobo pa smo povečali s tem, da smo povečali število oken. Naj dodam še to, da smo tisto folijo, ki odbija toploto, vgradili med vse stropne in strehe na celi šoli, tudi v kuhinji, stanovanjih, spalnicah in upravnih stavbi. S tem bo šola veliko manj vroča, »pogoji za dremanje« pa – upam – precej slabši!

Na slikah je videti lepo zasnovane hodnike med posameznimi enotami in vrt v sredini. Tudi to je vaša ideja. Ja, zasnova šole kot »courtyard« (notranje dvorišče z zelenicami in drevjem) je posebnost srednjeveških samostanov in samostanskih šol.

Kako Malavijci skrbijo za drevesa? Ali jih samo sekajo za kurjavo? Boste pri vas uredili kakšen drevored?

Na žalost Malavijci pravijo, da imajo naravno pravico, da si hrano kuhajo tako, kot so to delali njihovi predniki. Ker za preproste podeželske ljudi ni dovolj alternativnih virov energije, vlada tolerira sekanje dreves, čeprav je to uradno prepovedano. Tudi kuhanje oglja je prepovedano, pa vendar se tudi to dogaja. Poskuša pa se ozaveščati ljudi. Podporo dobi vsak, ki sodeluje z vlado pri zasaditvi drevja. Imamo letne tedne na vseh šolah, ko se sadijo mlada drevesa itd. Mi bomo imeli zeleni pas ob robu šolske parcele – kakih dva tisoč dreves. Veliko farmo bomo obdali z zelenim pasom iz dreves. To tudi pomaga zaustavljati močan veter, ki v dobi dozorevanja pridelkov, še posebej koruske, naredi škodo tako, da pridelke polomi in jih pomeče na tla. Take ujme včasih uničijo do polovice pridelkov. Malavijci porabijo veliko drv za sušenje tobaka, ki je poleg kave, čaja in sladkorja glavni izvozni pridelek. Skoraj ves tobak gre na Kitajsko, kava v Evropo, čaj v Anglijo in sladkor v sosednje države. Ja, še nekaj desetletij bo drevje v Malaviji »plačevalo« visok davek. Upanje je v alternativnih in obnovljivih virih energije. Za tak razvoj je potrebna višja kupno-plačilna moč države in njenih prebivalcev. Na tem področju pa situacija ni preveč obetavna in je brez dovolj optimističnih napovedi.

Kaj pa estetika? Rože? Čistoča in smeti?

Na tem področju se veliko dela. Smeti so vsepovsod kakor zrak. K izboljšanju tega lahko največ pripomorejo dobre vzgojno-izobraževalne ustanove, kar upamo, da bo tudi naša gimnazija. Za to področje bo v šolah treba razviti učne predmete o estetiki in sorodnih miselnih vzorcih.

Vedno lačna mladina potrebuje vsakodnevne polne obroke hrane. Kdo bo skrbel za to?

Šola vsem učencem in učenkam omogoča tri solidne obroke na dan in enkrat posladkan čaj. To je po navodilih zdravstvene delavke iz bližnje bolnice kar dobro urejeno. Jedilnik tedensko daje vse potrebne hranilne snovi za mlade ljudi. Se pa zgodi, da kdaj ni nekaterih snovi (mleko) in takrat se ponudi kaka primerna zamenjava. Vso hrano pripravljamo v veliki kuhinji, seveda, če je na voljo vir energije za kuhanje. Smo že imeli primere, ko smo za kosilo morali dati samo kruh z marmelado in čajem, ker na voljo ni bilo ne elektrike in ne plina, v agregatu pa tudi ni bilo nič nafte. In kljub temu se najde rešitev. Potrpežljivost je potrebna, pa tudi zavedanje, da je kdaj pa kdaj »manj« ravno »dovolj«.

Kakšno bo razmerje med dekleti in fanti? Kako boste zadržali mlada dekleta, da jih ne bi starši nagovarjali k prezgodnjim porokam?

Mi staršev gotovo ne moremo nadomeščati. Pa vendar, če so otroka poslali v šolo, jim pač svetujemo, da naj otrok konča šolo, da potem pride do poklica in se zaposli, da bi naposled lahko

pomagal sebi in celi družini. Razmerje med spoloma je 50 odstotkov deklet in 50 odstotkov fantov. Povsod je potrebno pravo ravnotežje med inspiracijo in zahtevo, med zgledom in pravili, med primernim in potrebnim. Če zvoni le ena plat zvona, ni pravega učinka.

Pri vas bodo dijaki nosili uniforme. Zakaj?

Uniforme vse učence delajo enake. Uniforme ščitijo revnejše pred tistimi iz premožnejših družin. Ko so vsi enaki, se izognemo primerjanju med enimi in drugimi, ni »potrebe« po obrekovanju, norčevanju, pri uniformah je »vseglaharstvo« odlična rešitev: vsi naj bodo enako oblečeni! Znano je, da so uniforme veliko cenejše. Mi smo od drugih prevzeli ustaljene in dobre navade.

Kako pa ste se spopadali s korupcijo uradnikov, obrtnikov ...?

Hm, to je pa občutljivo vprašanje! Ponavadi je bilo treba kakemu neučinkovitemu uradniku povedati, da je njegov urad ključnega pomena za naš projekt, da smo od njega zelo odvisni, da cenimo vsako njegovo pomoč in podobno. Drugič, neučinkovitost je treba preganjati z iskreno hvaležnostjo za vse, kar pa vendarle voljno postorijo za nas. S tem pristopom sem tu in tam dosegel, da se je raztalila kaka zaledenela plošča, opogumil kak omahljivec, podvzval kak lenuh in tako v marsičem dosegel, da so zadeve vendarle stekle. Še več, treba je tehtati pristop, saj prošnja doseže, kar zahteva ne more. Vsaka drobna hvaležnost iz

brezbržnega uradnika počasi napravi zelo uslužnega delavca v javnem sektorju, kar brez »rjavih kuvert«, kot v Malaviju pravijo zavitkom z gotovino sumljivega porekla in namena.

Kakšni so načrti glede drugega dela gradnje jezuitske gimnazije Loyola in ostalih objektov centra?

Pri mešanju raznih kultur v Evropi prihaja do globljega zavedanja težav in izzivov in to lahko vodi v nove poglede na številna življenjska vprašanja na osebni in družbeni področju. Vse, kar doživljamo in kar je morda tudi zaskrbljujoče, vse to so znamenja časa in odziv na ta znamenja je pot naše odgovornosti in našega domovinskega pričevanja za to, kar smo, kar cenimo, kar so za nas vrednote in za kar se splača ne le živeti, ampak tudi umreti. Za zaključek dodajam še besedo o prihodnjih načrtih in pričakovanjih. Upam, da bodo dela na šoli končana v naslednjih dveh letih. Šolski center bo

sprejel 288 deklet in 288 fantov, skupaj 576. Zgradili bomo tudi 30 stanovanj za učitelje.

Tudi več športnih površin še moramo urediti za mladino, saj nas k temu nagovarja starodavni rek: »Zdrav duh v zdravem telesu!« Za vse to še nimamo dovolj sredstev. Hvala za vaše zanimanje za Malavi ter za naše iskreno, lepo in tudi zelo težavno delo.

Pater Lojze Podgrajšek, najlepša hvala za vse besede, predvsem pa za zgled, kako lahko spoštovanje in priznavanje sočloveka obračata svet na bolje.

Spletni viri

Vir 1: <http://katoliska-cerkev.si/predstavitev-papeze-okroznice-laudo-to-si-narava-in-clovek-sta-krhka>

Vir 2: <https://www.rtvsl.si/sporocila-za-javnost/toplo-srce-afrike/324598>

Vir 3: www.loyola-malawi.org

DAN ODPRTIH VRAT – EKODAN IN 150 LET GIMNAZIJE LEDINA / Tatjana Ferder Brunšek, prof. geografije in zgodovine / Gimnazija Ledina

V prispevku bom opisala potek in izvedbo dneva odprtih vrat in okroglo mizo na Gimnaziji Ledina. Dogodka sta potekala v oktobru 2016 in sta rezultat timskega dela članov ekoodbora na gimnaziji. Z okroglo mizo smo želeli predstaviti pomen ekošole in njenih dejavnosti v času, odkar smo ekošola. Poudarek je bil na dejavnostih, ki preko ekošole na gimnaziji od leta 2008 zelo zaznamujejo dinamiko in projektno delo ter uspešno širijo ekološko zavest med dijaki in učitelji. Ker v tem šolskem letu praznujemo tudi 150 let Gimnazije Ledina, smo ponosni, da se na vzgojno-izobraževalnem področju preko ekošole razvija tudi kritičnost do okolja, narave in sebe. Ekodan – dan odprtih vrat je priložnost za predstavitev pouka in pomena razvoja ekološke zavesti na naši gimnaziji. Na šoli in izven nje so potekale delavnice in predavanja, v katera smo vključili vse dijake in učitelje. Ker je na gimnaziji 840 dijakov, je bil to velik izziv, vendar pa z dobro in pravočasno organizacijo dejavnost ni predstavljala težav. Pri tem smo bili pozorni na izbrane teme, ki so upoštevale tudi učne načrte določenih predmetov. Pri izvedbi smo izkoristili še povezovanje šole z lokalno skupnostjo, dali priložnost medpredmetnemu povezovanju na šoli, tiskemu delu, pomagali smo pri usmerjanju dijakov v bodoče poklice, motivirali dijake pri kreativnosti in osebnostnem izražanju.

POMEN IN CILJ PROJEKTA

Na Gimnaziji Ledina že nekaj let organiziramo dan odprtih vrat, ki je namenjen dijakom, bodočim gimnazijcem in širši lokalni skupnosti, da spoznajo delo in dinamiko življenja na šoli. Organizacija je rezultat timskega dela ekoodbora.

Ekodan je v šolskem letu 2016/2017 potekal izjemoma v dveh dneh. Vzrok je v 150-letnici Gimnazije Ledina. Tako smo 20. oktobra 2016 namenili ekošoli in njenemu delovanju na naši gimnaziji posebno pozornost s pripravo okrogle mize. Namen je bil predstaviti pomen ekošole in njenih dejavnosti v času, odkar smo postali ekošola. 21. oktober 2016 je bil namenjen, tako kot že nekaj let, dnevu odprtih vrat in ekodnevu. Cilji projekta so bili sledeči.

- Razvijanje ekološke zavesti med dijaki in učitelji v okviru tematskih sklopov, pri katerih sodelujejo vsi dijaki in vsi učitelji.
- Spoznavanje različnih ustanov, ki so povezane s primeri dobrih praks glede ekotem (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in turizem, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Kmetijski inštitut, podjetje Goodyear Dunlop Sava Tires).
- Učenje in predstavitev večšin dijakov (izdelava kreacij iz plastenk, kreativno pisanje, snemanje kratkih filmov na temo »energijske pijače«, izpeljava ankete na temo »pogostost uživanja energijskih pijač med mladostniki«, analiza

vsebnosti različnih snovi v energijskih pijačah).

- V šolskem letu 2016/2017 Gimnazija Ledina praznuje 150 let. V tem dolgem in bogatem pedagoškem ustvarjanju smo v zadnjem desetletju predstavili tudi delovanje ekošole in s tem poudarili pomen ekoloških dejavnosti v vzgoji in izobraževanju.

POTEK EKODNEVA

V šolskem letu 2016/2017 smo v okviru ekodneva predstavili potek rednega pouka, nato so sledile delavnice in predavanja na šoli in izven nje. Teme so bile splošno ekološke; izdelava kreacij iz plastenk, pasti energijskih pijač, predstavitev institucij in njihovih dosežkov v znanosti.

Dan je bil sestavljen iz treh vsebinskih sklopov. Prvi sklop je bil povezan s potekom rednega pouka, ki je trajal tri ure po rednem urniku. Drugi sklop je bil vezan na potek delavnic in predavanj na šoli. Tretji sklop je vključeval obisk institucij izven šole. Vsi udeleženci ekodneva so bili obveščeni o poteku dneva preko vabil, internetne strani in informatorjev – dijakov, ki so osnovnošolce sprejeli in jih usmerjali k pouku.

Dejavnosti na temo »kreacije iz plastenk« v prvih letnikih smo v šolskem letu 2016/2017 izvajali drugič. Ker se je v lanskem šolskem letu ta dejavnost izkazala kot zelo inovativna in

Slika 1: Skulptura s prikazom vsebnosti sladkorja v posameznih pijačah

kreativna, smo jo kot primer dobre prakse vključili še v to šolsko leto. Dijaki so z veseljem sodelovali po oddelkih, kjer so določili ime in vrsto kreacije ter z izdelovanjem slednje dokazali, da je izdelovanje oziroma praktični del pri pouku več kot dobrodošla dejavnost. Delo prvega letnika je bilo razdeljeno na dva sklopa: prvi sklop je predstavljal enomesečno pripravo pri urah likovne umetnosti, drugi sklop pa končno izdelavo, predstavitev in postavitve izdelka na šoli.

Tema drugega letnika je bila energijske pijače. Znotraj oddelka so se dijaki razdelili v skupine, ki so v okviru razreda izvedle anketo o uživanju energijskih pijač. Dijaki so si ogledali video ter v laboratoriju določali vsebnost

kofeina in iskali druge sestavine v energijskih pijačah. Cilj dela v skupinah je bilo osveščanje o »nevarnostih« uživanja energijskih pijač. Ena skupina pa je izdelala skulpturo s prikazom vsebnosti sladkorja v različnih pijačah. Ta skulptura je bila na ogled vsem dijakom v predprostoru šole. V sklopu kreativnega pisanja so dijaki izražali svoja mnenja in znanje tudi v obliki pesmi.

ENERGIJSKE PIJAČE

Včasih vzamemo energijske pijače, mislimo, da so dobre, ampak je drugače. Vsebujejo veliko škodljivih sestavin, kot so kofein, taurin in niancin. Medtem ko vsi ostali že spijo, nekateri v red bullu iščejo energijo – mislijo, da bodo dobili krila, v bistvu vzamejo škodljiva poživila. Da so smrtno nevarna, se ne zavedajo, stranske učinke pa spregledajo. Nekaterim ustavi se srce za vedno, ko slišimo o tem, nam postane bedno. Mladi jih spišejo veliko preveč, od vsega sladkorja čisto so preč. Zdaj veš, če se hočeš nekoga znebiti, v roke mu daš samo red bull piti. Ela Rozina, Isabela Rizvič, Katja Nered, Anastasia Romanenko, 2. F

Dijaki četrtil letnikov so obiskali Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo. V okviru njihovega tehničnega dneva so se dijaki razdelili v skupine po dvajset dijakov. Za našo gimnazijo je to pomenilo deset skupin. Vsaka skupina je bila udeležena pri najmanj treh delavnicah, ki so vključevale tudi aktivno sodelovanje dijakov. Skupina, katere spremljevalka sem bila, se je udeležila delavnice o gibanju tal med potresom na primeru Slovenije, ogledala si je model podtalnice ter se seznanila z laserskim skenerjem in njegovim ustvarjanjem digitalne slike. Sledil je pogovor z dijaki, ki so bili zadovoljni z obiskom in predstavitvami. Izrazili so željo po obisku drugih fakultet in predstavitvi drugih poklicev. Z obiskom fakultete smo seveda izpolnili vsaj dva pomembna cilja: spoznavanje fakultete, ki je povezana s primeri dobrih praks glede ekotem, in predstavitev poklicev dijakom, ki se odločajo o vpisu na fakulteto.

SEZNAM DELAVNIC IN PREDAVANJ

Dejavnosti po letnikih

Letnik	Naslov dejavnosti	Organizacija znotraj šole	Organizacija izven šole (predavanja in ogledi)
1. letnik	Izdelava kreacij iz plastenk	Učitelj likovne umetnosti in razredniki prvih letnikov	
2. letnik	Pasti uživanja energijskih pijač	Učitelji kemije in biologije	Biotehniški izobraževalni center
3. in 4. letnik	Dejavnosti na osnovi globalnega učenja	Učitelji in razredniki 3. in 4. letnikov kot spremstvo	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in turizem, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Goodyear Dunlop Sava Tires, Kemijski inštitut

Dejavnosti v drugem letniku

Številka dejavnosti	Naslov dejavnosti	Nosilni aktiv
1.	Analiza vsebnosti različnih snovi v energijskih pijačah	Biologija
2.	Izdelava in izpeljava ankete na temo »pogostost uživanja energijskih pijač med mladostniki«	Geografija
3.	Kreativno pisanje, snemanje kratkega filma na temo »energijske pijače«	Slovenščina
4.	Predavanje v povezavi z Biotehniškim izobraževalnim centrom (BIC)	Kemija

Dijaki tretjih in četrtil letnikov so si ogledali posamezne institucije in znotraj njih izvedeli o njihovem delovanju:

1. Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (izvedba tehničnega dneva)
2. Obisk in ogled Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in turizem
3. Strokovni ogled podjetja Goodyear Dunlop Sava Tires
4. Strokovni ogled Kemijskega inštituta (enološki laboratorij)

V posameznih skupinah na predavanjih in delavnicah je bilo od 20 do 60 dijakov. Na vsakem oddelku sta bila najmanj dva nadzorna učitelja, ki sta pregledala prisotnost dijakov.

Predavatelje na šoli so sprejeli kolegi učitelji, dijaki pa so se jim po končanem predavanju zahvalili za sodelovanje.

OKROGLA MIZA

Okrogla miza je obravnavala vprašanja, povezana z okoljskimi dejavnostmi

Gimnazije Ledina, ki v letošnjem šolskem letu obeležuje 150-letnico.

Ob tej priložnosti so bili naši gostje: mag. Darja Silan, nacionalna ekokoordinatorica za srednje šole, Simona Dijak, vodja kampanje Pozor(!)ni za okolje, in mag. Tomaž Ogrin z Instituta Jožef Stefan. Sodelovali sta tudi dijaki-nji tretjega letnika. Debata je potekala v sproščenem vzdušju z izmenjavo strokovnih in življenjskih izkušenj.

Poslušalci so bili predstavniki razredov, učitelji in člani ekoodbora.

»Beseda eko je postala obrabljena fraza, ki jo uporabljamo, ne da bi se sploh zavedali njenega bistva.« S temi besedami je profesorica Bojana Petrin izpostavila problem, ki pa za Gimnazijo Ledina vsekakor ne velja. Šola je namreč leta 2010 s podpisom listine postala del nacionalnega programa Ekošola, ki praznuje letos že 20 let. Uspešna vzpostavitev ekošole

in 150-letnica naše gimnazije sta zelo dobri priložnosti za okroglo mizo.

Najprej je ekopot predstavila mentorica in pobudnica ekošole na naši gimnaziji, prof. Nika Cebin. Gimnazija Ledina je že vrsto let udeležena v več projektih, ki pripomorejo k večji ozaveščenosti dijakov in tudi ostalih državljanov. Ekološko delovanje se je začelo s škatlami za ločevanje odpadkov, nato nakupom posebnih košev, danes pa je šola vključena v projekt »Ekošola kot način življenja«, kampanjo »Pozorni za okolje«, dijaki pa sodelujejo tudi pri ekokrožku in ekoparlamentu. Na šoli je vsako leto organizirana tudi dobrodelna akcija zbiranja zamaškov za invalidne otroke in Dan brez cigarete.

Na okrogli mizi, ki so jo sestavljali mag. Darja Silan, Simona Dijak, mag. Tomaž Ogrin in dijakinja gimnazije, tretješolki Brina in Eva, so izpostavili probleme, s katerimi se ljudje srečujemo vsak dan, a nanje preprosto nismo pozorni, kar nas pripelje tudi do glavnega namena ekodelovanja, to je ozaveščanje. Strupearne snovi v zraku, onesnaženo vodovje, onesnaženi gozdovi – vse to je le del vse bolj pereče tematike, ki ne zadeva le Slovenije, temveč ves svet. Živimo v potrošniški družbi, kar se vidi v količini odpadkov in tudi mentaliteti ljudi, ki ohranjanju narave posvečajo vedno manj pozornosti. Ekološko delovanje in ohranjanje narave je velikokrat v navzkrižju z dotokom kapitala, kar še poveča težavnost delovanja v smeri zmanjševanja škodljivih posegov v pristno, naravno okolje. Seveda pa ukrepi, kot je učinkovita raba energije, tudi zmanjšujejo stroške, ki jih šole lahko porabijo za druge koristne namene. Srečujemo se tudi z vse večjo prostorsko stisko, ki jo kompenziramo s krčenjem naravnih površin ter posledično rušenjem biološke diverzitete in vrsto škodljivih posledic za okolje. Vse pa le ni tako črno, kot se morda kaže na prvi pogled, in Gimnazija Ledina je vzoren prikaz ekološko ozaveščene mentalitete. Vse to se ne vidi le v ukrepih, ki jih je šola sprejela do sedaj, temveč tudi v delovanju dijakov pod mentorstvom prof. Nike Cebin, ki zadnja leta postajajo vse bolj predani ohranjanju čistega okolja,

Slika 2: Okrogla miza na Gimnaziji Ledina

kar vsako leto pokažejo na čistilni akciji, ki se je udeležijo tako gimnazijci kot tudi osnovnošolci in otroci iz vrtca. Diakinji gimnazije Brina in Eva sta kot posebno pomembne izpostavili izvenšolske projekte in dejavnosti, povezane z ekologijo, saj se jih dijaki udeležujejo prostovoljno in nanje ne gledajo le kot na šolsko obveznost.

Kot večina sprememb se mora tudi sonaravno mišljenje najprej utrditi v posamezniku, če želimo videti spremembe. Ni potrebno veliko – ugašanje luči, varčna poraba vode, ločevanje odpadkov in morda ureditev domačega vrta – že tako majhna sprememba je velik korak na poti k čistejšemu okolju. Seveda pa se ta miselnost ne sme ustaviti pri posamezniku, za spremembe je potrebno prizadevanje skupnosti in za zgled te skupnosti se lahko obrnemo prav h Gimnaziji Ledina.

PREDNOSTI EKODNEVA

Največji uspeh je, da številčnost dijakov in obiskovalcev ni več ovira,

predvsem pri kvalitetni izpeljavi dejavnosti. Kvalitetna izpeljava pomeni, da se upoštevajo interesi dijakov, potrebe in sposobnosti. Dijaki so nosilci aktivnosti in s tem lahko izražajo svoje veščine predvsem v praktičnem smislu. Prednosti so tudi sodelovanje razreda, timsko delo in način dela, pri katerem lahko dijaki svoje pridobljeno znanje nadgradijo z lastnimi idejami.

Izboljšuje se sodelovanje s kolegi učitelji, ki svoje delo nadgradijo tudi s svojimi idejami.

Tudi sodelovanje institucij, ki nam pomagajo pri izvedbi s svojimi predavatelji ali predstavitevami, se iz leta v leto širi, kar ima številne prednosti. Izpostavila bi dobro sodelovanje med različnimi vzgojno-izobraževalnimi institucijami, ki nudijo našim dijakom povezavo med različnimi znanji, njihovo nadgradnjo ali pa prenos znanja in izkušenj v prakso. Seveda je to za določene institucije (fakultete) tudi priložnost, da dijaki dobijo izkušnjo z

različnimi fakultetami, katere kandidati bodo morda v prihodnosti.

Ekodan je tudi osrednji dogodek ekošole, ki bo v šolskem letu 2016/2017 predstavila svojo dejavnost in vzgojno-izobraževalni pomen na gimnaziji, v okviru 150-letnice gimnazije. Ekodan na šoli je priložnost za vključitev vseh učiteljev in dijakov, seveda tudi staršev in lokalne skupnosti. Vabila vsako leto pošljemo v bližnji vrtec, osnovno šolo in dom starostnikov, s katerim sodelujemo tudi preko drugih dejavnosti.

Dogodek se oglašuje tudi na šoli (displej) in internetni strani.

IDEJE ZA PRIHODNOST

Ekodan je primer uspešno izpeljanega dneva na gimnaziji, pri tem gre za nadgradnjo klasičnega pouka. Povezovanje šole z obiski ustanov in predavanj ter delavnic je prispevalo k celovitosti in nadgradnji znanja preko izkustvenega učenja, sodelovanja in timskega dela. Za prihodnost imamo v načrtu enak način sodelovanja in

učenja. Novi cilj je vključitev obveznih izbirnih vsebin (OIV dejavnosti). Tako bi vključili predavanja in institucije, ki pokrivajo področja zdravstvene vzgoje, državljanske vzgoje itd. v okviru OIV dejavnosti. Glavni prednosti bi bili organizacija dela in pokritost tematskega področja. Drugi predlog je izpeljava kariernega dneva, ki je namenjen prepoznavnosti poklicev in vzgojnih institucij.

Tatjana Ferder Brunšek že 23 let poučuje geografijo na Gimnaziji Ledina. V tem obdobju je deset let vodila geografski krožek in pripravljala dijake na geografsko tekmovanje. Preko Zavoda za šolstvo je sodelovala v kar nekaj projektih; v obdobju od leta 1998-2000 v projektu Spremljava gimnazijskega programa za predmet geografija, v obdobju 2000-02 je bila vodja projekta Analiza in vrednotenje podobe kot osnovnega sporočila o lastnostih pokrajine pri pouku geografije in projekta Terensko delo v Ljubljani. Trinajst let je bila tudi zunanja ocenjevalka za geografijo. Od leta 2010, odkar je Ledina tudi eko šola, je našla nove poti in izzive kot ekokoordinatorica.

V prispevku je predstavljenih šest delavnic, s katerimi lahko razredniki ali učitelji uvajamo okoljske vsebine pri mladinski uri. S pomočjo uporabnih učnih listov in didaktične igre spodbudimo dijake, da se v čim večji meri aktivno vključijo v delo ekošole.

Na začetku dijaki ozavešijo in opazijo »ekoprobleme« ter načrtujejo izboljšavo stanja, svoje aktivnosti tekom šolskega leta sproti beležijo. Na delavnici se seznani z različnimi projekti na področjih, kot so energija, zdravje in dobro počutje, voda, odpadki, biotska raznovrstnost, okolica šole, trajnostna mobilnost, ohranjanje našega sveta in drugo, ter si izberejo svoje prednostno področje delovanja. V tekmovalnem duhu izberejo svojega razrednega ekopredstavnika. Na področju odpadkov preverimo, ali dijaki pravilno ločujejo in kritično razmišljajo o svojih najpogostejših napakah pri ločevanju odpadkov. Na zadnji delavnici s pomočjo ekoloških oznak vzgajamo dijaka v odgovornega potrošnika.

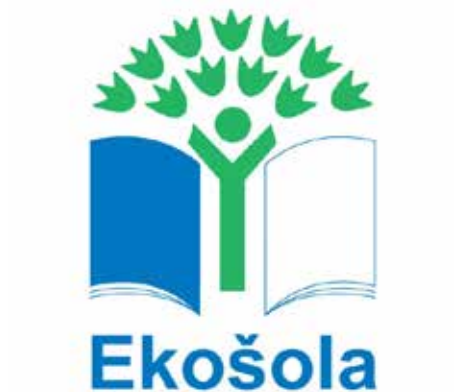
DIDAKTIČNO GRADIVO ZA UČITELJE

1. delavnica: »Plodovi ekošole«

Prva delavnica z naslovom »Plodovi ekošole« je uporabna na začetku in ob koncu šolskega leta. Na učnem listu je upodobljen piktogram simbola ekošole, t. i. ekodrevo z navodili za izvedbo kratke motivacijske delavnice (slika 1). Na modro stran *Ekodrevo* dijaki, razdeljeni v skupine, zapišejo največje »ekoprobleme«, ki jih opazijo na šoli, na belo stran pa načrt izboljšave stanja. V zelene cvetove lahko tekom šolskega leta zapisujejo vse pomembne dosežke in izboljšave na šoli.

2. delavnica: »Sodelujmo v ekošoli«

Druga delavnica z naslovom »Sodelujmo v ekošoli« služi razredniku pri ozaveščanju dijakov, da ekošola ni le šola, ki skrbi za ločevanje odpadkov, temveč deluje še na mnogih drugih področjih. Na delavnici z dijaki opredelimo področje trajnostne energije, ki zadovoljuje potrebe današnje generacije po energiji, ne da bi negativno vplivali na možnost zadovoljevanja potreb po energiji prihodnjih generacij. Viri trajnostne energije, poleg

Slika 1: Ekodrevo s knjigo za ugotavljanje in izboljšavo stanja

jedrske, vključujejo obnovljive vire, kot so: sončna in vetrna energija, energija valovanja in geotermalna energija ter energija biomase.

Dijakom na delavnici predstavimo področje zdravja in dobrega počutja kot odgovornost celotne družbene skupnosti, kot splošno vrednoto in bistveni vir za produktivno in kakovostno življenje slehernega posameznika.

Dotaknemo se pomembnega področja vode, saj človeštvo nujno potrebuje vodo in je zato v središču trajnostnega razvoja. Voda daje možnost za zagotavljanje hrane, energije, zdravja ljudi in trajnosti okolja, prispeva k izboljšanju socialne dobrobiti ljudi in tako vpliva na milijone ljudi po vsem svetu.

Dijake tudi opozorimo, da je biodiverzitet danes, predvsem zaradi posledic človekovega delovanja, v upadu, zato bi moralo biti njeno varovanje prednostno področje. V ta namen potrebujemo usposobljene strokovnjake, s klasičnim znanjem biologije, ki imajo vpogled tudi na druga področja naravoslovja ter so seznanjeni z novimi

orodji, kot so bioinformatika, varstvena genetika, geografski informacijski sistemi in podobno.

Dijake spodbudimo tudi k razmišljanju o trajnostni mobilnosti, promet je namreč, kljub velikemu napredku in dvigu življenjske ravni, postal resna grožnja okolju in kakovosti življenja v mestih.

Na učnem listu so piktogrami za posamezna področja (slika 2). Ob piktogramih navedemo posamezne projekte, ki v določenem obdobju potekajo v okviru ekošole. Dijaki, razdeljeni v skupine, se pogovorijo o predlaganih temah in se podpišejo vsaj ob eni oznaki, ki prikazuje področje, ki bi ga radi postopno izboljševali v posameznem šolskem letu ali nizu šolskih let. Cilj delavnice je pridobiti seznam dijakov, ki bi radi sodelovali, kje bi radi sodelovali, hkrati pa zagotovimo, da so vsi dijaki vključeni vsaj v aktivnosti enega področja, ki ga ekošola pokriva. Izognili bi se tudi temu, da so posamezni dijaki prisotni vedno in povsod, da so večkrat tudi prekomerno obremenjeni, drugi pa ne naredijo ničesar.

3. delavnica: »Izbor razrednega predstavnika ekošole«

Predstavnike šolskega ekoodbora lahko izberemo na zabaven način, s pomočjo igre spomin (slika 3). Po dva in dva enaka piktograma izrežemo na neprosojnim, tršem papirju. Vseh 8 parov ali 16 kart premešamo in obrnjene razporedimo po mizi. Dijaki igrajo igro spomin v skupini s 4 do 5 osebami. Zmagovalci posameznih skupin se pomerijo med seboj in tako naprej, vse do finala. Finalista sta seveda zelo vesela in navdušena, takrat pa ju seznanimo, da sta si prislužila častno funkcijo predstavnikov razreda. Po pričakovanju funkcijo sprejmeta,

njuno odločitev pa lahko podpremo še z nagrado, na primer s paketom ekorobčkov in tako odpravimo še zadnjo dilemo.

4. delavnica: »Ločevanje odpadkov«

Dijaki mnogokrat delovanje ekošole povezujejo z organizacijo ločevanja odpadkov. Toda ali vedo, kateri odpadki sodijo v posamezne zabojnike? V ta namen lahko služi aktivnost razporejanja odpadkov v primerne zabojnike, ki jih predstavljajo barvni papirji, rumeni, modri, zeleni, rjavi, črni ali sivi, in beli papirji z ustreznimi napisi (Kosovni odpadki, Odpadna električna in elektronska oprema, Nevarni gospodinjski odpadki, Zbirni center). Barvne papirje lahko prilagodimo glede na uporabo v različnih občinah.

Delo lahko poteka v skupinah, po končani aktivnosti pa preverimo ustreznost odlaganja odpadkov.

1. skupino odpadkov dijaki položijo na rumeni list papirja, torej plastenke, konzerve in pločevinke, votlo sestavljeno embalažo mleka, sokov ipd. (tetrapak), plastenke čistil in pralnih sredstev, plastične vrečke in jogurtove lončke, plastično embalažo šamponov, zobnih past in tekočih mil, embalažo CD-jev in DVD-jev, plastično in aluminijasto folijo, embalažo iz stiropora.

2. skupino odpadkov dijaki položijo na modri list papirja, torej časopise in revije, zvezke in knjige, prospekte in kataloge, pisemske ovojnice, pisarniški in ovojni papir, papirnate nakupevalne vrečke, kartonsko embalažo in lepenko.

3. skupino odpadkov dijaki položijo na zeleni list papirja, torej steklenice **živil in pijač**, stekleno embalažo zdravil in kozmetike, kozarce vloženih živil, drugo stekleno embalažo.

4. skupino odpadkov dijaki položijo na rjavi list papirja, torej zelenjavne in sadne odpadke vseh vrst, jajčne lupine, kavno usedlino in filter vrečke, pokvarjene prehranske izdelke, kuhane ostanke hrane in gnilo sadje, papirnate robčke, brisače in papirnate

vrečke, odpadno vejevje, travo in listje, staro zemljo lončnic, rože in plevel.

5. skupino odpadkov dijaki položijo na črni ali sivi list papirja, torej plenice in mačji pesek, ohlajeni pepel in vrečke iz sesalca, tkanine, usnje in šiviljske odpadke, kasete, filme in fotografije, pluto in gumo, keramiko, porcelan in klasične žarnice z žarilno nitko, izolacijsko in avtomobilsko steklo.

6. skupino odpadkov dijaki položijo na list papirja z napisom »Kosovni odpadki«, torej kopalniško opremo, leseno pohištvo, oblazinjeno pohištvo, **športne** rekvizite (smuči, jadrane deske, kolesa ipd.), orodje, opremo, igrače (sode, samokolnice, otroške vozičke), vrtno opremo iz plastike in lesa (mize, stole, senčnike ipd.), vzmetnice in preproge, svetila in senčila.

7. skupino odpadkov dijaki položijo na list papirja z napisom »Nevarni gospodinjski odpadki«, torej odslužene akumulatorje, baterije, barve in topila, kemikalije, olja in masti, pesticide, pralna in kozmetična sredstva, ki vsebujejo nevarne snovi, zdravila, neonske cevi, vse, kar je opremljeno s simboli za nevarne snovi, in njihovo embalažo.

8. skupino odpadkov dijaki položijo na list papirja z napisom »Opadna električna in elektronska oprema«, torej **velike in male gospodinjske naprave, televizijske in računalniške zaslone, telekomunikacijsko opremo, zabavno elektroniko, električno in elektronsko orodje, opremo za razsvetljavo, zapestne ure in budilke, električne aparate za nego telesa, elektronske igrače in športno opremo z električnimi ali elektronskimi sestavnimi deli.**

9. skupino odpadkov sestavljajo manjše količine gradbenih odpadkov (opeka, beton, keramika) in stavbnega pohištva (okna, vrata).

10. skupino odpadkov sestavljajo avtomobilske gume.

Učenje o odpadkih, njihovem ločevanju in ravnanju z njimi je vseživljenjski proces, zato te odgovornosti s prestopom na srednješolsko izobraževalno

raven pri dijakih ne smemo zanemariti. S to delavnico dosežemo cilje, kot so poznavanje ločevanja odpadkov, dijaki imajo manj težav pri razvrščanju odpadkov v pravilne zabojnike. Upamo tudi, da bodo širili pridobljeno znanje na družino in prijatelje. Dolgoročno si želimo, da bodo prispevali k večjemu deležu recikliranih odpadkov.

5. delavnica: »Najpogostejše napake pri ločevanju odpadkov«

V preteklosti ločevanja odpadkov nismo poznali. V šoli, pred domačo hišo ali večstanovanjskim objektom smo imeli le en zabojnik za vse odpadke. To se je spremenilo. Na šoli se trudimo z ozaveščanjem dijakov. Na koših imamo sezname, kaj sodi v posamezen koš. Kljub temu se napake še vedno pojavljajo. Najpogostejše napake so posledica neodgovornosti, lahko tudi neznanja. Večkrat se pri odlaganju vprašamo, kam sodi posamezen odpad, ker ne vemo, kako z njim ravnati. Na tej delavnici dijaki razmišljajo in se pogovorijo o svojih najpogostejših napakah pri ravnanju z odpadki. V tabeli označijo način svojega ravnanja z odpadki (tabela 1). Cilj delavnice je, da bi dijaki v bodoče pravilno ravnali in širili svoje znanje o ločevanju odpadkov tudi na druge člane gospodinjstva.

Najpogostejše napake pri ločevanju	Nepravilno	Pravilno
V zabojnik za embalažo odložite embalažo z vsebino vred (pravilno je, da embalažo pred odlaganjem izpraznite in stisnete).		
Papirnate brisače in robčke odlagate v zabojnik za preostanek odpadkov (pravilno je, da papirnate robčke, brisače in serviete odložite v zabojnik za biološke odpadke).		
Ker je zabojnik za preostanek odpadkov premajhen ali je odpadkov pred stavbo premalo, odpadke v navadnih vrečah odlagate poleg zabojnika (rešitev je, da naročite večji oziroma dodatni zabojnik).		

Kosovne odpadke po čiščenju garaže, hiše itd. odložite poleg zabojnikov (ne pozabite: kosovne odpadke je treba odpeljati v zbirni center ali naročiti njihov odvoz).		
Odpadno kuhinjsko olje ali mast zlijete v straniščno školjko, vanjo odvržete tudi kondome in palčke za čiščenje ušes (pravilno je, da odpadno olje in mast odnesete v bližnji zbirni center, kondome in palčke za čiščenje ušes pa odložite v zabojnik za preostale odpadke).		

Tabela 1: Najpogostejše napake pri ločevanju

Po pregledu izpolnjene tabele se pogovorimo o najpogostejših napakah. V gospodinjstvih se nabere največ embalaže, zato je med prvimi pravili, ki jih moramo upoštevati to, da v zabojnik za embalažo nikoli ne odložimo embalaže, ki ni popolnoma izpraznjena. Prav tako vanj ne sodijo ostanki hrane. Preden embalažo odložimo v pravi zabojnik, jo izpraznimo in stisnemo, plastenkam pa odvijemo še pokrovček. Papirnati robčki, brisače in serviete ne sodijo v zabojnik za mešane odpadke, ampak v zabojnik za biološke odpadke, saj so razgradljivi. Večjih kosovnih odpadkov ne odložimo v zabojnik za mešane odpadke ali poleg njega, ker ne sodijo na deponijo. Odpeljemo jih v zbirni center, zanje naročimo odvoz ali počakamo na organizirano zbiranje kosovnih odpadkov.

6. delavnica: »Ekološke oznake«

Za današnjo družbo je značilno potrošništvo. Dijaki vedo, da je na tržišču mnogo izdelkov, manj pa so ozaveščeni, da so določeni izdelki manj škodljivi za okolje ali da so do okolja prijaznejši od drugih. Če bi se odločali zanje, bi veliko prispevali k ohranjanju naravnih virov ter k zmanjševanju količine odpadkov in obsega onesnaževanja. Koncept trajnostne potrošnje je preplet številnih dejavnikov v luči zadovoljevanja temeljnih človekovih potreb ob kakovostnem in dostojnem življenjskem standardu. Cilj delavnice je, da bi dijaki v bodoče, med trošenjem, v večji meri upoštevali vse

vplive od nastanka do uničenja izdelka, da bi razmislili, kako bi se lahko bolj trajnostno obnašali.

S sledečo aktivnostjo lahko preverimo poznavanje ekoloških oznak, ki označujejo izdelke. Dijaki simbole, ekološke oznake, povežejo z ustreznim opisom.

	Znak podeli proizvodom EU, ki zmanjšujejo negativne vplive na okolje, proizvodom, ki pripomorejo h gospodarni rabi energetskih virov in k visoki ravni varstva okolja ter zaradi okoljske note pomenijo dodano vrednost za končnega potrošnika.
	Simbol za izdelek ali embalažo, ki ima na koncu življenjskega cikla določeno zbiranje in procese recikliranja. Vsak krak Mobiusove zanke predstavlja del verige, potrebne za uspešno recikliranje: zbiranje, predelava v novi izdelek in nakup izdelka iz reciklata.
	Znak opozarja, da je embalažo treba odvreči na primerno mesto. Z vzpostavitev sistema za ravnanje z odpadno embalažo je primerno mesto zbiralnica.
	Znak, ki označuje, da je embalaža izdelka vključena v sistem ravnanja z odpadno embalažo ter da se zbira, ponovno uporabi, reciklira ali drugače ustrezno predela. Je najbolj razširjen ekološki znak v Evropi in se pojavlja na embalaži izdelkov.
	Znak za promoviranje odgovornega upravljanja z gozdovi, ki je prisoten v več kot 50 državah sveta.
	Znak »evrolist« je nov znak EU, ki označuje ekološka živila. Porabnikom nudi zagotovilo o izvoru in kakovosti hrane in pijače, saj njegova navzočnost na kateremkoli proizvodu jamči skladnost proizvoda z uredbo EU o ekološkem kmetijstvu.
	Trikotnik je mednarodni simbol, ki pomeni, da izdelek lahko recikliramo. Praviloma je sredi trikotnika napisana številka, spodaj pa je kratica, ki označuje vrsto materiala.

Tabela 2: Ekološke oznake

Z delavnico »Ekološke oznake« se dotaknemo problema potrošništva. Delavnico smo obogatili z razpravo o etičnem potrošništvu. Ob tem se poveča zavedanje pomena trajnostne potrošnje za zmanjševanje negativnih vplivov, ki jih ima današnji način življenja in potrošništva na podnebje in težave v državah v razvoju, ki jih povzročajo podnebne spremembe in ekonomski odnosi. Povzamemo nekaj predlogov trajnostnega potrošnika in jih primerjamo s spletnimi viri. Izpostavimo naslednje: dobro je premisliti, preden kupimo izdelek. Bolje je, da kupujemo izdelke z dolgotrajnim rokom uporabe. Pri nakupu izbirajmo izdelke z znaki, ki kažejo, da so izdelki za okolje neškodljivi. Izdelkom in storitvam, ki so predstavljeni z zavajajočimi trditvami, bi se morali izogibati. Med izdelki bi morali izbrati takšne, ki vsebujejo velik odstotek recikliranih materialov. Prednost bi morali dati izdelkom in storitvam družbeno odgovornih podjetij. Stremeti bi bilo treba k uporabi naravnih sestavin, saj, po pričakovanju, zmanjšujejo negativni vpliv na okolje, proizvodnjo, distribucijo in končno razkranjanje izdelka.

ZAKLJUČEK

V prispevku predstavljene delavnice na preprost način spodbujajo dijake k ozaveščanju in pridobivanju novega znanja, razvijanju sposobnosti kritičnega mišljenja in drugih osebnostnih in družbenih veščin, povezanih z globalnimi izzivi. Na začetku dijaki opazujejo obstoječe stanje na šoli in vizualizirajo izboljšave. Nato se seznanijo z možnostmi aktivne vključitve in tudi izberejo svoje prednostno področje. Preko igre izberejo svojega ekopredstavnik. Vsi dijaki preverijo svoje pravilno ravnanje pri ločevanju odpadkov in razmislijo o najpogostejših napakah, na koncu pa s pomočjo ekoloških oznak kritično pristopijo k odgovornejšemu nakupovanju izdelkov.

Z metodami globalnega učenja se bodo dijaki tudi v bodoče opremljali z znanjem, veščinami in vrednotami, ki jih bodo kot državljani sveta potrebovali za soočanje z globalnimi izzivi. Pri tem imamo ključno vlogo

prav učitelji. Ker smo v nenehni bitki s časom, bi nujno potrebovali več uporabnih priročnikov z natančno opisanimi metodami za izvajanje enournih delavnic na šoli.

Spletni viri

<http://www.ekosola.si/uploads/2010-08/Monografija20letWEB.pdf> (Dostop 27. 11. 2016).
<http://www.snaga.si/locevanje-odpadkov/> (Dostop 27. 11. 2016).
<http://www.delo.si/gospodarstvo/okolje/najpogostejse-napake-pri-locevanju-odpadkov.html> (Dostop 8. 12. 2016).
<http://www.british-thornton.co.uk/news-archive/fsc-and-pefc-accredited> (Dostop 8. 12. 2016).
<http://www.snaga.si/locevanje-zbiranje-odpadkov/embalaza/ekoloske-oznake-s-podrocja-ravnanja-z-odpadno-embalazo> (Dostop 8. 12. 2016).
<https://eucbeniki.sio.si/kemija9/1102/index2.html> (Dostop 8. 12. 2016).

<http://www.umanotera.org/upload/files/Oznake.pdf> (Dostop 8. 12. 2016).
<http://www.humanitas.si/?subpageid=25> (Dostop 9. 12. 2016).
<http://www.ekosola.si/ekosola-kot-nacin-zivljenja/> (Dostop 9. 12. 2016).
<http://www.srce-me-povezuje.si/?lng=sl&t=koledar-dogodkov&id=13337> (Dostop 9. 12. 2016).
<http://www.drustvo-doves.si/index.php/novice/21-mednarodni-projekt-odgovorno-s-hrano> (Dostop 9. 12. 2016).
<http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2016/08/04-NOVI%C4%8CNIK-ZA-U%C4%8CITELJE-S-PODRO%C4%8CJA-GLOBALNEGA-U%C4%8CENJA-avgust.pdf> (Dostop 9. 12. 2016).
<http://www.prodnik.si/ravnanje-z-odpadki/locevanje-odpadkov> (Dostop 9. 12. 2016).

http://www.locevanjeodpadkov.si/media/uploads/Natecaji%20za%20sole/Life_Prirocnik_Slopak_Recikliraj_steklenico.pdf (Dostop 9. 12. 2016).
<http://www.okoljski-center.si/sl/broure-publikacije-in-zloenke/trajnostna-potronja> (Dostop 9. 12. 2016).
http://www.mladi-svet-energije.si/o-ure_2/trajnostni-viri-energije (Dostop 9. 12. 2016).
<https://sl.wikipedia.org/wiki/Zdravje> (Dostop 9. 12. 2016).
https://sl.wikipedia.org/wiki/Svetovni_dan_voda (Dostop 9. 12. 2016).
<http://www.famnit.upr.si/sl/izobrazevanje/dodiplomski-studij/bidiverziteta/> (Dostop 9. 12. 2016).
http://www.mzi.gov.si/fileadmin/mzi.gov.si/pageuploads/Dogodki/Kaj_je_trajnostna_mobilnost.pdf (Dostop 9. 12. 2016).

Sabina Lepen Narić je univerzitetna diplomirana biologinja in profesorica biologije na Gimnaziji Jožeta Plečnika Ljubljana. Svoje delo dopolnjuje tudi na Srednji lesarski šoli v Ljubljani. Na GJP je koordinatorica Ekošole, organizatorica šolske prehrane, mentorica tekmovanj (Proteus, Diabetes, Ekokviz), aktivno je sodelovala v projektih kot sta Comenius in ESFALP - European Schools for a Living Planet, e-šolstvo... Z referati se je udeležila več mednarodnih konferenc, kot so InfoKomTeh, Eduvision, Nama, Odgovorno ravnanje s hrano, itd. Je svetovalka za i-table in e-gradiva. Opravljen ima ravnateljski izpit. Poleg tega je že vrsto let zunanja ocenjevalka na maturi iz biologije, mentorica študentom na pedagoški praksi, trenutno pa se izpopolnjuje za trenerko globalnega učenja. V svojem prostem času najraje uživa s svojo psičko in v plavanju – dobesedno in v prenesenem pomenu.

EKOFORENZIČNA NALOGA PRI PREDMETU ŠTUDIJ OKOLJA / Helena Kregar, univ. dipl. inž. kemijske tehnologije in profesor kemije / Gimnazija Jožeta Plečnika

Predmet Študij okolja se izvaja na Gimnaziji Jožeta Plečnika Ljubljana v 2. letniku naravoslovnega oddelka. V članku predstavljam cilje predmeta in osnovne pristope, ki jih uporabljamo. Delo z dijaki temelji na spoznavanju, opisovanju, doživljanju in vrednotenju realnih problemov v domačem in globalnem okolju. Ključna naloga dijakov je izdelava seminarske naloge z naslovom Ekoforenzik. V njej obravnavajo izbrani okoljski problem po načelih terenskega raziskovalnega dela. Problem opišejo v obliki raziskovalne naloge in ga predstavijo sošolcem. V članku predstavljam teme in naslove nalog ter poudarjam prednosti in pridobitve, ki jih imajo dijaki pri takem načinu dela. Kratek opis predmeta Študij okolja

Predmet Študij okolja (ŠOK) je namenjen dijakom 2. letnika naravoslovne smeri v programu splošne gimnazije. Na Gimnaziji Jožeta Plečnika v Ljubljani predmet izvajamo v 2A razredu. Študij okolja pojmuje kot vzgojo odgovornosti do vseh živih bitij in do trajnostne prihodnosti (po Unescu). V okviru pouka ŠOK je pomembno, da so dijaki od vsega začetka vključeni v proces učenja, v katerem sami prispevajo svoje poglede in rešitve ter se navajajo na opazovanje in kritično razmišljanje. Dijake spodbujamo k raziskovanju in razlaganju pojavov v okolju z različnih perspektiv (fizikalne, geografske, geološke, sociološke, biološke ...). Tako daje predmet dijakom priložnost, da pridobijo znanje, vrednote, stališča in spretnosti za reševanje okoljskih problemov. Dijaki pri predmetu spoznajo, da razreševanje okoljskih problemov ni le tehnološka, temveč tudi etična, sociološka in ekonomska kategorija.

GLOBALNI CILJI PREDMETA

Dijaki se v neposrednem stiku z naravnim okoljem na terenu ali pri ogledu institucij zavedajo njegove vrednosti in ranljivosti, razvijajo svoj občutek za lepoto in vrednote v okolju, za ljubezen ter občudovanje narave in naravnih pojavov ter željo po ohranjanju okolja. Spoznavaajo, da je večina okoljskih problemov posledica človekovih posegov v naravne procese, se zavedajo pomena spremembe življenjskega sloga ter skupnih akcij pri reševanju okoljskih problemov. Razvijajo dinamične lastnosti (iniciativnost, samostojnost) in zmožnost za akcije, ki izboljšujejo okolje ter uveljavljajo trajnostni (sonaravni) način življenja. Učijo se razmišljati o

posledicah današnjega ravnanja za prihodnost, ustvarjati različne alternativne zamisli o prihodnjem razvoju in življenju ter načine uresničevanja teh zamisli v demokratični družbi (argumentiranje, pogajanje; vpliv društev, civilne družbe, predpisov).

Študij okolja na naši gimnaziji poučujeva in vodiva profesorici za biologijo in kemijo. Pri pouku želiva upoštevati navedene smernice in načela, zato pouk prilagajava dogajanju v času in prostoru. Predvsem želiva, da z dijaki čim več časa preživimo zunaj, v naravi, v opazovanju in opisovanju dogajanja. Vse, kar delamo zunaj, dijaki opišejo, poročila zbirajo v osebnih mapah, pogosto pa jih pri urah predstavijo sošolcem. Zelo pomembno se nama zdi, da vsak zapis ovrednotijo z lastnim pogledom in mnenjem.

EKOFORENZIČNE NALOGE

Sestavni del predmeta ŠOK je izdelava samostojne raziskovalne naloge z naslovom Ekoforenzik. Za nalogo sva se odločili na osnovi več spoznanj:

- za razvijanje kritičnega pogleda in odnosa do okolja je treba imeti odprte oči za okolje;
- opazovanje, merjenje in evidentiranje podatkov je temeljni vir realnih podatkov;
- na osnovi meritev in zbranih podatkov je možno argumentirano predlagati pozitivne spremembe.

Ekoforenzična naloga je za dijake ena od temeljnih nalog pri pouku ŠOK. Že na začetku šolskega leta se dijaki posvetijo razmisleku o problemih, ki jih opažajo v svojem okolju, in tako poiščejo problem, ki jih zanima, morda tudi

moti, in s katerim se želijo ukvarjati in ga raziskati.

Nalogo jim posredujeva v sledeči obliki.

Naloga

- 1.) V domačem okolju poišči določen problem ali dogajanje, povezano z delovanjem ljudi ali institucije, ter ga razišči. Pri tem poskusi ugotoviti vzroke za nastanek problema in nakazati njegovo rešitev. Posebej bo ovrednoten aktiven pristop k reševanju opisanega problema (dopis povzročitelju, odgovornim organom itd.).
- 2.) Izbereš lahko pojav ali dogajanje, ki ga boš spremljal z meritvami nekega parametra (temperature, tlaka, hrupa, svetlobe, gostote, poseljenosti ...). Meritve boš zbiral v preglednici in jih predstavil grafično. Zanimiva bo tudi primerjava s podatki iz literature ali spletnih virov, če jih najdeš.
- 3.) Nalogo oddaš v pisni obliki. Za predstavitev boš izdelal še elektronske prosojnice v ppt-obliki. Predstavitev sošolcem bo potekala na taboru ŠOK.

Obseg

Nalogo napišeš na 6 do 10 straneh ter po kriterijih in določenih pisanja raziskovalnih nalog.

Vsebinski okvir

1. Uvod:

- opiši izbrani problem in njegov vpliv na okolje ali razlog in predpostavko za izbiro meritev, ki jih boš opravljal;
- predstavi raziskovalni cilj, ki ga nameravaš doseči;

- predstavi opremo in metode meritev ali opazovanja.
- 2. Vsebina:
 - teoretično predstavi opazovani problem: literatura, elektronski viri, zakonodaja ...;
 - predstavi rezultate meritev ali zapise opazovanja, opiši termine, časovni potek in intervale meritev, grafično predstavi dobljene podatke, fotogalerijo in še kaj.
- 3. Interpretacija rezultatov.
- 4. Predstavi zaključke, spoznanja, primerjavo s predpostavkami in pripravi predloge za aktivno rešitev problema.
- 5. Priloži še dokazila o aktivnem reševanju raziskanega problema (dopisi in komunikacija z institucijami ...).

IZBOR PROBLEMA IN TEME NALOGE

Tekom let se spreminja kritičnost mladih do dogajanja v okolju ter skladno s tem tudi ustvarjalnost in inovativnost pri izbiri teme naloge. Prav v tem šolskem letu se je pojavila vrsta tem, ki jih prejšnje generacije niso opazile. Naj navedem nekaj zanimivih naslovov letošnjih ekoforenzičnih nalog.

Merjenje hrupa: trije dijaki so s pomočjo mobilnih aplikacij na mobitelu merili hrup v različnih okoljih: v šoli, mestu – na ulici, v križiščih mestnih vpadnic in naselju ob železniški progi.

Meritve temperature: nekaj dijakov je merilo spremembe temperature vode v rekah in potokih v svoji okolici (Ljublanica, Sava, Gradaščica, Koseški bajer, Barje ...).

Meritve padavin: nekaj dijakov je merilo količino in pH dežja ter rezultate primerjalo s podatki ARSO.

Merjenje pretokov: dijaki so si izbrali izvire in vodotoke v okolici svojega doma ter z izvirnimi pristopi merili njihove pretoke v odvisnosti od vremena in geoloških parametrov.

Meritve kemičnih parametrov vode: nekaj dijakov se je posvetilo določanju fizikalno-kemičnih parametrov kvalitete vode s pomočjo hitrih terenskih metod določanja (pH, trdota vode, nitriti, nitrati in fosfati, prevodnost) za vode v svoji okolici.

Kakovost pitne vode v krajih, kjer živi-
jo sošolci: dijak je pridobil vzorce

pitne vode od vseh sošolcev in jim določil fizikalno-kemične parametre.

Onesnaženje Ledave s pesticidi: dijak, ki vikende preživlja v Pomurju, se je posvetil vzorčenju reke Ledave v Murski Soboti ter določitvi vrste in koncentracije pesticidov v njej.

Meritve zraka: nekatere dijake je zanimal vpliv vremenskih razmer, prometa in drugih dejavnikov na koncentracijo ozona in prašnih delcev v zraku v Ljubljani in okolici.

Vpliv deponije na okolje: dijakinja je pridobila možnost spremljanja

vzorčenja in določanja kvalitete izcednih voda iz deponije v bližini svojega kraja.

Radensko polje: dijakinja je opisala favno, floro in vodne razmere na polju.

Merjenje osvetljenosti parkov v mestu Barje in poplave

Vpliv uporabe fosilnih goriv na okolje

Podnebne spremembe v Ljubljani

Števci koles in kolesarstvo v Ljubljani

Dijaki so meritve opravljali v mesecu oktobru. V nalogah so predstavili tabele rezultate meritev ali podatkov,

zbranih na spletu. Urejen zapis naloge je bil kljub dovolj jasnim navodilom in možnostim konzultacije za dijake pošten zalogaj. Kljub temu da so dijaki naravoslovnega razreda, mnogi nimajo izkušenj s sistematičnim zbiranjem podatkov, predvsem pa ne z oblikovanjem zaključkov in interpretacijo dobljenih rezultatov. Zato so v tej fazi potrebovali precej pomoči mentoric. Izdelava ppt-predstavitve pa dijakom ne predstavlja večjega problema.

Nalogo v pisni obliki, predstavitev, nastop pred sošolci in zagovor naloge s kolegico oceniva. Vse to pa že nekaj let zapored izvedemo na taboru ŠOK.

TABOR ŠOK IN PREDSTAVITVE NALOG

Za predstavitev nalog si z razredom rezerviramo vikend v enem od CŠOD-jev v Sloveniji. Pot do določenega doma navadno povežemo še z ogledom krajevne znamenitosti. Letošnji tabor smo izvedli v CŠOD Breženka v Fiesi in ob tem obiskali Škocjanski zatok. Predstavitve so za dijake preizkušnja znanja, samozavesti in javnega nastopanja, zato imajo pred tem določeno tremo, po predstavitvi pa občutek zmage. Vse te faze so pomembne v razvoju osebne trdnosti mladega človeka. Morda temu pri rednem pouku posvečamo premalo pozornosti. Vsaki predstavitvi sledi nekaj vprašanj mentoric, najzanimivejša pa so vprašanja sošolcev. Šele v tej fazi dijaki spoznajo paleto dimenzij problema, ki so ga obravnavali. Sošolci komentirajo način izvajanja meritve in interpretacijo

rezultatov, osvetlijo svoj pogled, dodajo kritiko in vprašanja, ki jih tisti, ki predstavlja nalogo, ni opazil. Nabor vseh teh komentarjev da dijaku občutek, da je zmagovalec na svojem področju, da problem pozna bolje od sošolcev in da je na določenem področju suveren. Zanimiv se mi je zdel komentar enega od dijakov:

»Do nocojšnjega večera sem bil prepričan, da veliko vem – skoraj največ med vsemi v razredu, zdaj pa vidim, da pač ni tako!«

In morda naj izpostavim še ta komentar:

»Nisem vedela, da imam tako razgledane in pametne sošolce!«

S komplimenti drug drugemu niso varčevali. Možnost izražanja občutij in spoznanj so imeli dijaki ob zaključku prvega večera tabora. Stopili so v krog in si povedali, kaj so doživljali in kaj so spoznali. Nekaterim je bil ta del tabora najlepše doživetje. Z vidika naju, mentorice, pa je možnost, da si sošolci lahko povejo, kako doživljajo proces učenja, eno od redkih, a tako zelo nujnih doživetij. S tem delom nekako sklenemo in povežemo vse štiri temeljne (Delorove) stebre izobraževanja:

Učiti se, da bi vedeli.

Učiti se, da bi znali delati.

Učiti se, da bi znali živeti skupaj.

Učiti se biti.

V letošnjih nalogah so dijaki več pozornosti usmerili v izvedbo meritev in vrednotenje pridobljenih rezultatov. Manj kot v prejšnjih letih so se odločali

za reševanje okoljskega problema, ki jih moti v njihovi domači okolici. V takih primerih so dijaki s svojimi rezultati seznanili službe v domači občini, neredko tudi župane. Predstavili so jim svoje izsledke, predloge za rešitev problema oziroma prošnjo za kako spremembo. Večinoma pa odgovorov na takšne predloge niso dobili, zato jih v tej smeri nisva več zelo spodbujali. Meniva pa, da bi morali biti prav tu kot mentorici vztrajnejši. S konstruktivnimi predlogi, ki temeljijo na sistematičnem opazovanju nekega problema, namreč dijaki lahko dobijo izkušnjo aktivnega državljanstva, kar v sistemu našega izobraževanja ni pogosta možnost.

ZA ZAKLJUČEK

Študij okolja je interdisciplinarno področje poučevanja, ki se mnogim še vedno ne zdi dovolj pomembno, da bi ga vključili v izobraževalni proces svoje šole. Od mentorjev zahteva veliko ustvarjalnosti in preseganja osnovnih okvirov njihovega strokovnega področja, povezovanja in vključevanja drugih strok. Če želimo mladim odpirati obzorja in jih pripravljati za prihodnost, je prav, da jim v okvirih vzgoje za okolje nudimo možnost preizkušanja njihovih moči. Pri ekoforezičnih nalogah to delajo na področju opazovanja, raziskovanja, merjenja, zapisovanja, oblikovanja, nastopanja in kritičnega vrednotenja svojega dela in dela sošolcev.

Morda je čas, da bi podobne pristope in načine učenja uvajali na čim več področij poučevanja.

Helena Kregar je profesorica kemije na Gimnaziji Jožeta Plečnika. Po osnovni izobrazbi je univ. dipl. inž. kemijske tehnologije in profesor kemije. Prvih deset let je bila zaposlena kot razvojni tehnolog v Heliosu Domžale, za tem pa je začela poučevati kemijo na gimnaziji. Zadnjih deset let poučuje tudi Študij okolja. Na šoli je koordinatorka Eko šole in zadnji dve leti vodja medpredmetnega Plečnikovega tabora. Že vrsto let deluje v Društvu katoliških pedagogov Slovenije. Je poročena, mama štirih sinov in velika ljubiteljica narave. Z možem najraje raziskujeta domovino, Slovenijo, njene višine, globine, vode in sakralno dediščino. Svojo ljubezen do vsega lepega v naravi in v življenju želi pokazati mladim in jih navdušiti za občudovanje in varovanje okolja.

EKOŠOLA / Gabi Dolenšek, univ. dipl. ing. lesarstva in učiteljica strokovno teoretičnih predmetov / ŠC Ljubljana / SLŠ Ljubljana

Ob danes že skoraj »zlajnanih« temah o sonaravnem, trajnostnem razvoju, z njimi povezanimi problemi reciklaže, ponovne uporabe ipd. me prevzame cinično navdušenje nad človeško neumnostjo in dajanjem v nič vsega, kar je domače, ter nad občudovanjem vsega, kar imajo drugi, mi pa ne ... Pa čeprav imajo čir na želodcu, mi pa (še) ne.

Žalostno, kako se vsaka dobra stvar sčasoma sfiži, zlorabi ... Občutek imam, da tudi na eko področju zadeve postajajo predmet zaslužka, bolje rečeno zaslužkarstva. Včasih se mi zdi, da živim v neki eko diktaturi. Najmlajša večkrat panično priteče: »Mami, tole sem vrgla v rumeni koš, a je prav?« Prešine me: Smo sploh še normalni? Po drugi strani se pa vsak dan čudim, kako uspemo hitro napolniti rumeni kuhinjski koš. Posodice od zelenjave, pladnji od mesa, ovitki od narezane sira in pršuta – polno je tega, pa pijač v plastenkah sploh ne kupujemo. Kako smo zajadrali v to, blago zmešano, situacijo?

Pri mojih letih ima človek že toliko izkušenj in spominov, da možgani samodejno primerjajo, preverjajo.

RAVNANJE Z ODPADKI

Ne tako daleč nazaj, pa vseeno bo tega slabih 30 let, smo s prijatelji sem pa tja preživeli kakšen vikend na Veliki planini. Takrat si z varovanjem okolja nismo belili glave; se pa v luči sodobne okoljske ozaveščenosti živo spomnim, da ko smo kočo pospravili, ni ostalo za nami nobenih smeti razen, priznam, izkopali smo luknjo in vanjo zakopali tri konzerve (prisežem, da jih ni bilo več). Nekaj tistega ovojnega papirja smo pokurili v peči, in to je bilo to. Še sanjalo se nam ni, kako smo napredni; razen papirja in omenjenih konzerv nismo uporabljali nobene embalaže; nobene potrebe po sortiranju in recikliranju ni bilo, odpadke smo prav moderno omejili že pri izvoru.

V tistih slavnih, osvobodilnih časih (devetdesetih letih – da ne bo pomote) sem poslušala eno izmed pomembnih, feministično zavednih (pa ne v slabem smislu) jugoslovanskih deklet, ki je pripovedovala o svojih stikih s prijateljicami v tujini. Govorila je o

tem, kaj je kolegice z Zahoda najbolj presenetilo pri našem življenju v (vzhodnoevropski) Socialistični federativni republiki Jugoslaviji.

Ja, naše drage zahodne prijateljice so bile najbolj šokirane (!) nad dejstvom, da so naše mame in mi (pod njihovo komando) že v tistih časih lepo oprali polivinilaste vrečke vseh oblik, barv in velikosti, jih posušili in spravili za nadaljnjo uporabo (kako zaostalo). Pomili smo vse steklene kozarce in jih shranili za domačo ozimnico pa jogurtove lončke tudi. Nekateri so iz lončkov celo sestavili kar odštekane luči. (Danes lahko najdete nekaj podobnega na Pinterestu.) Stare puloverje smo stregale in naštrikale nove. Babice so iz cunj ali krp, ki res niso bile več za nikamor, skvačkale ali pa stkale »krpare«.

Generacija mojih staršev je tudi košare spletla kar doma. V meni ostaja nostalgичen spomin na veliko pleteno steklenico za malinovec, ki je stala pred kuhinjskimi vrati vrtčevske kuhinje.

Mama je imela v torbici vedno kvačkano mrežo iz bombaža za špecerijo. Res ni zavzela veliko prostora, bila je pa lepa in vzdržljiva. In vse ostale gospe so imele prav tako mrežo. Na žalost so že takrat sintetični materiali postajali simbol razvoja, blagostanja in napredka ...

Zanimivo, ne, kako je naša »zaostalost« postala spet »in«. Samo škoda, da smo se v tem času popolnoma »modernizirali«, pa zopet »odkrivamo toplo vodo« ali pa celo plačujemo svetovanja pametnejšim ...

MERILO RAZVOJA

V gimnaziji smo morali kupiti male statistične koledarčke, v katerih je bilo zapisano cel kup svetovne statistike.

Profesorica geografije nas je podučila, da se stopnja razvoja države meri po količini porabljenih umetnih gnojil in škropiv. Kako smo hiteli, da bi ujeli razvite zahodne države ... Niti sanjalo se nam ni, da multinacionalke, ki delajo tako zaželeno škropiva, ki naj bi nas popeljale v blagostanje, ubijajo ljudi na več načinov: direktno z bojnimi strupi, malo manj direktno, pa vseeno uspešno, s »koristnimi« strupi ...

Kmetijstvo smo do današnjega dne tako visoko razvili, da je med, pridelan v mestu, menda boljši od tistega s podeželja, ker v mestu pač ni tolikšne (je pa še vedno, saj veste, s čim v Ljubljani uničujejo plevel) porabe pesticidov in drugih »cidov« ...

Če si odprete spletno stran ene izmed vodilnih multinacionalk na tem področju, pa kar mrgoli izrazov, kot so: trajnostno, vzdržno, naravno, zdravo; slikice so sončne, sijoče. Mar res?

SAMOOSKRBA

Sorodniki iz Amerike, prijatelji in znanci iz Evrope so se čudili: »Se vam splača gojiti zelenjavo na vrtičku ob hiši? Saj v supermarketu dobiš vse ceneje, lepše in gotovo boljše, kot lahko prideláš doma. Tudi letni časi niso problem; jagode, paprike in paradižnike dobiš pozimi in poleti!«

Glej nesrečo – ravno smo se navadili na razkošje kmetovanja v supermarketih, vrtove posejali z zeleno travico, jo vsako leto poškrpili s primernim strupom (da ne bi kakšna rožica dvignila neubogljive glavice) in seveda gnojilom, pa si razvita Evropa zopet premisli. Celotna prva dama preko luže gre in »lastnoročno« prekoplje del zelenice ob Beli hiši v zelenjavni vrtiček. Stroški projekta so bili menda sicer astronomski, toda važno je, da je zeleno, pa naj košta, kolikor hoče.

Na strehah nebotičnikov multinacionalk gojijo solato, ker so »družbeno odgovorni«. Mi pa takšnim multinacionalkam poceni prodajamo njive, na katerih bodo postavili tovarne, ker naši državljani so več kot srečni, če lahko delajo ob tekočem traku, v lakirnici, če lahko polnijo police v trgovini ... Ja, vsako delovno mesto je neprecenljivo, pa čeprav ustvarja delovne invalide, dobiček lastnikom, stroške uničenega zdravja in okolja pa poravnava »skupnost«. No, pa saj še vedno lahko na strehi posadijo paradižnike ...

Samooskrba (neodvisnost) ni samo hrana; gotovo se spomnite, kako so nas podučevali: lastništvo hiše je ekonomsko neupravičeno, razvita Evropa živi v najetih stanovanjih, kar je veliko bolj praktično in seveda ekonomično (samo niso povedali, za koga). Nekateri so na valovih navdušenja nad razvito Evropo nesramno zaslužili s preprodajo tako rekoč podarjenih stanovanj, pridobljenih po Jazbinškovem zakonu (1991, Zeleni Slovenije).

Kje pa naj zdaj mladina najde bivališče po zmerni ceni, da se osamosvoji? Srečni so tisti, katerih starši so zgradili »grde kockaste« hiše z dvema nadstropjema, da lahko pod njihovo streho našparajo vsaj za aro za lastno stanovanje.

Priznam, tudi meni so se zdele te hiše precej tako-tako; ko pa danes gledam zmešnjavo gradičev, modernih kock, lego barvnega stila – vse skupaj na kakšnih 400 m², se mi stara naselja zdijo naravnost presežek arhitekture. Če pa pogledate še načrtovanje in gradnjo naselij v šestdesetih letih v Ljubljani, boste videli, kako so načrtovali vrtičke in skupne zelene površine in igralne površine za otroke, za povrhu pa še garaže (ki so na žalost postale premajhne – kako simbolično).

EVROPSKA POMOČ

Malo starejši se še spomnite obljub: če in ko nam ne bo treba denarja pošiljati v Beograd, bo vsega dovolj – kot v Švici. Že dolgo se sprašujem: Pa kje je zdaj ta denar? Saj bi nam ja moral ostajati, v resnici se pa pogrezamo v dolgove.

Zdaj vem, zakaj je Slovenija v Jugi prosperirala kljub vsemu jamranju, koliko denarja gre za nerazvite – očitno se je vse dvojno vrnilo nazaj (kar mi je oče sicer poskušal razložiti, pa mi, priznam, ni bilo čisto jasno).

Če vam primerjava z današnjo situacijo še ni prišla na misel – premislite še enkrat. Samo, da je tok denarja (na žalost) danes malo drugače usmerjen ...

Jasno, Evropa ima humanistično tradicijo in rada pomaga pomoči potrebnim.

Na žalost se mnogokrat izkaže, da nam drago prodajajo znanje, ki smo se ga, pod vplivom »razvitega« sveta, trudili pozabiti in nadomestiti s »sodobnim«, evropskim. Zakaj ne uporabljamo lastne pameti? Zakaj ne zaupamo lastnim izkušnjam? Narod brez samozvesti ne more uspeti; očitno lahko preživi, pa smo s tem zadovoljni? Upam, da ne.

O birokratskih zahtevah, povezanih z evropskimi projekti, pa raje ne bi. O samih projektih tudi ne; enkrat sem

se zapletla v to mrežo. Zame je bilo najbolj tragično dejstvo, da ko sem po-tožila čez očitne sistemske neumnosti, so mi ljudje, ki jih cenim, rekli: »Veš, saj se sčasoma navadiš.« To naj bi bil napredek? Da se navadiš na neumnosti? In tako razmišljajo ljudje, ki so med pametnejšimi državljani?

Saj poznate tisto: »Samo ne mi po-magat.« Morda bi Grki vedeli kaj več povedati na to temo.

Da ne bo pomote, podpiram vsako mešanje idej, ljudi, izkušenj, celo (ali pa predvsem) krvi. Zadnjič je v razred ponovno »vletela« skupina učiteljev, tokrat iz Švice. Pa me vprašajo dijaki: »Kaj imamo mi od teh obiskov?« Nisem bila v zadregi z odgovorom, lastne izkušnje so me naučile, da vsako odpiranje navzven, sprejemanje gostov, novih sodelavcev prinaša nove izkušnje, ideje in poglede. Dragoceno je spoznanje, da smo pod kožo vsi enaki, imamo enake želje, cilje in vizije. Pa še fajn je, če se vsake toliko časa, v pričakovanju obiskov, malo bolj pospravi, pobeli po hiši in spravi v red kakšno stvar, ki že dolgo časa čaka, da se jo spravi v red.

V resnici sem trdno prepričana, da imamo srečo, da živimo v tem času; razvoj na vseh področjih nam omogoča res dobro življenje; koliko mater je umrlo pri porodih komaj slabih 100 let nazaj, danes smo na to, hvala bogu, povsem pozabili. Kakšne neverjetne možnosti nam ponuja informacijsko-komunikacijska tehnologija zadnjih 30 let morda še najbolje vemo učitelji; kakšno znanje vse se ponuja na netu, če ga le želiš usvojiti: od kuhanja, pletenja nogavic in košar do **učenja jezikov – ni**, da ni. Tako da me več ne skrbi, ker hčere niso preveč navdušene nad kvačkanjem in peko peciva; če bodo želele, se lahko lotijo tudi teh dejavnosti – kadarkoli.

Res pa je, da danes ne more nihče jamrati ali se izgovarjati, da nečesa ne zna. Odpri iskalnik, loti se dela in poskušaj, dokler ti ne uspe! Res super. Prav vsako leto se naučim nekaj stvari, ki naj bi bile preveč komplicirane za ljudi v zrelih letih, ki se celo spomnimo

časov, ko še televizije nismo imeli ... Lepo vas prosim, iz lastnih izkušenj vam garantiram, da nismo nič bolj neumni za uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije kot naša mladina, ki je zrastle s pametnim telefonom v roki ...

SODOBNI BANČNI PRODUKTI IN TRAJNOSTNA EKONOMIJA

Se spomnite (tudi to je že, upam, zgodovina, čeprav še zelo sveža ali pa so vsaj posledice sveže) modernih bančnih produktov, ki meni, preprosti, univerzitetno izobraženi gospodinji, profesorici, materi štirih otrok, niso bili nikoli jasni. Vložiš drobiž in dobiš bogastvo. Živiš na limit in denarja imaš vedno več. Vzameš puf in greš v Francijo smučat z novo opremo za vso družino, za kurjavo bo pa banka rada odobrila še kakšno kratkoročno posojilo. Kupiš tovarno brez denarja (tako bi lahko tudi jaz kupila tovarno – pa še propadla najbrž ne bi) in poplačaš kredite s plačami delavcev. (Jo, kako je pri nas draga delovna sila; res se ne splača imeti proizvodnje pri nas ... Ali pač – ne vem, kaj je bolj zaskrbljujoče.) Gospodje ekonomisti so se mi milo smehljali (uboga, preprosta duša, saj se človeku kar zasmili; sploh še ni tako stara, pa jo je že čas povozil), kako da ne razumem njihovega delovanja.

No, pa nisem zamerljiva, saj so me že v rani mladosti lepo naučili: če stvar izgleda predobro, da bi bila resnična, potem pač ni resnična (pa če si še tako želiš, da bi bila). Kar se je na žalost izkazalo za brutalno resnico.

V zibelki naše civilizacije – Grčiji so rade volje uporabljali ponujene jim bančne produkte, pa so jih dobro dobili po buči. Ja, odločili so se za fajn in ne za prav (Vesna Godina). Nobeno kosilo ni zastoj. Čeprav vsaj nekaj so, upam, zapravili, mi smo pa menda plačali kar namišljene luknje ... Kdo služi, zdaj menda že vrabci po strehah čivkajo ... Včasih smo rekli »delu čast in oblast«, danes pa se za čast nihče več ne sekira, oblast ima pa tisti, ki ima denar ...

NEPOVRATNA DENARNA SREDSTVA

Nekje v začetku šolskega leta sem po radiu ujela novico, da država ponuja

ne tako majhno vsoto delodajalcem, ki zaposlijo delavce za eno leto. Takoj me je zmotilo: zakaj denar kar podarijo, zakaj ne ponujajo brezobrestnih posojil, zakaj samo za eno leto, kdo bo samo zaradi tega denarja zaposlil ljudi?

Tisti, ki imajo poštene firme in spodobno poslujejo, imajo gotovo bolj izdelano kadrovsko politiko; na žalost tudi danes ni enostavno dobiti dobrih delavcev in jih ne pobirajo kar s ceste ali iz zavoda zaradi nekaj denarja. Pomisleke so potrdili moji nekdanji dijaki, ki že leta vodijo svoje firme. En slab delavec lahko naredi veliko več škode kot finančna pomoč koristi – vsaj v zdravem podjetju. Komu torej koristi takšna »pomoč«? Od kod denar za podarjanje? Ga imamo preveč? Koliko je koristi od njega? Zakaj se, če je denar na voljo, ne ustavi neprofitni sklad in se denar vanj vrača?

KDAJ IMA ČLOVEK DOVOLJ – TRAJNOSTNO GOSPODARJENJE

Mahatma Gandhi je menda izjavil, da je na svetu dovolj dobrin za potrebe vseh ljudi, nikoli pa jih ne bo dovolj za potešitev pohlepa nekaterih. Kako preroške besede. Kako ekološko! V resnici sta napuh in pohlep prva izmed naglavnih grehov po Svetem pismu! Nič novega torej.

V osemdesetih letih sem preživela kakšen mesec ali dva v Ameriki. Najprej me je presenetilo, koliko cirkusa je bilo s pridobivanjem vize. V deželi priložnosti oziroma ob vrnitvi domov pa me je pravzaprav najbolj **šokirala razlika v velikosti avtomobilov, kozarcev in krožnikov in vrečk čipsa ...** Pa se sploh nisem srečala z okoljem, v katerem bi živeli debeluh.

No, vrečke čipsa velikosti XL imamo že dolgo, gromozanske plastenke kokakole so vsakdanjost, terenci velikosti XL za mestne vožnje pa tudi že dolgo niso posebnost. Pa to res potrebujemo? Nas vsaj osrečuje? Če seveda popolnoma zanemarimo vpliv na okolje! In napuh in pohlep ...

MALODUŠJE

Človeka, jasno, ob tem zagradi malodušje. Delam na srednji strokovni

– tehnični šoli in imam zlate sodelavke. Delavne, ustvarjalne, samomotivirane (verjamete, da smo na to temo imeli predavanje; gospod doktor psihologije se ti upa predavati na temo samomotivacije skupini, ki je to zadevo izmojstrila do vrhuncev, da o višini njegovega honorarja ne govorim – najbrž si zato upa; tudi sramu danes ni več).

Vsi, ki delamo v šolah, vemo, da v njih res ni prostora za malodušje, slabo voljo in zamere. Če te še tako razjezi, karkoli že, greš v razred z nasmehom; ker si se že zdavnaj naučil, da mrk obraz in slaba volja povzročita v razredu najstnikov katastrofo na vsaj enega od tisoč možnih načinov. (Potem se pa res lahko prepustiš slabi volji.)

Nekega dne je bila ena mojih prijateljic nekam zanjo neznačilno potrta. Izkazalo se je, da je izvedela za primer gospoda, ki na enem izmed ministrstev (Slovenija) služi po 8 tisoč mesečno za promocijo Evropske unije po bivši skupni državi. Pri tem, da obvlada samo »srbohrvaščino« od tujih jezikov, od moderne informacijsko-komunikacijske tehnologije pa grafoskop. Na žalost prej ali slej vsi spoznamo takšne primere. Jasno, da te spravijo v obup. Kako je možno, da nekdo zasluži najmanj 10-krat več od tebe, ko veš, da delaš 24 ur na dan in ga ni junaka, ki bi mu dan ponujal več ur.

Po stari navadi je bila do konca delovnega dne zopet »sama svoja«.

Pa bi bilo gotovo bolje, da ne bi vseh teh stvari tako mirno sprejemali!

UPANJE

Ko sem pred skoraj 30 leti začela učiti, sem dijakom razlagala, da uporaba kemije pri zaščiti lesa pravzaprav ni nujna. Kar v resnici ni bilo čisto usklajeno s strokovno doktrino. Danes pa se to razlaga že na ves glas. Torej napredek vseeno je. Stvari se spreminjajo tudi na bolje.

Najbolj mi upanje vzbuja Kitajska; če želijo preživeti, potrebujejo zrak in vodo in zemljo, ki niso zastrupljeni. In to doma. In to so spoznali, hvala bogu. In ukrepajo. Ne bo več zastonj kitajske robe, boste videli – hvala bogu, še enkrat. Bodo pa morda boljši socialni sistemi. Ker drugače pač ne gre.

HVALEŽNOST

Pred nekaj leti sem imela privilegij sodelovati na kongresu Ekošola. Dvorana, polna vzgojiteljic in učiteljic. Koliko energije, veselja, ustvarjalnosti! Nisem ravno čustvena oseba, ki toči solze ob vsaki priložnosti, pa sem bila ganjena skoraj do solz. Kakšno srečo imajo otroci, ki jih v odraslost spremljajo takšni vzgojitelji in učitelji. Večkrat slišimo: Saj en sam človek ne more ničesar spremeniti – saj jaz ne morem ničesar spremeniti. Pa ni čisto tako – posamezniki spreminjajo (spreminjamo) svet. Vsi smo odgovorni za prihodnost naših otrok. Dajmo jim priložnost, da tudi oni sami naredijo kakšno napako, ne pa, da samo popravljajo naše.

Gabi Dolenšek je diplomirala na Univerzi Ljubljana; Biotehniška fakulteta; oddelek za lesarstvo. 27 let poučuje različne strokovno-teoretične predmete na Srednji lesarski šoli Ljubljana. Deset let je sodelovala v državni maturitetni komisiji za materiale, tudi kot glavna ocenjevalka. Dijake vzpodbuja k ustvarjalnemu delu na lesarskem področju in se trudi, da dobijo čim širšo strokovno in splošno izobrazbo.

HRANA, NAŠA RANA? / Univ. dipl. biologije in profesorica biologije Sabina Lepen Narič / Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana

Ali dijaki odgovorno ravnaajo s hrano? Vedo, kaj jedo? Se zavedajo, koliko hrane zavržejo? Razmišljajo, kako je bila hrana pridelana in predelana, kdo v tej verigi ima korist? Se kot posamezniki zavedajo svoje vloge v svetu in prevzemajo odgovornost za svoja dejanja? Vse to in še marsikatero spodbudo za razmišljanje so dijaki prejeli pri dveh izvenšolskih dejavnostih, ki smo jih organizirali v okviru mladinske ure. Ogledali smo si film *Ne meč'mo hrane stran* in na sejmu Narava-zdravje obiskali delavnico »Hrana v oblaku: jej lokalno, misli globalno«. Dijaki so napisali poročili obeh dogodkov, ki sta predstavljeni v nadaljevanju prispevka.

RAZREDNO POROČILO PO OGLEDU FILMA NE MEČ'MO HRANE STRAN

V sklopu programa Ekošola smo se pridružili projektu »Hrana ni za tja v en dan«. V okviru tega projekta smo si ob svetovnem dnevu hrane, v času mladinske ure, dijaki 1. B razreda v Kinu Šiška ogledali premiero filma *Ne meč'mo hrane stran*, na katero so nas povabili Ekologi brez meja. Podoživeli smo raziskovanje zavržene hrane na kmetijah, v trgovini in tudi v hladilniku ter ugotovili, da je zavržena hrana globalni problem. Vprašali smo se, ali je to tudi problem naše šole in naših gospodinjstev. Raziskovalne dejavnosti na to temo so v teku, vsekakor pa nas je film spodbudil k razmišljanju o socialnih, okoljskih in ekonomskih problemih, povezanih z zavrženo hrano. Film govori o metanju hrane v smeti. Vsako leto v smeti vržemo skoraj 50 odstotkov pridelane hrane. Grant Baldwin in njegova žena Jenny Rustemeyer sta se odločila za izziv – da bosta šest mesecev jedla le hrano, ki je v smeteh ali pa bi jo vrgli v smeti. Kaj kmalu sta ugotovila, da je izziv lažji, kot sta mislila. Dobila sta čisto vse – od zelenjave na tržnici, namenjene za v smeti, ker ni bila prave oblike ali teže, do nekaj deset kilogramov čokolade, ki je bila na poti v smeti zaradi nepravilnih oznak. Američana sta šla od trgovine do trgovine in spraševala po zavrženi hrani. V večini trgovin so jima podarili hrano, spet drugje pa jima hrane niso dali, češ da so v preteklosti trgovino že tožili, ker hrana ni bila v redu. Zadevo sta raziskala in ugotovila, da v teh trgovinah niso govorili resnice, ker ljudi v ZDA, ki podarijo hrano, ne moreš tožiti. Razlogov, zaradi katerih jima hrane niso podarili,

v filmu nismo izvedeli. Morda je bil to trgovčev strah pred izgubo službe, preprosta zavrnitev prosjačenja? Ne glede na to je njun poizkus uspel, hrano sta na koncu še podarjala. Film prikazuje tudi, koliko je vsako leto zavrženih surovin že na plantažah in njivah, ker te surovine ne ustrezajo standardom, kot je premer sadeža, njegova oblika ali teža. Avtorja sta nas s tem opozorila na standarde, ki so marsikdaj škodljivi in neživiljenjski, saj preprečujejo, da bi povsem užitna hrana prišla na tržišče. Z zaključno zabavo sta na koncu filma pokazala, da je hrane več kot dovolj. Z uživanjem domnevno pokvarjene hrane so prihranili več tisoč dolarjev.

Žalostno je, da v razvitih delih sveta vržemo stran skoraj 50 odstotkov hrane, v revnih državah tretjega sveta pa ljudje umirajo zaradi lakote. Tudi v Sloveniji živi veliko ljudi na robu revščine in marsikdo bi bil vesel te hrane. Pozorni bi morali biti na to, koliko hrane si pripravimo, da je ne vržemo stran. Film je bil poučen in presenetljiv zaradi količin zavržene hrane in bi ga priporočili v ogled tudi drugim dijakom in njihovim staršem.

Z ogledom filma smo naredili prvi korak v okviru našega celoletnega projekta »Hrana ni za tja v en dan«. Z nadaljnjimi aktivnostmi na tem področju bomo še naprej spodbujali praktično uporabo neporabljene hrane, premišljeno nakupovanje in uporabo vse sestavin ter pravilno recikliranje in odlaganje ostankov hrane. Naš cilj je povečati zavedanje o odgovornem ravnanju s hrano (Lev Roškar, 1. B razred; vir: <http://www.gjp.si/po-ogledu-filma-ne-mecmo-hrane-stran/>).

RAZREDNO POROČILO DEJAVNOSTI DELAVNICE »HRANA V OBLAKU: JEJ LOKALNO, MISLI GLOBALNO«

Dijaki 1. B razreda smo na sejmu Narava-zdravje aktivno sodelovali pri interaktivni razstavi »Hrana v oblaku: jej lokalno, misli globalno«.

Slika 1: »Hrana v oblaku: jej lokalno, misli globalno«

Moderatorke razstave sta nas na zanimiv način popeljali skozi zgodbo o hrani iz različnih perspektiv. Razstava je nastala v okviru projekta EAThink2015, katerega cilj je okrepiti kritično razumevanje in delovanje mladih glede globalnih razvojnih izzivov, še posebej glede prehranske varnosti in neodvisnosti, trajnostnih prehranskih sistemov ter malih kmetij. Naučili smo se, da moramo s hrano ravnati pravilno in jo spoštovati. Z izvirnim didaktičnim pristopom smo skozi vprašanja in ustrezne prikaze ozaveštili dejstvo, da se zaradi globalizacije naše izbire in naša dejanja povezujejo z življenji milijonov ljudi po vsem svetu. Pojem hrane smo povezali z izbranimi ključnimi pojmi: kmetje, tla, voda, semena, biotska raznovrstnost, pesticidi, zavržena hrana, embalaža, transport, kakav in pravična trgovina. Ugotovili smo, da je v dobi digitalne povezanosti in informacij

veliko protislovij in nesorazmerij: v vedno bolj globalni družbi se soočamo z revščino, podnebnimi spremembami in migracijami. Izvedeli smo, da danes več kot 800 milijonov ljudi po svetu trpi lakoto, v najbogatejših državah pa zavržemo več hrane kot kdajkoli prej. Današnji prehranski sistem ima veliko negativnih vplivov na okolje in zdravje, politični in finančni interesi pa pogosto ogrožajo pravice kmetov in potrošnikov. S to delavnico smo nadaljevali z razrednimi aktivnostmi vključevanja in sodelovanja v razvojnih projektih na področju globalnega trajnostnega razvoja, izboljšali kritično razumevanje globalnih izzivov in se

pripravljali na aktivno globalno državljanstvo. V prihodnosti želimo nadaljevati s tovrstnim globalnim učenjem (dijaki 1. B razreda, GJP; vir: <http://www.gjp.si/hrana-v-oblaku-jej-lokalno-misli-globalno/>).

Obe napisani razredni poročili nam dajeta slutiti, da smo spodbudili dijake h kritičnemu razmišljanju o globalnih vidikih in vplivih prehranske verige. Ocenjujem, da nam je ogled filma *Ne meč' mo hrane stran* ter obisk razstave in delavnice »Hrana v oblaku: jej lokalno, misli globalno« razširil nekatera obzorja globalnega problema oskrbovanja s hrano vse številčnejše človeške

populacije. S tem je bilo dijakom ponujeno kompetentno znanje, zato so verjetno na boljši poti pri prevzemanju odgovornih sprememb pri sebi, v globalnem kontekstu (pre)hrane.

Spletni viri

<http://eathink2015.org/sl/about> (Dostop 9. 12. 2016).

<http://www.gjp.si/po-ogledu-filma-ne-mecmo-hrane-stran/> (Dostop 9. 12. 2016).

<http://www.gjp.si/hrana-v-oblaku-jej-lokalno-misli-globalno/> (Dostop 9. 12. 2016).

TRAJNOSTNI RAZVOJ PRI NAS DOMA / Romana Jerkovič, prof. lik. ped. in učiteljica umetnosti / Gimnazija in srednja kemijska šola Ruše

Trajnostni razvoj je pogosto slišana besedna zveza v zadnjem desetletju ali dveh (na svetovni ravni tudi dlje). Je eden tistih pojmov, ki jih že imamo v ušesih, a bolj slutimo kot vemo, da se za njim skriva nekaj v zvezi z varčevanjem in ekologijo, nekaj, kar vpliva na skupnost (če smo predrzni in človeško vrsto imenujemo skupnost), v kateri se vsi po-drejamemo določenim naravnim danostim in civilizacijskim merilom (seveda v različnem obsegu).

Kaj pravi o tem pojmu, predvsem med učenci priljubljen vir informacij, wiki-pedija? Trajnostni razvoj je zamisel o razvoju človeške družbe, pri katerem bi se izognili nevarnosti, ki jih povzro-ča osredotočenje na količinski mate-rialni razvoj z izčrpavanjem naravnih virov in onesnaževanjem okolja. S traj-nostnim razvojem naj bi se tudi ohran-jala biološka raznovrstnost. Krovni pojem trajnostnega razvoja obsega še več drugih vidikov, ne nazadnje tudi možnosti razvoja vsakega človeka ali združbe, če ne škoduje drugim.

S trajnostnim razvojem se je ukvarjalo veliko avtorjev, najpogosteje citirana definicija je iz poročila komisije Gro Harlem Brundtland (norveška politi-čarka) iz leta 1987:

»Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozil možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe.«

Trenuten način ravnanja z naravnimi viri in možnostmi je tako neuravno-težen, da niso urejene niti možnosti uporabe virov za sedanje rodove. Raz-porejanje sredstev in virov ter globalne odločitve so velika in zahtevna naloga. Ljudje zelo radi rečemo, da nimamo možnosti odločati, da naša beseda ne bi bila slišana na pravem mestu. Edino pravo mesto, kjer naša beseda mora biti slišana, smo mi sami, naša zavest, naše oblikovanje koščka sveta, za katerega odgovarjamo. Včasih je ta košček naše stanovanje, trata, po kateri hodimo, pločnik, po katerem kolesa-rimo, spet drugi dan je to kavarna, kamor smo zavili na kavo ali klepet. Del našega koščka sveta je tudi delo, ki ga opravljamo, ustvarjalnost, s katero

se spajamo s svetom, misel in zavest, ki ju širimo, ki gresta z nami. Res ob-stajajo nivoji odločanja, do katerih na-vadni smrtniki nimamo in ne bomo imeli dostopa, niti vedenja; lahko le sprejmemo ali odvržemo, kar se nam preko medijev ponudi, ali povedano po domače: pometamo lahko le pred lastnim pragom, kar je naša pravica in odgovornost.

Niti ni nujno, da je naš prag vsak dan popolnoma čist, pospravljen, brezma-dežen, kot da nihče ne živi na tem naslovu. Življenje prinaša s sabo od-padke, pravzaprav goro raznoraznih odpadkov: nekatere moramo predela-ti, druge čim hitreje odstraniti, neka-tere lahko celo predelamo v nekaj še boljšega, kot so bili v izvorni obliki ...

Zanimivo misel finskega politika sem našla na spletnem portalu **Plan B za Slovenijo – mreža nevladnih organi-zacij za trajnostni razvoj** (združenje nevladnih organizacij, ki trajnostni razvoj razumejo kot razvoj, ki bo za-dovoljil trenutne potrebe, ne da bi pri tem ogrožal zadovoljevanje potreb pri-hodnjih generacij).

»Trajnostni razvoj pomeni, da namesto omejenih naravnih dobrin izkorišča-mo neomejene zmogljivosti našega razuma.«

Juha Sipilä (finski politik)

Naš razum, tisti, ki narekuje naša vsak-danja dejanja, in kreativni, ki vpliva na naš razvoj, je lahko naš najboljši svetovalec za trajnostna vprašanja (čeprav v času osebnih trenerjev in terapevtov obstajajo najbrž že osebni svetovalci za trajnostna in ekološka vprašanja). Če vzamemo za primer

področje, ki se nas dotika v vseh se-gmentih življenja, od jutra do večera, od rojstva do smrti: potrošnja, trošenje, nakup oziroma tisto, kar je opredelje-no v okviru trajnostnih načrtov kot **trajnostna potrošnja**.

Osnovno vodilo trajnostne potrošnje je, da bi potrošniki morali kupiti le **toliko, kot potrebujemo**. Kdo med nami si upa trditi, da ravna tako? *Hm, če se pa splača! Glej, koliko je znižano! Ta torbica res paše k tistim čevljem! Morda pa bomo kdaj šli na treking, ti pohodni čevlji so neverjetni! Vnuki bodo tako ve-seli! Ne morem priti z izleta brez vsega ...* In še in še bi lahko naštevala, kaj vse si ljudje domišljamo, da potrebu-jemo. V ta krog kupovanja smo tako trdno umeščeni, da včasih, ko gremo na ekskurzijo, sodelavce, ki manj ku-pujejo, opazimo kot ljudi s posebnim značajem.

Deset osnovnih priporočil za trajno-stno potrošnjo približno poznamo in približno jih tudi upoštevamo. O njih se govori v medijih, vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, tudi v domačem go-spodinjstvu, saj upoštevanje teh pri-poročil lahko dolgoročno pomembno spremeni domači proračun in odpre nevidne možnosti.

- *Varčujmo z energijo* (povsod: doma, na delovnem mestu, dopustu, kjer-koli imamo možnost);
- *varčujmo z vodo;*
- *bodimo zmerni pri ogrevanju in hlajenju;*
- *vozimo varčno in varno;*
- *kupimo toliko hrane, kolikor je potrebujemo;*
- *s kemikalijami ravnajmo preudarno;*
- *zmanjšajmo količino odpadkov;*
- *zmerno nakupujmo;*

- *razmišljajmo zeleno;*
- *uporabimo ponovno ali podarimo* (in koga razveselimo ter razbremenimo).

Saj vsi poznamo situacije, ko nam zmanjka denarja. Malo lahko prihranimo pri računu za različne oblike energije, pri nakupu oblačil in pripomočkov, pri racionalni porabi hrane ... in hranilnik se polni. Morda na mesec

ne znese veliko, ampak že naši predniki so vedeli, da je zrno na zrno pogača in kamen na kamen palača.

Na kratko, v dobrih 800 besedah, pisati o trajnostnem razvoju je dokaj površno, hitro, je instant varianta kot splet nekaj svetovnih določil, lokalnih opredelitev in tistih vsakodnevnih priporočil, ki jih morda še vedno preredko upoštevamo. S sodelavko veva, da

ne moreva odkriti tople vode, lahko sva le odkriti glede tega, kako globalne, pomembne teme delujejo v vsakdanjiku navadnega človeka, ki je včasih bolj pomemben, kot misli, da je.

Spletni viri

[https://sl.wikipedia.org/wiki/](https://sl.wikipedia.org/wiki/Trajnostni_razvoj)

Trajnostni_razvoj

[http://www.planbz slovenija.si/](http://www.planbz slovenija.si/trajnostni-razvoj)
trajnostni-razvoj

KAJ DELA OKRASNI VRT POZIMI? POČIVA? / Dijaki 2. H razreda Srednje šole Domžale: Niki, Žana, Bleona, Tej, Jovana, Andraž, Anže, Tjaša, Nejc, Aljaž, Sara, Marsel, Blanka, Lara, Elvir, Valentina ter mentorici dipl. ing. tekstilstva Karmen Koprivec in dipl. ing. organizacijskih ved Marta Hrovatin

Zadnje dni v oktobru smo dijaki Srednje šole Domžale uredili okolico dreves, ki stojijo med našo šolo in Mercatorjevim centrom na Cesti talcev v Domžalah.

Profesorice so želele, da se naučimo delati z okrasnimi rastlinami in se seznanimo z naravnimi metodami dela z rastlinami. Ko bomo opazovali sadove svojega dela, se nam bo izboljšalo počutje in zavedali se bomo, da smo izboljšali bivalno kulturo okolice. Spomladi in poleti se bomo veselili pisanih barv (upamo, da bodo cvetovi rastlin pisani od aprila do oktobra) ter obletavanja čebel in pikapolonic, morda bodo med našimi rožicami našli hrano tudi ptički.

Začetki so bili negotovi. Prostor okoli dreves smo očistili, treba je bilo odstraniti listje, ki je jeseni odpadlo z drevja, žal tudi smeti, ki jih ljudje neodgovorno odmetavamo. Listje smo uporabili kot zastirko na visoki gredi. Zemlja okoli dreves je bila zbita, zato smo jo zrahljali in odstranili plevel ter jo izboljšali s kompostom, ki ga imamo v kompostniku za šolo. Kupili smo nekaj gnojila, da bodo rožice lepše uspevale.

Pri zasaditvi smo kombinirali trajnice, pokrivne rastline in čebulnice; s tem želimo doseči, da bo naša okolica zanimiva celo leto. Nekaj sadik smo kupili, nekaj smo jih prinesli od doma, ker smo vrtnarili tudi doma. Izbrali smo manj zahtevne rastline, da nas ne bodo preveč razočarale. Pričakujemo, da se bodo rastline na naših gredicah razrasle in bodo popolnoma prekrile zemljo. Vsako leto bomo imeli manj dela s pletjem in okopavanjem. Grede bomo, če bo potrebno, dopolnjevali s sezonskim rožami in čebulnicami, ki so prve znanilke pomladi. Upoštevali smo prosto razporeditev rastlin, ker smo se prilagodili koreninskemu sistemu dreves.

Ko smo delali, smo poslušali tudi komentarje mimoidočih. Večinoma so nas spodbujali, nekateri pa so že kar prepričani, da se zasaditev ne bo obnesla, ker smo ljudje premalo

odgovorni. Ko so vsa drevesa odvrгла že zadnje liste, smo še enkrat pometli okoli gredic. Odpadlo listje smo odložili na kompostnik. Listje na gredah smo pustili in služi kot zastirka, ki varuje občutljive trajnice pred mrazom ter ohranja vlažna in rahla tla.

Trenutno opazujemo, kako je mraz požgal naše rastline in so nadzemni deli odmrli. Nekatere trajnice in pokrivne rastline živijo tudi pozimi, le barve listov se spremenijo. Pogled na liste je najlepši, kadar se na njih naberejo kapljice ali ivje (ob zadnjem nastane prava zimska idila).

Jezimo se na ljudi, ki hodijo po gredah, čeprav se vidi, da niso prazne. Pohoje ne gredice najbolj jezijo nas, dijake, ki smo se trudili in delali. Upanje umre zadnje, mi verjamemo, da nismo delali zaman.

www.belokranjski-muzej.si

METLIŠKI GRAD

film Podobe Bele krajine; razstava Življenje ljudi v Beli krajini od prazgodovine do sredine 20. stoletja;
delavnice in drugi pedagoški programi

SPOMINSKA HIŠA OTONA ŽUPANČIČA VINICA

razstava Župančič – mojster besede; razstava Zaslužni Belokranjci

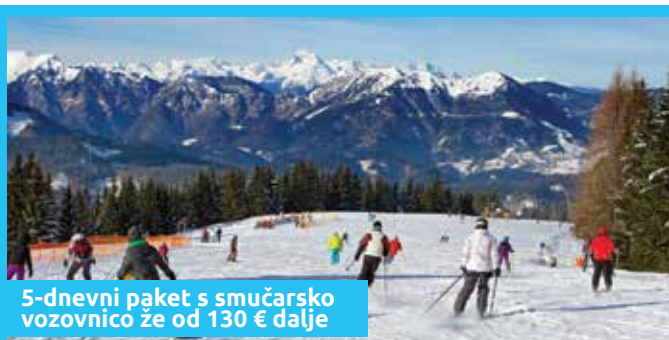
MUZEJSKA HIŠA SEMIČ

razstava Narava Bele krajine

GALERIJA KAMBIČ METLIKA

razstava Donacija Kambič

Vabljeni k spoznavanju belokranjske kulturne dediščine!

**5-dnevni paket s smučarsko
vozovnico že od 130 € dalje**

ZIMSKA ŠOLA V NARAVI cenovno ugodni paketi s pestrim programom.

**OD APRILA DO NOVEMBRA POLNI PENZION
ŽE OD 22 € DALJE.**

POLETNE PLAVALNE ŠOLE
termalna bazen 30°C, učitelj plavanja ...

JEZIKOVNE ŠOLE, TEMATSKI PROGRAMI
(naravoslovni, družboslovni, orientacijski, zelene delavnice ...)

**EDINSTVEN ENERGETSKI PARK OBNOVLJIVIH
VIROV ENERGIJE**

ENODNEVNI IZLETI
z zanimivim programom, obiskom bazena in ceno kosila že od 4 € dalje.

RAZNA SREČANJA ZA ZAPOSLENE
konferenca, team building srečanja ...

ENODNEVNI SMUČARSKI IZLETI
cena dnevne smučarske vozovnice za otroke že od 8,00 €.

CERKNO
Prava odločitev za prijeten oddih!

Več informacij na tel.: 05 37 43 400; e-naslov: info@hotel-cerkno.si; www.hotel-cerkno.si

Mladinska knjiga – zanesljiv partner, ki vam podaja roko na številnih področjih

SODOBNA IN KAKOVOSTNA UČNA GRADIVA

Mladinska knjiga ponuja tiskana učna gradiva za vsa predmetna področja v prvem in drugem triletnem osnovne šole ter za skoraj vsa področja v tretjem triletnem: slovenščino, glasbeno umetnost, geografijo, zgodovino, fiziko, matematiko, etiko, gospodinjstvo, likovno vzgojo. Tiskana učna gradiva dopolnjujejo sodobne interaktivne vsebine tako za učitelje (www.ucimte.com) kot za učence (www.ucimse.com).

Gradiva vam naši promotorji z veseljem osebno predstavijo, več podatkov o seminarjih je dostopnih na www.ucimte.com. Naši promotorji vam jih z veseljem predstavijo ob dogovorjenem času na dogovorjenem kraju. Učitelji ob predstavitvi prejmejo brezplačne ogledne izvide, da jih lahko temeljito proučijo in preizkusijo v praksi. S celovito ponudbo učbeniških gradiv oskrbujemo tudi šolske sklade.

GRADIVA ZA UČENJE TUJIH JEZIKOV

V skupino Mladinska knjiga sodi tudi Center Oxford, največji slovenski ponudnik in distributer tujejezične literature za učenje tujih jezikov. V njihovi bogati ponudbi najdete tudi učbenike in delovne zvezke za osnovno in srednjo šolo.

BOGAT, PESTER IN CELOVIT KNJIŽNI PROGRAM

Vrhunska obučbeniška gradiva, raznoliko izvirno in prevedeno leposlovje za otroke, najstnike in odrasle, poljudnoznanstvene in priročniške izdaje, atlas, slovarji ... Šolskim knjižničarjem pri izbiri knjižnega gradiva svetujejo usposobljeni zastopniki, ki jim redno predstavljajo knjižne novosti.

ŽLAHTNA TRADICIJA IZDAJANJA REVIJ ZA OTROKE, NAJSTNIKE IN ODRASLE

Že več kot 70 let mlade bralce razveseljujemo z revijami, ki neomajno vztrajajo pri najvišjih standardih kakovosti, a vedno po meri bralcev. Revije Cicido, Ciciban, Cici zabavnik, Moj planet, Pil in Gea vsak mesec nestrpno pričakuje več kot 30.000 naročnikov. Revije so izjemno pomemben dejavnik pri popularizaciji branja pri mladih, zato je njihovo mesto tudi v vsaki šolski knjižnici, po odmevih s terena sodeč pa posamezne vsebine vse več učiteljev uporablja tudi pri vsakdanjem delu v razredu.

PISARNIŠKI MATERIAL IN DRUGI PAPIRNIŠKI IZDELKI NA ENEM MESTU

Vse, kar potrebujete tako za delo z učenci kot za šolsko administracijo – od papirja, registratorjev, pisal, map ... do tiskalnikov, tonerjev, uničevalcev dokumentov ... Omogočamo vam preprosto, udobno in hitro spletno naročanje pisarniškega materiala na www.emka-biro.si in vam zagotavljamo hitro dostavo.

BOGATA PONUDBA MATERIALA ZA USTVARJANJE

V široki paleti izdelkov najdete tudi posebno ponudbo pripomočkov za likovno ustvarjanje (pri rednem pouku, interesnih dejavnostih ...) in kakovostne didaktične igrače, ki pomagajo pri celostnem razvoju otrok (odlično za učilnice začetnih razredov).

PESTER IN RAZNOLIK PROGRAM, DOBRA IZBIRA

Iz razvejane in pisane ponudbe Mladinske knjige zlahka izberete izdelke za nagrajevanje najboljših učencev, obdarovanje prvošolcev ter druge posebne priložnosti in dogodke.

En partner. Nešteto rešitev. Kakovostna in celovita storitev. V Mladinski knjigi.

Naročilnica na revijo DIDAKTA

Ime ustanove (oz. ime in priimek) _____
Naslov _____
Pošta _____
E-pošta _____
SI/davčna številka _____
DA NE davčni zavezanec _____
Telefon _____
Kraj in datum _____
Žig/podpis _____

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša 89,99 EUR za 9 števk (7 enojnih in 2 dvojnih).
Posamezna enojna številka stane 11,99 EUR in posamezna dvojna številka 16,99 EUR.

Vsi individualni kupci imajo 50 % popust.
Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov založbe:
Didakta d.o.o., Gorenjska cesta 33c, 4240 Radovljica
Naročila sprejemamo tudi po telefonu (04) 53 20 210 in e-pošti: zalozba@didakta.si.

Za založbo
Rudi Zaman

Urednica
Polona Meglič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
Dora Gobec,
Mojca Grešak,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik,
Andrej Antolič,
Matic Pavlič

Časopisni svet
dr. Cveta Razdevšek Pučko,
mag. Teja Valenčič,
Rudi Zaman

Fotografija na naslovnici
Anže Čokl

Fotografije
avtorji člankov,
foto dokumentacija
uredništva

Oblikovanje
Didakta, d.o.o.

Tisk
Grafika Soča, d.o.o.

Naslov uredništva
Revija Didakta
Gorenjska cesta 33c
4240 Radovljica
tel.: 04 53 20 200
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo
poravnajte na račun
št. 02 068-0016734826,
odprt pri NLB.

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša
89,99 EUR za 5 dvojnih števk.
Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Revija Didakta sofinancira
Javna agencija za raziskovalno
dejavnost Republike Slovenije.

NAVODILA AVTORJEM ČLANKOV

Članki za revijo naj obsegajo od 9.900 do 15.000 znakov s presledki. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si ali na zgoščenki po pošti na naslov Didakta, d. o. o. Radovljica, Gorenjska cesta 33c, 4240 RADOVLJICA, s pripisom "Za revijo Didakta".
Zaželeno je, da besedilu priložite slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe ... Prosimo, da slikovno gradivo pošljete kot samostojno prilogo. Elektronske fotografije ali skenirane slike morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi).
Prispevek opremite s podatki o avtorju – imenom in priimkom, naslovom ustanove, domačim naslovom, telefonsko številko in elektronskim naslovom. Upoštevajte znanstvena oz. strokovna načela pisanja člankov, članek naj bo napisan zvezno in ustrezno strukturiran (naslovljen in smiselno razdeljen na poglavja), navedeni naj bodo citati in uporabljena literatura. Že objavljenih prispevkov ne objavljamo.
Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Uredništvo revije Didakta